

Historische Vereniging Ameide en Tienhoven

Jaargang 34 | nummer 3 | september 2023

Nieuwsblad

Historische Vereniging Ameide en Tienhoven

Het nieuwsblad is een uitgave van de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven en verschijnt vier keer per jaar.

ISSN: 1569 - 7800

HET BESTUUR

Voorzitter	Sam Janse Paramasiebaan 7	0183 -76 90 71 4233 EX Ameide
Secretaris	Maks van Middelkoop Lekdijk 18	0183 - 60 25 08 4233 GD Ameide
Penningmeester	Corrie Middelkoop-den Oudsten Aaksterveld 92	0183 - 60 15 85 4233 GD Ameide
Vicevoorzitter	Jory Verwolf Paramasiebaan 4b	06 - 19 07 87 08 4233 EX Ameide
Leden:	Marjan van Dijk-Ruchti Cees van Gelderen Rinus de Groot Dick Roodhorst Jolanda Vink-den Oudsten Teuny Zwakhals-van Bruggen	0183 - 60 28 33 0183 - 60 21 98 0183 - 60 28 74 06 - 10 48 97 56 06 - 19 63 19 44 06 - 11 85 41 15
Beschermheer	dr. C.C. van Stolk, Ambachtsheer van Ameide	
Erevoorzitter	Hans van den Heuvel	
Ereleden	Cees Broekman, Gert Groendendijk, Bram Provoost, Kees Rijnhout en Jetty Stasse	
Ledenadministratie	Marjan van Dijk-Ruchti	info@ameide-tienhoven.nl
Redactie Nieuwsblad	Cees van der Grijn Hans van den Heuvel Sigrid Rog Dick Roodhorst André Tukker	cvdgrijn2@gmail.com hansheuvel2@planet.nl ramborgrog@gmail.com dickroodhorst@gmail.com ajtukker1943@kpnmail.nl
Lezingen en excursies	Jory Verwolf	verwo360@planet.nl
Werkgroep Genealogie	Cees Broekman, Cees van der Grijn en Georges de Wit	
Beeldbank	Truus Burggraaf	truusburggraaf@live.nl https://beeldbank.ameide-tienhoven.nl/

Contributie

De contributie bedraagt minimaal € 20,00 per jaar, over te maken op bankrekening-nummer NL42 RABO 0301 9522 48 van de Rabobank in Ameide, t.n.v. de penningmeester van de vereniging.

Opzegging van het lidmaatschap dient minimaal zes weken voor het eind van het verenigingsjaar te hebben plaatsgevonden. Het verenigingsjaar loopt van 1 januari tot en met 31 december.

De redactie besteedt de uiterste zorg aan de in dit nieuwsblad opgenomen artikelen. Onvolkomenheden kunnen echter voorkomen. Het bestuur van de Historische Vereniging aanvaardt dan ook geen aansprakelijkheid voor daaruit voortvloeiend ongerief.

Het is zonder voorafgaande toestemming van de auteur niet toegestaan een artikel of delen daarvan over te nemen, te (doen) publiceren of anderszins openbaar te maken of te veeleelvoudigen.

Inhoud september 2023

3	Van de redactie
4	Van de voorzitter
4	Verenigingsnieuws
5	Hollywood aan de Lek
10	De geschiedenis van de blaasmuziek in Ameide en Tienhoven
20	Een tochtje met een roeiboot...
24	Groeten uit Berlijn
26	Een raadsel ontrafeld...
36	Diploma Landbouwcursus Ameide 1935-1937
38	De Limburgse achtergrond van de namen Reinoud en Walraven van Brederode
44	Oude ansichten van Ameide en Tienhoven
48	Het wapen van het geslacht De Bruijn (Ameide)

Afbeelding voorblad

Optocht Feestweek Ameide 2018. Huib de Boer, beter bekend als "Huib de Pisang", (hier uitgebeeld door Arie Westerhout), probeert zijn groenten aan de man te brengen. Bij zijn huis in de Vinkenbuurt, een zijstraatje van de J.W. van Puttestraat, had hij een opslagplaats, waar hij zijn producten verkocht. Meestal was Huib onderweg... met de bakfiets of met de transportfiets. Als Huib komkommers in de aanbieding had, sprak hij over snuffeltorpedo's. Hij ging geen knollen bezorgen, maar enkele bommen afwerpen, of hij ging de nieuwe wijk in Ameide bombarderen.

Van de redactie

Bij het ter perse gaan van deze editie genieten Sigrid Rog en Dick Roodhorst, de twee hoofdredacteurs van het Nieuwsblad, van een welverdiende vakantie buiten onze landsgrenzen. Daarom valt mij de eer te beurt om dit voorwoord te schrijven.

Ik doe dat met veel genoegen, ook al omdat ik nu in de gelegenheid ben om beiden te complimenteren met de voorbeeldige voortvarendheid, waarmee ze begin vorig jaar in de voetsporen zijn getreden van hun voorgangers Hermann Beckman en Bram Provoost, die jarenlang vorm en inhoud hebben gegeven aan het Nieuwsblad.

Zo leverde ook de publicatie van de vorige editie weer tal van positieve reacties op. Dat geldt in het bijzonder voor de voorplaat: een waarlijk schitterende foto van de alom gewaardeerde plaatselijke huisarts Mart Eenink en zijn legendarische koetsier Jan van Straten uit Tienhoven, gemaakt tijdens het Oranje-feest van 1968. Veel inwoners en oud-inwoners van Ameide en Tienhoven zullen net als ik niet zonder een gevoel van weemoed hebben gekeken naar dit karakteristieke tijdsbeeld.

De nu voorliggende editie biedt “elck wat wils”, niet alleen qua teksten, maar ook qua illustraties. Dit blijkt ook uit de titels van de artikelen: “Bericht uit Berlijn”, “De Limburgse achtergrond van de namen Reinout en Walraven van Brederode, Bericht uit Maastricht (IV)”, “Chirurgijn in Ameide”, “Een tochtje met een roeiboot en een bezoek aan een familiegraf”, “De geschiedenis van de blaasmuziek in Ameide en Tienhoven”, “Hollywood aan de Lek”, “Oude ansichten van Ameide en Tienhoven” en “Het wapen van het geslacht De Bruijn (Ameide)”. De redactie staat ook nu weer open voor reacties op de inhoud

van de artikelen in de vorm van “aanvullingen en correcties”, ook al omdat er vaak bouwstenen voor nieuwe artikelen worden aangedragen.

Ik sluit af met enkele opmerkingen over de in de vorige editie aangekondigde presentatie van het fotoboek “Petrus Antonius de Hoon 1896-1980), kunstschilder en legende”. Het productieproces is, mede dankzij de professionele inzet van Cees van der Grijn Jacobuszoon en André Tukker, in alle opzichten naar wens verlopen en de eerste exemplaren zijn, als het goed is, niet alleen in Ameide en Tienhoven, maar ook elders thuisbezorgd.

Niet onvermeld mag blijven dat het aantal pagina's van het fotoboek is uitgebreid van 52 tot 60, omdat enkele leden van onze vereniging afbeeldingen van tot dusver onbekende werken van mijn oom ter beschikking hebben gesteld. De prijs blijft onveranderd € 12,50 (+ portokosten voor verzending buiten Ameide en Tienhoven).

Mocht u het boek nog niet hebben besteld, dat is op drie manieren mogelijk:

- per email (hansheuvel2@planet.nl),
- per brief (Schansbaan 102, 2728 GH Zoetermeer) of
- telefonisch (079 3629809).

Vermeld steeds uw naam, adres en het gewenste aantal exemplaren. De betaling vindt achteraf plaats. Het boek is overigens ook verkrijgbaar in de Feestweek (tijdens de expositie) en op de Paardenmarkt (in de kraam van onze vereniging).

De reclameboodschap “Vraag niet hoe het kan, maar profiteer er van”, waarmee een middenstander uit Ameide in het midden van de vorige eeuw zijn waren aanpreef, geldt ook hier.

Met vriendelijke groet, Hans van den Heuvel

◀ Voorblad van het volledig in kleur uitgevoerde fotoboek.

Van de voorzitter

We zitten midden in de zomer nu ik dit schrijf en dat is een rustige tijd. Ik heb voor het derde nummer niet zo veel te melden.

In stilte gebeurt er wel van alles, maar dat is voor een deel al achter de rug als u dit leest, bijvoorbeeld de tentoonstelling. Ik hoop dat we bij het verschijnen van dit blad terug kunnen zien op een geslaagd evenement.

De najaarslezing kan ik wel aankondigen. Wilt u de datum van 14 nov. a.s. noteren in uw agenda? Dan krijgen we een spreker over de Leerdamse Glasfabrieken. Ik hoef daar verder niet veel over te vermelden, omdat Jory Verwolf er in dit nummer meer over schrijft. Wie wel eens in de glasfabriek in Leerdam geweest is, weet hoeveel ambachtelijke vaardigheid en creatieve kunstzin hiermee gemoeid is. Dat kan dus een mooie avond worden.

De Paardenmarkt ligt ook nog voor ons, en wel op 12 oktober. Vorig jaar hebben we een grote slag geslagen in de werving van nieuwe leden en het zou leuk zijn als dat dit jaar weer lukt. U weet dat we proberen om over de grens van 700 leden te komen. Dat is een uitdaging, want zoals bij iedere vereniging vallen er jaarlijks ook mensen af door overlijden, verhuizing of afzegging. Maar we doen ons best.

Verder is de vrijwilligersmorgen van 16 december te noemen. Een vereniging staat of valt met vrijwilligers. We maken er een mooie nieuwe traditie van om dat op een zaterdagmorgen in december te doen. Noteert u de datum al vast maar.

Vanuit het bestuur zoeken we nog steeds naar een nieuw bestuurslid. Ik hoop dat we bij het verschijnen van dit blad een nieuwe man of vrouw gevonden hebben. Tips van buiten deze kring zijn natuurlijk welkom.

Vermeldenswaard is ook dat een aantal oorlogsgraven op het oude kerkhof is opgeknapt. De heer Cees Molenaar heeft zijn best daarvoor gedaan en het graf van dokter Van Putte is door de schilder Arie Weeda opgeknapt. Ere wie ere toekomt. Daarbij denk ik allereerst aan deze doden, maar ook aan hen die hun graf onderhouden.

Ik wens u allen een mooie nazomer toe. Een hartelijke groet vanuit de Paramasiebaan,

Sam Janse

◀ Oorlogsgraven op het oude kerkhof opgeknapt door schilder Arie Weeda.

VERENIGINGSNIEUWS

Reacties van lezers

In de vorige editie is in de rubriek “Verenigingsnieuws” gewag gemaakt van een reactie van Anita Aten-de Haan uit Meerkerksbroek. Hier past een correctie: het gaat niet om Anita de Haan, die op het Aaksterveld in Ameide woont, maar om haar zuster Rita Aten-de Haan.

OPROEP

Het kan u (bijna) niet ontgaan zijn: in Ameide en Tienhoven is het dit jaar Feestweek!

Voor het laatste nummer van 2023 is de redactie van het Nieuwsblad op zoek naar leuke, mooie, ontroerende, grappige herinneringen aan voorbije feestweken. Heeft u deze en wilt u die met ons en onze lezers delen, laat het ons dan weten!

Graag ontvangen we uw herinnering (en misschien een foto erbij) uiterlijk 15 oktober 2023 via email:

dickroodhorst@gmail.com (Dick Roodhorst) en ramborgrog@gmail.com (Sigrid Rog).

Foto: André Tukker.

Hollywood aan de Lek

Hans van den Heuvel

Toen Anja van der Grijn-de Groot aan het eind van de jaren negentig van de vorige eeuw tijdens een feestje met vrienden te kennen gaf van plan te zijn om “Ameide en Tienhoven op video vast te leggen”, kon niemand van de aanwezigen bevroeden dat zo’n 25 jaar later welgeteld 113 documentaires, beeldverslagen, speelfilms en reclame- en promotiefilms op haar naam zouden staan. Dit imposante oeuvre, een van minder waardering getuigende omschrijving past hier niet, is het resultaat van een tomeloze energie, in combinatie met een grote mate van professionaliteit, creativiteit en veelzijdigheid.

Het merendeel van de documentaires en beeldverslagen geeft een getrouw beeld van de contemporaine geschiedenis van Ameide en Tienhoven en is daarvoor vanuit cultuurhistorisch oogpunt van onschatbare waarde. Dat geldt temeer daar Anja niet alleen karakteristieke, inmiddels ten dele verdwenen, gebouwen (zoals de hoepmakerij van de familie De Kruijk en de garage van Hamoen & Pek aan de Lekdijk en het beeldbepalende complex van de N. V. Veevoeder- en Meelfabriek voorheen Firma A. Kruijt aan de Benedendam), maar ook verscheidene markante inwoners van Ameide en Tienhoven en hun rol in de lokale gemeenschap op het celluloid heeft vastgelegd.

De werkwijze van Anja sluit naadloos aan bij de nieuwe opvattingen over de bepaling van de historische waarde van informatiemateriaal, die in de loop der jaren ontstonden. Deze ontwikkeling leidde ertoe dat tegenwoordig niet vrijwel uitsluitend aan met de hand geschreven en gedrukte documenten, maar ook aan in eerste aanleg foto- en later ook film- en videomateriaal en geluidsopnamen veel waarde wordt toegekend. De oprichting van fotomusea, waarvan het Nederlands Fotomuseum in Rotterdam de grootste collectie bezit, en het Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid in Hilversum¹ passen in deze trend. Voordien kwam het zelfs met grote regelmaat voor dat achteraf gezien waardevolle opnamen werden gewist om de toen nog vrij prijzige beeld dragers geschikt te maken voor hergebruik.

✂ Het merendeel van de documentaires en beeldverslagen geeft een getrouw beeld van de geschiedenis van Ameide en Tienhoven.

¹ Het in 1997 opgerichte Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid geniet een grote mate van bekendheid, wat met name te danken is aan de directeur, jonkheer Onno van Nispen tot Sevenaer, die op gezette tijden op onnavolgbare wijze in de tv-talkshow “Op1” filmbeelden van commentaar voorziet.

Het mag duidelijk zijn dat bestuur en leden van de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven zich gelukkig prijzen met de activiteiten van Anja. Sterker nog: in deze kring valt vaak te beluisteren dat het jammer is dat ze de camera niet eerder ter hand heeft kunnen nemen om ter plaatse “het leven van alledag” aan de vergetelheid te ontrukken. Was dat wél het geval geweest, zo wordt verondersteld, dan zouden we nu nog kunnen zien hoe – om maar enkele voorbeelden te noemen – de aan de Kerkstraat gelegen vorige pastorie van de Hervormde Gemeente van Ameide, de voormalige hofsteden van Gerrit Terlouw, Huib en de gebroeders Cees en Coop Oosterom aan de Prinsengracht en de boerderij van de familie Kool op de Hogewaard er destijds uitzagen. Hetzelfde geldt voor de bedrijvigheid in de Tienhovense kersenboomgaarden en op de Loswal aan de Lek in Ameide, waaraan in de tweede helft van de vorige eeuw geleidelijk een einde kwam.

Anja de Groot en haar man Cees van der Grijn hebben beiden onmiskenbaar “Ameidese roots”, zoals blijkt uit het onderstaande overzicht.

Janneke Johanna (Anja) de Groot, geboren in Ameide in 1956, dochter van Eimert Cornelis (Eim) de Groot en Lijsje (Lijs) Roodhorst, beiden geboren in Ameide in 1921.

Terzijde: Eim de Groot was decennialang een bekende figuur in Ameide, omdat hij verbonden was aan het Garagebedrijf Bouter & De Groot, op de hoek van de Voorstraat en de Lekdijk, en in de tweede helft van de jaren veertig en de jaren vijftig als linksback een vaste waarde was in het eerste elftal van de Algemene Sport Vereniging Ameide (ASVA).

Grootouders van vaderszijde: Teunis de Groot, geboren in Lopik en Maggeltje Vink, geboren in Meerkkerk, beiden in 1882.

Grootouders van moederszijde: Jan Roodhorst en Betje van der Ham, beiden geboren in Ameide in respectievelijk 1872 en 1875.

Cornelis Leendert (Cees) van der Grijn, geboren in Ameide in 1955, zoon van Florus (Floor) van der Grijn, geboren in Ameide en Teuntje de Jong, geboren in Lexmond, beiden in 1922.

Grootouders van vaderszijde: Cornelis (Cees) van der Grijn en Annigje (Antje) den Boer, beiden geboren in Ameide in respectievelijk 1889 en 1888.

Grootouders van moederszijde: Leendert (Leen) de Jong en Maaïke Versluis, beiden geboren in Lexmond in respectievelijk 1886 en 1891.

Niet onvermeld mag blijven dat Opa Cornelis van der Grijn niet minder dan vijf kleinzons had, die naar hem vernoemd zijn. Het gaat om:

- Cees van der Grijn Jacobuszoon (1945),
- Cees van der Grijn Janszoon (1949),
- Cees van der Grijn Krijnszoon (1954),
- Cees van der Grijn Floruszoon (1955) en
- Cees Stam (1953), een zoon van Leendert (Leen) Stam en Nel van der Grijn.

De oudste kleinzoon is voor de lezers van dit blad geen onbekende, omdat hij sinds december 2007 op uitnemende wijze vormgeeft aan het Nieuwsblad.

Waar het om de beroepskeuze gaat, zag het tableau er oorspronkelijk als volgt uit:

- Familie De Groot: bakkers (2);
- Familie Roodhorst: schippers (3);
- Familie Van der Grijn: fruittelers en fruithandelaren, en
- Familie De Jong: griendwerkers.

In “Nijver Ameide en Tienhoven in de dertiger jaren”, een door Aart de Wit en Paul Will samengesteld, in 1993 door de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven uitgegeven boekwerkje, wordt gewag gemaakt van (2) “de bakkerij van De Groot in het verlengde van de Brouwerij. De zoons Aart en Wim bemoeiden zich vooral met brood, koek en eieren, terwijl vader Teunis met zoon Piet zich ook bezighielden met vrachtvervoer” en (3) “De Vinkenbuurt aan d’n Achterweg, waar de Roodhorsten woonden: vader Jan en zijn zoons Henk en Freek. Deze onderhielden met hun schuit “Dankbaarheid” een beurt-dienst op Rotterdam”.

Het verdient evenzeer vermelding dat verreweg de meeste telgen van de geslachten De Groot en Van der Grijn sinds jaar en dag blijf geven van een grote mate van trouw aan hun geboortegrond in die zin dat ze daar na het afronden van hun studie of beroepsopleiding zijn blijven wonen en, voor zover de mogelijkheden daartoe zich voordoen, werken.

Nu is het niet vanzelfsprekend dat de herkomst uit een bepaalde gemeenschap gepaard gaat met belangstelling voor, laat staan gevoelens van betrokkenheid bij of verbondenheid met de cultuur en (of) de historie van die gemeenschap. Bij Cees van der Grijn, Anja van der Grijn-de Groot, hun wederzijdse ouders en grootouders en tal van hun neven en nichten is daar onmiskenbaar wél sprake van. Zo speelden Opa van der Grijn en verscheidene van zijn kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen in de Christelijke Muziekvereniging “Crescendo” respectievelijk Ameide’s Fanfarekorps (AFK).

▲ Vlnr.: Aart van der Grijn Czn., Floor van der Grijn Czn., Vaandeldrager Jan van der Grijn Czn., Koos van der Grijn Czn., Cees van der Grijn Sr. en Cees van der Grijn Jaczn.

Geruime tijd geleden heb ik Anja tijdens een Algemene Ledenvergadering (ALV) van de HV Ameide en Tienhoven in een dankwoord de “Hitchcock van Ameide” genoemd, uiteraard een verwijzing naar de legendarische Engels-Amerikaanse filmregisseur Alfred Hitchcock (1899-1980). Achteraf gezien was dat een minder gelukkige vergelijking, omdat Hitchcock beroemd is geworden door zijn “thrillers” (misdadfilms) - een genre, waaraan Anja zich niet bezondigt.

Een vergelijking met de befaamde filmregisseur Louis van Gasteren (1922-2016) ligt meer voor de hand, omdat hij net als Anja een lange reeks documentaires op zijn naam heeft staan. De geboren en getogen Amsterdammer was de zoon van de gelijknamige acteur Louis van Gasteren (1887-1960) en de broer van de actrice Josephine van Gasteren (1917-1989). Van Gasteren junior was een barokke figuur, ook al omdat hij overal de aandacht op zich vestigde door te spreken met een stemvolume alsof hij net als zijn vader op het toneel stond.

In mijn jaren als directeur voorlichting van het ministerie van Defensie leerde ik Louis kennen door zijn betrokkenheid bij een audiovisuele productie over een militair-historisch onderwerp. Meteen na de afronding van de opnamen nodigde hij me uit voor een lunch in een restaurant in de buurt van zijn woning aan de Kloveniersburgwal in het oude centrum van Amsterdam. Tussen de gangen door maakte Louis bij die gelegenheid kritische kanttekeningen bij het beleid van de toenmalige minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (WVC), mevrouw Hedy d’Ancona. Ik wil niet verhelen dat ik wel eens rustiger gemaaltijd heb.

Het was tijdens het in de aanhef van dit artikel gememoreerde feestje dat bij Anja, en in een later stadium ook bij Cees, de gedachte postvatte om films te gaan maken. De directe aanleiding was dat de feestgangers unaniem van mening waren dat de tijd was aangebroken voor een vervolg op een uit het jaar 1965 daterende film over het leven in Ameide en Tienhoven. Aangezien Anja behoort tot degenen die vinden dat

ken. Dat is wonderwel gelukt, mede dankzij de niet aflatende steun van tal van inwoners van Ameide en Tienhoven en andere enthousiastelingen.

Het tweetal slaagde er bovendien in om geleidelijk tot de volgende globale taakverdeling te komen van de vele werkzaamheden, die bij een filmproductie naadloos in elkaar moeten overgaan:

1. Keuze onderwerp: Cees;
2. Verhaal: Cees;
3. Script: Cees;
4. Geluid: Anja en Cees;
5. Licht: Anja;
6. Cameravoering: Anja;
7. Montage: Anja;
8. Planning: Cees;
9. Regie: Cees;
10. Organisatie + administratie: Cees en
11. Archiefbeheer: Anja.

Voor de volledigheid: bij speelfilms werken Anja en Cees samen op de set. Bij documentaires trekt Anja er meestal alleen op uit.

Terug nu naar 1999 - het jaar, waarin Anja met haar speciaal voor dit doel aangeschafte videocamera aan de hand van een door haar man “in elkaar geknutseld draaiboek” een rondgang door Ameide en Tienhoven maakte om haar eerste documentaire te maken. Het resultaat van haar noeste arbeid was een niet minder dan 120 minuten durende film, die in de maand oktober van dat jaar tijdens de “vanouds bekende Ameidese Paardenmarkt” in première ging. Ruim tien jaar geleden kwam het tot een “remake” (= opnieuw gemonteerde, verkorte versie) van deze film, die werd vertoond ter gelegenheid van de in 2013 en 2018 in Ameide gehouden vijfjaarlijkse Oranjefeesten.

De eerder vermelde 113 documentaires, beeldverslagen, speelfilms en reclame- en promotiefilms zijn in onderstaand kader gerubriceerd. Wie gedacht mocht hebben dat de werklust en de creativiteit van het duo met het klimmen der jaren minder zijn geworden, heeft het niet bij het rechte eind. We zullen in de toekomst, gelukkig, nog veel van hen zien en vaak van hen horen!

Bij speelfilms werken Anja en Cees samen op de set. Bij documentaires trekt Anja er meestal alleen op uit.

“wie A zegt ook B moet zeggen”, nam ze de handschoen op; dat wil zeggen: ze kocht een videocamera en ging aan de slag.

Toen ze uit de startblokken kwamen, werden Anja en Cees niet gehinderd door enige kennis of ervaring, laat staan enigerlei vorm van opleiding, op audiovisueel of aanpalend gebied. Ze moesten - naar analogie van een nog vaak geciteerde uitdrukking van minister-president Lubbers (1982-1994) - zich de complexe filmkunst dus “werkende weg” eigen ma-

Overzicht van de films van het echtpaar Van der Grijn-de Groot

Categorie: documentaires/beeldverslagen

1. Beeld van Ameide en Tienhoven (1999)
2. Paardenmarkt (2000)
3. Dodenherdenking 4 mei (2000)
4. Kerkpad (Teunis Versluis) (2000)
5. Bootreis ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van “Open Vensters” (2000)
6. Aannemer Gijs Woudenberg (2000/2003)
7. Schaatsen op de Zederik (2001)
8. Verenigingsleven Ameide en Tienhoven (2001)
9. Kunstschilder op de Dam (2001)
10. Oogst Goudreinetten (Familie De Jong) (2001)

11. Nederlands Hervormde Kerk Tienhoven (Rook Lakerveld) (2001)
12. Aanvaring tankers op de Lek + brandweer (2002)
13. Nederlands Hervormde Kerk Ameide (2002)
14. Broeiest van het verzet in WO II (Ries Spek + Paul Will) (2002)
15. Open Monumentendag op Slot Herlaer (2002)
16. "Oh Termei, ik heb je zo lief" (verhalen van Jas van Oort en Gerrit Langerak (2003)
17. Eendenkooi aan de Zouwendijk (Henk Manschot) (2003)
18. "Rondtje deur Termei" (2003)
19. Rioleringswerkzaamheden in Tienhoven (2003)
20. Gerrit Streefkerk ("De Monnik") vertelt (2003)
21. Het verhaal van de gestolen ham (Henk van Arkel) (2003)
22. De kerkbrand van 1953 (ooggetuigen) (2003)
23. "'t Verre land" (Jas van der Leeden) (2003)
24. Pasen op Zevenhoven (2004)
25. De Lek in alle jaargetijden (2004)
26. "The story of Sluis" (dijkverzwaring) (2002/2004)
27. Tentoonstelling Sluis (2005)
28. Dijkverzwaring (2005/2007)
29. "Villa Courrière" (verhalen van Piet Mesker en Leni Blom) (2005)
30. De Van Kekems in de Nieuwstraat (2006)
31. De trots van Tienhoven (Jan Lakerveld) (2006)
32. Dijkverzwaring (Wim van den Berg) (2007)
33. Mevrouw De Ridder met haar dochters Christina en Anja op de dijk (2007)
34. Slot Herlaer (Jeannette de Ridder-van der Lee) (2007)
35. Bewegend fotoboek (135 dorpelingen) (2008)
36. Hoepmakerij van familie De Kruijk (2009)
37. Schipper van "De Overkant" (Cor van den Heuvel) (2009)
38. Sloop van het oude Spant (2009)
39. Sint-Nicolaas in de Coöp (2009)
40. Op bezoek in de timmerwerkplaats van Anton Verheij (2009)
41. Bewegend fotoboek (deel II) (2010)
42. Garage Hamoen & Pek aan de Lekdijk (2010)
43. Slaan van palen voor het winkelcentrum aan de Prinsengracht (2010)
44. Bouw winkelcentrum aan de Prinsengracht (2011)
45. Bouw woningen boven winkelcentrum aan de Prinsengracht (2011)
46. Opening winkelcentrum aan de Prinsengracht (2011)
47. Broeiest van het verzet in WO II (Ries Spek en Paul Will) (2011)
48. Opening nieuw pontje "De Overkant" (2011)
49. Genealogische werkgroep HV Ameide en Tienhoven (2011)
50. "'t Fortuin" (Jan de Langen en Nel Weeda) (2011)
51. "Boat on the river" (Jan Lakerveld) (2011)
52. De sloop van de ark van Wijna van den Berg (2011)
53. Het Tienhovense Veer en de sloop van de ark (Jan Lakerveld) (2011)
54. De sloop van de ark (Trudy de Lange) (2011)
55. Slaan eerste paal nieuwe "Open Vensters" (2011)
56. Slagerij Muilwijk op de dam in Ameide (2011)
57. Dochters met hun vaders (2011)
58. TT oude motoren (2011)
59. Jubileum t.g.v. 25 jaar gemeente Zederik (2011)
60. Oude mannen (voorfilmpje bij speelfilm "De zomer van '12") (2012)
61. Schaatsen op de Zederik (2012)
62. Opening winkel "Madurlief" (2012)
63. Remake 1999 Beelden van Ameide en Tienhoven (2013)
64. Slijterij Rosendaal (2013)
65. Inhuldigingsdag 2013 (2013)
66. Paardenmarkt in de loop der jaren (2013)
67. Grensgevallen (= inwoners op de gemeentegrens) (2014)
68. Het dorp (foto's van het oude Ameide met muziek van Cor Bakker) (2014)
69. Andere tijden in Ameide (Aart en Krijn van der Grijn) (2014)
70. Winkeliers in de loop der jaren (2015)
71. Benedendamsestraat (Dirk de Hoog) (2015)
72. Terugplaatsing luidklok Hervormde Kerk Ameide (2015)
73. Prinsengracht voorgoed voorbij (2016)
74. Termeis fotoboek (Kees van der Vliet) (2016)
75. Compilatie burgemeester Coert van Ee (2016)
76. Grensgevallen (= inwoners op de gemeentegrens) (2016)
77. Immigranten (= mensen die zich in Ameide hebben gevestigd) (2017)
78. Oud Termei (2017)
79. Gerrit van der Vliet over zijn tijd bij Garage Hamoen (2018)
80. Sfeerbeelden Oranjefeesten 2018 (2018)
81. Gesprek met mevrouw Lena Bleijenberg-Brouwer (2019)
82. Beelden van de expositie Schooltijd in Termei (2019)
83. Sloop meelfabriek Kruijt (2021)

De documentaire over de sloop van de N. V. Veevoeder- en Meelfabriek voorheen Firma A. Kruijt aan de Benedendam is ook op DVD uitgebracht. Deze DVD is verkrijgbaar via het e-mailadres anja@pro-film.nl. Hetzelfde geldt voor een zeer beperkt aantal DVD's van de speelfilms. Van al het andere beeldmateriaal zijn geen kopieën verkrijgbaar.

Categorie: speelfilms

1. Uitzicht (2003)
2. 't Lijk langs de dijk (2004)
3. Polderjongens (2006)
4. Maathouden (2008)
5. Gevlogen (2010)
6. De zomer van '12 (2012)
7. Dokter Jessink (2015)
8. De boer op (2017)
9. Kantje Boord (2022)

Categorie: verzamelingen/hobby's

1. Peet Versluis: radio's (2000)
2. Piet Boon: treinen (2001)
3. Krijn van der Ham: schaatsen, gereedschap en speelgoed (2001)
4. Verenigingsleven Ameide en Tienhoven (2001)
5. Ria Overgaauw-Stuurman: theepotten (2008)
6. Jannie Stuurman-Uittenbogaard: eierdopjes (2008)
7. Niek Blom: balpennen (2009)
8. Mevr. Kanselaar-van Lomwel: eierdopjes (2009)
9. Cees van der Grijn Janszoon: brandweerauto's (2009)
10. Arti Vocaal in tuin Christinaflat (Ron Kersbergen) (2009)
11. Opstaporkest Ameide's Fanfarekorps (AFK) (2009)
12. Mary van der Zouwen: vingerhoedjes (2009)
13. Klaas van Oort en Jan Lakerveld: ASVA/Voetbalvereniging Ameide (2016)
14. Mary van der Zouwen: Koninklijk Huis (2016)

Categorie: reclamefilmpjes

1. Slagerij Muilwijk (2005)
2. Tuincentrum De Groot (2005)
3. Wellnesscentrum Ameide (2005)

Categorie: promotiefilms

1. Platform voor gehandicapten in Zederik (Zedje) (2010)

Categorie: opnamen buiten Ameide en Tienhoven

1. Zwanenfamilie op een mooie Pinksterdag (Groot-Ammers) (2015)
2. Mart Nomen in Elburg (2019)
3. Afscheidsfilm PWS Lexmond (2021)

In januari 2016 ontvingen Anja van der Grijn-de Groot en Cees van der Grijn uit handen van waarnemend burgemeester A.F. (André) Bonthuis van de gemeente Zederik de Vrijwilligersprijs 2015, "mede voor het maken van speelfilms voor en met inwoners van Ameide en Tienhoven".

AMEIDE • Anja en Cees van der Grijn uit Ameide ontvingen zaterdagavond 30 januari de Vrijwilligersprijs 2015 van de gemeente Zederik uit handen van burgemeester André Bonthuis. Ze ontvangen deze prijs gezien hun jarenlange inzet voor Ameide en het enthousiasme waarmee ze al jaren samen met inwoners van Ameide een film maken en een avondje Termei organiseren.

Dit jaar organiseren ze voor de zevende keer een Avondje Termei. Daarnaast zetten ze zich als vrijwilligers in voor de mensen in Ameide en Tienhoven. Anja van der Grijn legt de geschiedenis van Ameide vast, Cees van der Grijn is secretaris van de Vrienden van de Fanfare. Daarbij nemen ze ook geregeld mensen die dat zelf niet meer kunnen, mee naar een concert, een dagje rondtoeren in de polder of een gezellig avondje uit. De Vrijwilligersprijs bestaat uit het beeldje 'De stam van de organisatie' van beeldhouwer Corry Ammerlaan. Het verbeeldt de mensen die door hun inzet het geheel doen groeien tot grote hoogte (Bron: Het Kontakt, editie Alblasserwaard, Foto: Mariska Stek-de Jong).

De geschiedenis van de blaasmuziek

in Ameide en Tienhoven

Hans van den Heuvel

Het is verleidelijk om bij de beschrijving van de geschiedenis van de blaasmuziek in Ameide en Tienhoven meteen maar met de deur in huis te vallen door ruim honderdttwintig jaar terug te gaan in de tijd. De plaatselijke muziekverenigingen werden namelijk vlak voor de vorige eeuwwisseling opgericht: de “Unie” op 19 september 1898 en de christelijke muziekvereniging “Crescendo” op 1 juli 1899.

Ik heb met opzet niet voor deze aanpak gekozen, omdat de geschiedenis van de beide korpsen op een aantal punten verweven is met de verzuiling, die het beeld van onze samenleving jarenlang mede heeft bepaald. Daarom besteed ik eerst aandacht aan dit verschijnsel, zonder daarbij zijpaden in te slaan of in detail te treden.

Verzuiling

De Nederlandse samenleving werd in de periode van, globaal genomen, 1880 tot 1960 in menig opzicht gekenmerkt door een aanzienlijke mate van verzuiling (of verkokering), een opdeling in groepen op grond van een geloofsovertuiging of andere levensbeschouwelijke principes, waarbij de afzonderlijke groepen zich van elkaar isoleerden. Deze wijze van groepsvorming deed zich niet alleen voor in min of meer voor de hand liggende sectoren (zoals politieke partijen, onderwijs- en culturele instellingen, werkgeversorganisaties, vakbonden en omroepverenigingen), maar leidde ook tot het ontstaan van extremiteiten als (protestants)christelijke en rooms-katholieke geiten- en konijnenfokverenigingen. Nederland was overigens niet het enige land, waarin sprake was van verzuiling: ook in België en, in minder mate, onder andere Oostenrijk, Noord-Ierland en Zwitserland kwam deze groepsvorming voor.

Er bestonden in ons land vier hoofdzuilen: de protestants-christelijke, de rooms-katholieke, de socialistische en de liberale, neutrale of algemene. Kleinere, min of meer zelfstandig opererende zuilen waren van respectievelijk orthodox-protestante, vrijzinnig protestante en communistische signatuur. Hoewel tus-

sen de zuilen strikte scheidslijnen bestonden, was er met een zekere regelmaat sprake van een niet zelden moeizame coalitievorming, vooral op politiek-maatschappelijk gebied.

Het aantal voorstanders van verzuiling was aan het eind van de negentiende en in de eerste helft van de twintigste eeuw met name in rooms-katholieke en protestants-christelijke kringen erg groot, zowel getalsmatig als in vergelijking met de beide andere hoofdzuilen. Voor de katholieken gold dat ze tot ver in de vorige eeuw, ook al vormden ze een omvangrijke bevolkingsgroep, hun positie in de van oudsher door de protestanten gedomineerde maatschappij nog moesten verwerven. Om dat te bewerkstelligen, kozen ze voor samenwerking in eigen, door kerkelijke autoriteiten gesteunde, organisaties.

Hoewel er binnen de protestants-christelijke zuil op het terrein van de politiek geen sprake was van eenheid (de gereformeerden waren vrijwel zonder uitzondering verenigd in de Antirevolutionaire Partij (ARP) en de hervormden hingen in meerderheid de beginselen van de Christelijk Historische Unie (CHU) aan), had men één ding gemeen: een antiklerikale opstelling. Dat wil zeggen: men was gekant tegen de machtspositie van de Rooms-Katholieke Kerk in het algemeen en de invloed op het openbare leven van de clerus (de rooms-katholieke geestelijkheid) in het bijzonder. Het was mede daardoor lange tijd ondenkbaar dat representanten van de beide bevolkingsgroepen in verenigingsverband met elkaar optrokken.

De socialisten verkeerden in een geheel andere positie dan de protestanten en de rooms-katholieken. Zij verschilden van deze groepen landgenoten in die zin dat ze vooral over de positie van de monarchie en de partijvorming op confessionele basis totaal andere opvattingen hadden. Ook streefden de socialisten naar een fundamentele verandering van de maatschappelijke verhoudingen en de inkomensverdeling.

De liberalen bouwden nog geruime tijd voort op de maatschappelijke verworvenheden van hun conservatieve voorgangers, die niet alleen tot uiting kwamen in hun welstandsniveau, maar ook in

het bekleden van gewichtige openbare ambten. Zij voelden daardoor veel minder de behoefte om zich groepsgewijs te organiseren, laat staan om zich al te zeer te binden.

Het geheel in ogenschouw genomen, vertoonde de verzuiling decennialang in grote lijnen het volgende beeld:

- I. Protestant-christelijke zuil
 - a. Politieke partijen: Antirevolutionaire Partij (ARP) en Christelijk Historische Unie (CHU);
 - b. Onderwijsinstellingen: Vrije Universiteit (VU);
 - c. Werkgeversorganisaties: Nederlandse Christelijke Werkgeversverbond (NCW);
 - d. Vakbonden: Christelijk Nationaal Vakverbond (CNV);
 - e. Omroepverenigingen: Nederlandse Christelijke Radio Vereniging (NCRV);
 - f. Media: “De Standaard” (voor WO II), “Trouw” (na WO II) en de bladen van het Rotterdammer-kwartet.
- II. Rooms-katholieke zuil
 - a. Politieke partijen: Rooms-Katholieke Staatspartij (voor WO II) resp. Katholieke Volks Partij (KVP) (na WO II);
 - b. Onderwijsinstellingen: Rooms Katholieke Universiteit Nijmegen, de latere Radboud Universiteit;
 - c. Werkgeversorganisaties: Algemeen Rooms-Katholiek Werkgeversverbond resp. Nederlands Katholiek Werkgeversverbond.
 - d. Vakbonden: Rooms-Katholieke Werkliedenvereniging (1), Katholieke Arbeidersbeweging (2) en Nederlands Katholiek Vakverbond (3);
 - e. Omroepverenigingen: Katholieke Radio Omroep (KRO);
 - f. Media: “De Tijd”, “De Maasbode” en “de Volkskrant”.
- III. Socialistische zuil
 - a. Politieke partijen: Sociaal-Democratische Arbeiderspartij (SDAP) (voor WO II) resp. Partij van de Arbeid (PvdA) (na WO II).
 - b. Onderwijsinstellingen: geen;
 - c. Werkgeversorganisaties: geen;
 - d. Vakbonden: Nederlands Verbond van Vakverenigingen (NVV);
 - e. Omroepverenigingen: “Vereeniging van Arbeiders Radio Amateurs”(VARA);
 - f. Media: “Voorwaarts” (voor WO II) resp. “Het Vrije Volk” (na WO II).
- IV. Liberale zuil
 - a. Politieke partijen: Liberale Staatspartij en Vrijzinnig-Democratische Bond (voor WO II) en Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD) (na WO II);
 - b. Onderwijsinstellingen: geen;
 - c. Werkgeversorganisaties: “Vereeniging van Nederlandsche Werkgevers” (VNW) en an-

dere voorgangers van het Verbond van Nederlandse Ondernemingen (VNO);

- d. Vakbonden: geen;
- e. Omroepverenigingen: Algemene Vereniging Radio Omroep (AVRO);
- f. Media: “Nieuwe Rotterdamsche Courant” (NRC), “Algemeen Handelsblad” en andere dagbladen.

De turbulente jaren zestig markeerden het einde van het tijdperk van de verzuiling, zij het dat restverschijnselen daarvan waarneembaar bleven in onder meer het partijpolitieke en het omroepbestel. In het meeste gevallen gaat het daarbij om fusies of samenwerkingsverbanden. Voorbeelden daarvan zijn het ontstaan van het Christen-Democratisch Appèl (CDA) uit de KVP, de ARP en de CHU en de zendgemachtigde KRO-NCRV. Het voert te ver om daar binnen het bestek van dit artikel nader op in te gaan.

Beginjaren “Unie” en “Crescendo”

De oprichting van de “Unie”

Ik keer nu terug naar het einde van de negentiende eeuw – de periode, waarin de “Unie” en “Crescendo” aan het toen nog schamele verenigingsbestand van Ameide en Tienhoven werden toegevoegd. De oprichtingsdata zijn al vermeld in de aanhef van dit artikel: 19 september 1898 en 1 juli 1899.

De oprichting van de “Unie” had nogal wat voeten in de aarde. In 1895 was namelijk een eerste poging ondernomen om gestalte te geven aan een muziekvereniging, maar vanwege geldgebrek was het daar niet van gekomen. Dit had tot gevolg dat drie jaar later bij de inhuldiging van koningin Wilhelmina een beroep moest worden gedaan op een muziekvereniging uit Leerdam om de festiviteiten in Ameide en Tienhoven muzikaal te omlijsten, wat als minder plezierig werd ervaren.

Voor de aanschaf van twintig muziekinstrumenten (met de daarbij behorende lessenaars) was in 1898 een bedrag van zo’n f 450,- nodig. De opzet was om dit bedrag bijeen te brengen door de uitgifte van renteloze aandelen van één gulden per stuk. Toen dit niet volledig gelukte, werd besloten om dan maar niet met de beoogde twintig, maar met veertien leden van start te gaan, voor wie in eerste aanleg twaalf instrumenten beschikbaar waren. De namen van deze leden zijn bewaard zijn gebleven. Het ging in alfabetische volgorde om C. Bosch, A. Bouter, G. Bouter, W.G. Degenhardt, B. de Heus, G.J. de Jong, Jac. de Jong, P.G.J. de Jong, P. Kruijt, G. J. Langerak, K. Langerak, J. Smidt, P. Verheij en G. Woudenberg. Twee van hen, G. J. de Jong en G.J. Langerak, behoorden samen met M. van Bonzel tot de oprichters van de vereniging.

Bij de volgende leden van het gezelschap van 125 jaar geleden maak ik enkele aantekeningen:

- Matthijs van Bonzel (Leerdam, 1861 – Schoonhoven, 1928) was niet alleen een van de oprichters, maar ook de eerste dirigent van de “Unie”. Bram Provoost heeft zijn vele verdiensten als

“stimulator van het muzikale leven in Ameide” uitgebreid beschreven in een artikel, dat is gepubliceerd in de editie 2016-I van dit blad. Hieraan ontleen ik dat Van Bonzel aan verscheidene inwoners van Ameide, Tienhoven en naburige gemeenten muziekles gaf, organist was in de hervormde kerk van Ameide en in 1888 aan de wieg stond van de plaatselijke zangvereniging “Kunst, Liefde en Vriendschap”, waarvan de naam na een aantal jaren werd gewijzigd in “Kunstliefde en Vriendschap”.

- Willem George Degenhardt (1854 – Amsterdam – 1911) was de eerste “president” (= voorzitter) van het bestuur van de “Unie”. Hij was tot aan zijn overlijden bijna dertig jaar hoofd van de Openbare Lagere School in Ameide en zette zich, ondanks zijn zwakke gezondheid, in die periode in tal van functies in om het culturele en maatschappelijke leven in Ameide en Tienhoven tot ontplooiing te brengen. Zo was hij aan het eind van de negentiende eeuw in menig opzicht betrokken bij de organisatie van huldeblijken aan leden van het Koninklijk Huis, medeoprichter en voorzitter van de afdeling Ameide en Tienhoven van de Nederlandse Protestantenbond, voorzitter respectievelijk erevoorzitter van de eerdergenoemde zangvereniging “Kunstliefde en Vriendschap” en secretaris van de “Vrijzinnige Kiesvereniging Ameide, Tienhoven en Omstreken”. Ook was hij actief in het departement Meerkerk – Ameide van de “Maatschappij tot Nut van ’t Algemeen” en (in 1907) een van de drijvende krachten bij de oprichting van een vereniging van jonge liberalen in Ameide, “De Jonge Vrijzinnigen”¹. Gerrit Jan de Jong was de uitbater van café “Lekzicht” aan de Lekdijk, bij de entree van Ameide, dat later werd overgenomen door zijn zoon Jo(han) de Jong.
- Pieter Gerrit Jan de Jong (Vreeswijk, 1844 – Ameide, 1911), geen familie van Johan de Jong, was de grondlegger van het gelijknamige kruideniersbedrijf in Ameide, waaraan inmiddels een representant van de zesde generatie van het geslacht mede leidinggeeft. Hij vervulde in de plaatselijke gemeenschap verschillende functies: voorzitter van de ijsclub “Hollandia”, secretaris-penningmeester van de “Commissie voor de Harddraverij” en penningmeester van de afdeling Ameide van de Nederlandse Protestantenbond. Daarnaast ontplooië hij activiteiten ten behoeve van het departement Meerkerk-Ameide van de “Maatschappij tot Nut van ’t Algemeen”².
- Gerrit Jan (Gertjan) Langerak had een bloemen- en zaadhandel in de Fransestraat, pal naast de toegangspoort van de School met den Bijbel. De zaak werd voortgezet door zijn zoon Jacobus

(Koois), later in combinatie met een winkel in fietsen en elektrische apparaten. Eerder is al opgemerkt dat de “Unie” in financieel opzicht een allesbehalve gemakkelijke start had. Zo ontving dirigent Van Bonzel voor zijn inspanningen een honorarium van niet meer dan “tien cent per lid per week”. Ook het vinden van een enigermate geschikte repetitieruimte kostte vanwege het gebrek aan geld veel hoofdbrekens, ook al omdat men “liever geen gebruik wilde maken van de herbergen en koffiehuisen”.

Ik heb geen weerstand kunnen bieden aan de verleiding om nader in te gaan op de inhoud van het artikel van Bram Provoost over de boeiende levensloop van Matthijs van Bonzel. Hij maakt daarin namelijk melding van het verblijf van de muzikleraar in de woning Prinsengracht nr. 43 in Ameide in de periode begin medio 1890 – begin augustus 1891 als kostganger van het echtpaar Van den Heuvel – De Groot, van wie de man mandenmaker was. Het betreft hier namelijk een oudoom en een oudtante van mij.

De op 17 oktober 1855 in Jaarsveld geboren Johanna Margaretha de Groot was gehuwd met de op 27 oktober 1856 in Ameide geboren Cornelis van den Heuvel. Het huwelijk bleef kinderloos. De vrouw, die in de familie “Tante Hans” werd genoemd, trok zich het lot aan van de kinderen van haar jong overleden zuster Cornelia Maria de Groot (Jaarsveld, 21 januari 1866 – Ameide, 1 februari 1906), die gehuwd was met Arie van den Heuvel (8 juli 1864 – 14 april 1950), een jongere broer van haar man. Dat gold in het bijzonder voor het jongste kind Cornelis van den Heuvel (17 februari 1904 – 13 januari 1974), die op grond daarvan door iedereen in Ameide “Cees van Hanse” werd genoemd.

De waardering voor haar plichtsbetrachting was in de familiekring kennelijk zo groot dat mijn ouders in oktober 1941 besloten mij naar haar te vernoemen in die zin dat haar roepnaam mijn voornaam werd. Volgens de overlevering verdroot het haar zeer dat ze mij niet heeft zien opgroeien door haar overlijden in de zomer van 1942.

Ik heb behalve enkele vergeelde foto’s geen enkele tastbare herinnering aan haar. Wel staat me nog helder voor de geest dat in de familiekring (en daarbuiten) altijd met een grote mate van ontzag over haar werd gesproken, ook al omdat ze in de jaren dertig in een schuur achter haar woning met behulp van een riek een daar binnengedrongen bunzing³ buiten gevecht had gesteld.

Deze omstandigheden in aanmerking genomen, was het een teleurstelling dat een verzoek aan de gemeentebesturen van Ameide en Tienhoven om voor dit doel een lokaal van de Openbare Lagere School te mogen gebruiken in eerste instantie tot niets leidde. Het gemeentebestuur van Tienhoven eiste hiervoor namelijk een bedrag van twintig gulden op jaarbasis, wat de vereniging niet kon opbrengen. Bij gebrek aan alternatieven werd uiteindelijk na rijp beraad

1 Zie ook de editie 2017-II van het Nieuwsblad van de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven.

2 Zie ook de editie 2016-I van het Nieuwsblad van de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven.

▲ Vier muzikanten uit de beginjaren van de “Unie”, gefotografeerd in de tuin van café “Lekzicht” aan de Lekdijk in Ameide, vlnr.: Gert Jan Langerak, Klaas van Oort, Aart Langerak en Gert Jan de Jong.

▲ Deze foto werd in 1922 gemaakt op het plein van de School met den Bijbel aan de Fransestraat in Ameide, waar “Crescendo” in die jaren repeteerde. Op de voorste rij: dirigent Van der Ham (zittend, vierde van rechts) en Cees Uittenbogaard (staande, uiterst rechts) met de kleine trom.

besloten toch maar in de school te gaan repeteren. De jaarlijkse uitvoeringen, waarvoor van meet af aan veel belangstelling bestond, vonden overigens plaats in een van de zalen of de tuin van café “Lekzicht”.

De zeer beperkte financiële mogelijkheden van de “Unie” hingen uiteraard nauw samen met de geringe inkomsten. Zo bedroeg de contributie jarenlang vijftien cent per week, waarvan een dubbeltje bestemd was voor de dirigent. Ook de inkomsten uit de “boetenpot” zullen weinig zoden aan de dijk hebben gezet, want de discipline onder de leden was groot en het verschuldigde bedrag niet meer dan vijf cent per verzuimde repetitie. Bovendien stond daar tegenover dat een lid in aanmerking kwam voor een beloning, als hij gedurende een periode van een jaar bij alle repetities aanwezig was geweest.

In het eerste kwart van de vorige eeuw werd de contributie verhoogd van vijftien tot twintig cent per week. In de jaren dertig, ten tijde van de economische crisis, zag het bestuur zich echter genooddacht dit bedrag terug te brengen tot vijftien cent. De financiële nood steeg toen zelfs zo hoog dat de heer B.A. Hoon uit Schoonhoven, die van 1919 tot 1959 dirigent van de “Unie” was, de reis naar Ameide nog maar één keer per twee weken ondernam. In de andere weken nam het lid G.J. van Gelderen de dirigeerstok ter hand, die daarvoor “natuurlijk” geen vergoeding ontving.

De oprichting van “Crescendo”

De oprichting van de christelijke muziekvereniging “Crescendo” op 1 juli 1899, nog geen jaar nadat de muzikanten van de “Unie” zich hadden verenigd, paste naadloos in het toenmalige tijdsbeeld, dat op vrijwel “alle terreinen des levens” in het teken stond van de verzuiling. Het initiatief tot het oprichten van de vereniging werd genomen door L. Blok, P.A. de Hoon, A. Streefkerk en C. (Cors) Verheij. De Hoon, Streefkerk en Verheij vormden gedrieën het eerste bestuur en waren ook “de zeer gehoorzame dienaars en getrouwe onderdanen”, die het verzoek tot erkenning van de vereniging als rechtspersoon aan

Koningin Wilhelmina ondertekenden, waarop de Vorstin op 25 oktober 1899 positief beschikte. Petrus Antonius de Hoon, de machinist van het “Rijksstoomgemaal der Vijfheerenlanden” op Sluis, was de eerste voorzitter van het bestuur en de vader van de gelijknamige kunstschilder, die in dit blad al vaak de revue passeerde.

De vereniging telde bij de oprichting twaalf leden: G. Bouter Jzn., W. Bouwmeester, W. Briedé, G. van Heusden, P.A. de Hoon, L. van den Hoven, G. van Kekem, A. Streefkerk, A. Veen, C. Verheij, W. Verheij en T. van Zessen. Negen van hen waren eerder lid geworden van de christelijke zangvereniging “Excelsior”. De eerste dirigent van “Crescendo” was de heer Hamerling uit Lexmond, die in 1890 al werd opgevolgd door de eerder vermelde Lodewijk Blok, hoofd van de School met den Bijbel te Ameide van 1892 tot 1914.

“Meester Blok”, zoals hij door iedereen in Ameide en Tienhoven werd genoemd, was een markante figuur, die in 1969 bij het zestigjarige bestaan van “Crescendo” op 92-jarige leeftijd nog als gastdirigent optrad. In het gedenkboekje “Eeuw uit, eeuw in”³, dat in 1990 werd uitgegeven ter gelegenheid van het honderdjarige bestaan van de School met den Bijbel, wordt er gewag van gemaakt dat “het vertrek van meester Blok naar Delft in 1914 als een groot verlies voor de gemeenschap werd ervaren, omdat dit actieve hoofd diverse kerkelijke verenigingen had helpen oprichten en de school als vergaderplaats had aangeboden. Sommigen beweren dat hij door deze activiteiten zorg zou hebben gedragen voor de “kerstening” van Ameide”.

De financiën van “Crescendo” stonden er bij de oprichting even belabberd voor als die van de “Unie”. Mede daardoor was het niet mogelijk om kwalitatief goede instrumenten aan te schaffen: de eerste waren van een dermate inferieure kwaliteit dat ze “na een jaar eigenlijk al aan vervanging toe waren”. De situ-

3 Het gedenkboekje werd samengesteld door Riks Smith en Paul Will, beiden in de beginjaren bestuurslid van de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven.

▲► Deze foto's geven een impressie van de optocht, die voorafging aan de opening van het muziekconcours van de "Unie", dat in 1908 werd gehouden op een terrein aan de Broekseweg in Ameide. Aan de overzijde van de weg staat een "teenstuik", een vertrouwd beeld in het Ameide van weleer.

atie werd aanzienlijk beter, toen er een beschermheer aantrad in de persoon van Adrianus Willem van Kekem (1875 – Ameide – 1941), in het begin van de vorige eeuw verreweg de grootste werkgever van Ameide, bij wie tientallen mandenmakers en andere werknemers in dienst waren. Hij trakteerde de muzikanten namelijk niet alleen op "limonade en cake", maar tastte ook met enige regelmaat in de buidel om het verenigingsbudget op peil te houden. Toch zou het tot het jaar 1959 duren voor en aler de muzikanten van de beide verenigingen de beschikking kregen over een uniform – ik kom daar verderop in dit artikel op terug.

Het gemis van uniformen had trouwens niet tot gevolg dat de muzikanten er onverzorgd uitzagen. Ook al was er geen sprake van wat men tegenwoordig een "dresscode" (=kledingvoorschrift) noemt, de oudere heren droegen bij officiële gelegenheden een kostuum (en bij optredens in de open lucht soms ook nog een hoed of pet) en de jongeren tenminste een jasje; truien en wijd open overhemden waren uit den boze. Op de oude foto's van de korpsen is "vanzelfsprekend" geen enkele vrouw te bekennen: Gerda Sloof uit Tienhoven, wier vader Joris Sloof jarenlang lid van "Crescendo" was, werd in 1960 het eerste vrouwelijke lid van dit korps.

Het ligt in de rede om bij de afsluiting van dit hoofdstuk stil te staan bij een bijzonder ensemble van "Crescendo", dat in 1955 werd geformeerd om de samenhang te begeleiden tijdens erediensten in de Nederlands Hervormde Kerk van Tienhoven. Het gezelschap bestond in eerste aanleg uit twee en groeide uit tot acht koperblazers. Het koperblazersensemble was in wezen uit nood geboren, omdat zich in de Tienhovense Kerk⁴ geen orgel bevindt.

Repertoire, concerten, uitvoeringen en concoursen

Er bestaat bij muziekkorpsen in grote lijnen onderscheid tussen harmonieorkesten enerzijds en fanfares

anderzijds. In het eerste geval gaat het om orkesten, bestaande uit koperblazers, saxofonisten, slagwerkers en verschillende groepen houtblazers, als daar zijn klarinetten, fluitisten, hoboïsten en fagottisten. In het tweede geval ontbreken de houtblazers. Door dit verschil is de omvang van harmonieorkesten niet alleen groter dan die van fanfares, maar zijn ze ook in staat om een breder repertoire uit te voeren.

De meeste amateur muziekkorpsen behoren tot de tweede categorie, zo ook de "Unie" en "Crescendo". Bekende korpsen uit de eerste categorie zijn de Koninklijke Harmonie "Pieter Aafjes" (Culemborg), de Koninklijke Harmonie "De Bazuin" (Gorinchem) en de Koninklijke Harmonie van Thorn en de Harmonie "Sint Michael", beide uit het Limburgse stadje Thorn.

Het onderscheid tussen harmonieorkesten en fanfares bestaat ook in de sector van de militaire muziek. Hier behoren de Marinierskapel der Koninklijke Marine, de Koninklijke Militaire Kapel "Johan Willem Friso" en de Kapel der Koninklijke Luchtmacht tot de eerste en onder andere het Fanfarekorps Koninklijke Landmacht "Bereden Wapens" en het Orkest Koninklijke Marechaussee tot de tweede categorie.

Het repertoire van fanfarekorpsen was jarenlang weinig gevarieerd, mede vanwege de beperkte bezetting. Het bestond in hoofdzaak uit marsen en ouvertures - bewerkingen van composities, die oorspronkelijk voor symfonieorkesten waren bestemd. Pas aan het eind van de jaren zestig en het begin van de jaren zeventig kwam hierin verandering, doordat er speciaal muziek werd geschreven voor fanfares en brassbands. Tegenwoordig omvat het repertoire van fanfares naast marsen en ouvertures werken van zeer uiteenlopende aard, variërend van koraalmuziek tot arrangementen van popsongs.

Het repertoire van "Crescendo" verschilde van dat van de "Unie" in die zin dat er in het eerste geval aldoor sprake was van een duidelijk christelijke signatuur. Zo vermeldde het programma van de op 26 december 1934 (Tweede Kerstdag) in het "Verenigingsgebouw aan de Achterweg" (de huidige J.W. van Puttestraat), met medewerking van de Christelijke Reciteervereeniging "De Vriendschap", gehouden uitvoering "vier marschen, drie Psalmen, een "potpourri van chris-

⁴ Zie voor de geschiedenis en het interieur van de Nederlands Hervormde Kerk van Tienhoven ook de edities 2004-II, 2005-I, 2014-IV en 2019-II (2x) van het Nieuwsblad van de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven.

◀ Deze foto werd op 11 juli 1925 gemaakt ter gelegenheid van de ingebruikneming van de muziektent op de Dam in Ameide. Burgemeester C. W. Luyendijk (tweede van rechts op de voorste rij), heeft zich gevoegd bij de leden van de “Unie”, van wie voorzitter Cees van Gelderen aan zijn linkerzijde staat. Vierde van rechts op de voorste rij (met dirigerestok) is dirigent B. A. Hoon uit Schoonhoven, veldwachter R. van Beek staat geheel links, met aan zijn linkerzijde Aart Langerak en Bart Woudenberg.

telijke liederen”, twee ouvertures en een “fantaisie”, waarbij het ging om “Carmen” in een bewerking van M.J.H. Kessels.

De concerten en uitvoeringen van de beide muziekverenigingen, in het tweede geval werden ook toneelstukjes (“samenspraken”) opgevoerd, waren van stonde af aan populair, ook al omdat elke andere vorm van “vermaak buitenshuis” destijds ontbrak. Als het weer dat toeliet, vonden de concerten plaats in de open lucht. Was dat niet het geval, dan week men uit naar respectievelijk café “Lekzicht” en het Verenigingsgebouw, waar ook de uitvoeringen werden gehouden.

Op meer dan honderd jaar oude foto's is te zien dat de openluchtconcerten in de beginfase plaatsvonden op een terrein aan de Broekseweg, waar toen nog geen enkel huis stond. Daarin kwam verandering in het jaar 1925, toen men de beschikking kreeg over een muziektent naar een ontwerp van de in Lexmond geboren en getogen architect Frans de Jong (1876-1942). De tent stond voor de Tweede Wereldoorlog op de Dam en van 1948 tot het begin van de jaren zestig op een betonnen verhoging op de Prinsengracht, ter hoogte van de boerderij van Aart Cornelis Vermaat. De verplaatsing van de tent werd uitgevoerd door de firma Woudenberg, de voorloper van het Aannemersbedrijf Koninklijke Woudenberg Ameide.

Daarna brak de fase van de mobiele muziektent aan, voor het gebruik waarvan de gemeenteraad van Ameide op 24 mei 1960 een aantal bepalingen vaststelde. De tekst van de bepalingen 3, 6 en 7 wil ik u niet onthouden:

3. “Wegens vergoeding aan de deskundige, met de leiding der werkzaamheden van het opstellen en afbreken der tent belast, is de vereniging per keer een bedrag van f. 10,- verschuldigd, welk bedrag aan betrokkene via de gemeente moet worden betaald”.
6. “De vereniging zorgt zelf voor het verrijden van de tent van de bewaarplaats naar de gewenste plaats en omgekeerd”.
7. “De vereniging zorgt voor assistentie bij het opstellen en afbreken der tent door tenminste twee personen, welke zich richten naar de aanwijzingen van de deskundige”.

Jammer genoeg was de verplaatsbare muziektent geen lang leven beschoren, omdat de belangstelling voor buitenoptredens in de loop van de jaren zestig in rap tempo minder werd.

Hoewel in het begin van de vorige eeuw het openbaar vervoer in ons land nog in de kinderschoenen stond en “luke auto's” in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden curiosa waren, werden er met grote regelmaat muziekconcoursen georganiseerd. Deze evenementen, die bij gebrek aan concert-, theater- en stadsgehoorzalen, dorpshuizen en sporthallen veelal in de open lucht plaatsvonden, boden jong en oud namelijk de mogelijkheid om “zich te verpozen in een tijdsgewricht, waarin verder weinig te beleven viel”, zoals in een oud document over de geschiedenis van de blaasmuziek staat te lezen. Hemelvaartsdag en Tweede Pinksterdag waren favoriete dagen om “op concours te gaan”, zoals dat toen heette.

De muzikanten van de “Unie” en “Crescendo” lieten zich in dit opzicht niet onbetuigd. Het eerste concours, waaraan de “Unie” deelnam, werd gehouden in Schoonhoven, naar alle waarschijnlijkheid al in 1900. De oudste muziekvereniging van Ameide behaalde bij die gelegenheid onder leiding van de van origine Franse dirigent De la Rosière uit Gorinchem een eerste prijs in de derde afdeling. De muzikanten van “Crescendo” gingen bij hun eerste deelname aan een concours verder van huis: zij trokken in de maand augustus van het jaar 1901 met aan het hoofd Lodewijk Blok naar Dordrecht, alwaar in de tweede afdeling een eerste prijs in de wacht werd gesleept.

Ik heb noch in het eerste noch in het tweede geval kunnen achterhalen of de reis per boot, vrachtwagen of anderszins werd ondernomen. Het bewaard gebleven jaarverslag van “Crescendo” uit 1911 verschaft op dit punt wel duidelijkheid over de deelname aan het in dat jaar in Oud-Beijerland gehouden concours: de tocht werd gemaakt “per schroefboot”. Hoe het ook zij, het moet niet alleen veel tijd en moeite hebben gekost, maar ook veel vindingrijkheid hebben gevegd om meer dan honderd jaar geleden groepsvervoer naar behoren te regelen.

In de voorvorige alinea is zonder enige toelichting gewag gemaakt van het bestaan van afdelingen bij

muziekconcoursen. Daarom ga ik in het kort in op de organisatorische ontwikkeling van de muziekbeoefening in ons land alvorens verder te gaan met de beschrijving van de deelname van de "Unie" en "Crescendo" aan concoursen. Welaan dan, door de onstuijmige toename van het aantal muziekkorpsen ontstond er in de vorige eeuw in deze sector al snel behoefte aan enige ordening. Dit resulteerde in de oprichting van drie organisaties, te weten:

- de Algemene Nederlandse Unie van Muziekverenigingen (A.N.U.M.), waarbij de "Unie" was aangesloten;
- de Nederlandse Federatie van Christelijke Muziekverenigingen, waaronder "Crescendo" ressorteerde, en
- de Nederlandse Federatie van Muziekverenigingen, waaronder het in 1984 door de fusie van de "Unie" en "Crescendo" gevormde "Ameide's Fanfare Korps" (AFK) valt.

Werd een concours onder auspiciën van een van deze organisaties gehouden, dan sprak men van een "bondsconcours". In de andere gevallen ging het om "nationale" of "wilde" concoursen, wat in het laatste geval overigens niet inhield dat er op "wilde wijze" werd gemusiceerd. Het verschil was daarin gelegen dat er bij "bondsconcoursen" anders dan bij de andere concoursen de hand werd gehouden aan een strenge regelgeving wat betreft de gang van zaken bij de inschrijving van de korpsen en het borgen van het niveau van de jurering. Om dat te bewerkstelligen werden de verenigingen ingedeeld in afdelingen en klassen.

Eerder is al vermeld dat in ons land vanaf het begin van de vorige eeuw "met grote regelmaat" muziek-

Wetenswaardigheden over de concoursen

Bij de afdelingen werd de volgende indeling gehanteerd:

Afdeling F	: Superieure of Vaandelafdeling
Afdeling E	: Ere-afdeling
Afdeling D	: Afdeling Uitmuntend
Afdeling C	: Eerste Afdeling
Afdeling B	: Tweede Afdeling
Afdeling A	: Derde Afdeling

Er was verder een Introductie-afdeling, waarin korpsen speelden om zich te plaatsen voor het eerstvolgende concours.

Elk korps speelde een verplicht en een vrij werk, afhankelijk van de klassering.

De beoordeling geschiedde door een uit drie leden bestaande jury, die in zes rubrieken per rubriek maximaal tien punten konden toekennen.

Het betrof de volgende rubrieken:

1. Zuiverheid;
2. Klankgehalte en Klankverhouding;
3. Techniek en Articulatie;
4. Ritmiek en Samenspel;
5. Dynamiek en Nuanceren en

6. Interpretatie.

Het maximaal aantal te behalen punten voor elk werk was: $3 \times 6 \times 10 = 180$.

Bij de toekenning van de prijzen ging men als volgt te werk:

Eerste prijs: benodigd aantal punten: 288;
gemiddeld cijfer: 8

Tweede prijs: benodigd aantal punten: 252;
gemiddeld cijfer: 7, en

Derde prijs: benodigd aantal punten: 216;
gemiddeld cijfer: 6.

Naast deze prijzen werden er prijzen toegekend "ter onderscheiding en promotie" van de korpsen.

✂ De beide korpsen leverden hun beste prestaties in de jaren dertig en de jaren vijftig, zij het dat de "Unie" ook in de jaren zeventig nog opmerkelijke successen boekte.

concoursen werden georganiseerd en dat de "Unie" en "Crescendo" daar veelvuldig aan deelnamen. In de eerste decennia kwam het zelfs voor dat de beide korpsen meer dan één keer per jaar op concours gingen. Zo komt dat zowel de "Unie" als "Crescendo" in de loop der jaren meer dan honderdmaal aan een concours deelnamen. De beide korpsen leverden hun beste prestaties in de jaren dertig en de jaren vijftig, zij het dat de "Unie" ook in de jaren zeventig nog opmerkelijke successen boekte.

De inwoners van Ameide en Tienhoven toonden zich van meet af aan zeer betrokken bij de verrichtingen van de twee verenigingen. Dat kwam met name tot uiting in de aanloop naar en na afloop van concoursen. Zo was het een vaste gewoonte dat de korpsen voorafgaand aan het vertrek naar een concours op de Dam in Ameide enkele vrolijke marsen ten gehore brachten en werden de muzikanten bij terugkeer met veel enthousiasme verwelkomd, zeker als ze goed gepresteerd hadden. Bij de "Unie" was het zelfs traditie dat dirigent Hoon op de eerste repetitieavond na een succesvol concours "met paard en wagen werd ingehaald".

Het laatste concours, waaraan de "Unie" deelnam, was het concours dat in 1982 in Zoetermeer werd gehouden. Bij die gelegenheid werd een eerste prijs in de Afdeling Uitmuntend behaald. "Crescendo" ging in 1980 voor de laatste keer op concours. De locatie was Zaandam en het resultaat een eerste prijs in de Eerste Afdeling.

Het misstaat de redactie niet om de zelfwerkzaamheid van de lezers te stimuleren. Daarom is hier in alfabetische volgorde aangegeven welke personen op de foto's staan, waarbij het aan de lezers is om, bijgestaan door wat oudere familieleden, vrienden en bekenden, te bepalen wie waar staat.

▲ Het gaat in het eerste geval (= de foto van "Crescendo" uit de jaren veertig) om Dirk Bouwmeester, Peet van Bruggen, Cees van Gent (voorzitter), Cees, Floor en Kobus van der Grijn, Henk en Piet Mesker, Wim Nomen, Gerco, Gerrit, Jaap, Jan en Nico den Oudsten, Cees en Piet Roth, Aart van Toor, Jan Veen, Jan Versluis, Maarten Vroon, Dirk en Jas Wijland, Chris Will (erevoorzitter), Nico de Wit, Niek en Teunis Woudenberg en Cor en Dirk van Zessen.

▲▲ In het tweede geval (= de foto van de "Unie" uit de jaren zestig) betreft het Roel de Bie, Bert de Blank, Willem Bleijenberg, Anton, Cor, Gijs, Hans en Ria van Gelderen, Jo de Groot, Jan en Johan de Jong, Reinier de Langen, Aart Langerak (voorzitter), Dirk van Mourik jr., Ben en Ton Schabbing, Atie en Hans van Straten, Alie, Anton, Liesbeth, Paul en Ton Versluis en Bep Versluis-de Jong.

Vaandels

De wat jongere lezers van dit blad zullen vaandels⁵ eerder met onderdelen van de krijgsmacht dan met muziekkorpsen associëren. Dat is begrijpelijk, want verscheidene korpsen, diensten, regimenten en andere eenheden van de marine, de landmacht en, in mindere mate, de luchtmacht hebben van oudsher vaandels, die symbool staan voor de onderlinge verbondenheid van de daartoe behorende militairen en herinneren aan “roemruchte krijgsverrichtingen”. Bekende vaandels zijn die van het Korps Mariniers, het Korps Commandotroepen en het Regiment Van Heutsz.

Wie mocht denken dat het meevoeren van een vaandel in het eerste gelid van of voorafgaand aan een groep door toedoen of op last van militaire commandanten is geïntroduceerd, heeft het niet bij het rechte eind. In de Middeleeuwen werden namelijk al op vaandels gelijkende attributen meegevoerd door groepen inwoners van steden en dorpen, die waren belast met het handhaven en zo nodig herstellen van de orde in een bepaald territorium. In een later tijdsgewricht ontstonden uit deze burgerwachten de schutterijen of schuttersgilden, waarvan het bestaan met name in de provincies Noord-Brabant en Limburg tot op de dag van vandaag wordt gecultiveerd.

Het past om in dit verband melding te maken van het bestaan van het Schuttersgilde St. Martinus & St. Antonius Lexmond en Hei- en Boeicop, een van de twee schuttersgilden van de provincie Utrecht. Het gilde werd opgericht in de Middeleeuwen, ontbonden in het jaar 1818, heropgericht aan het begin van deze eeuw en draagt zorg voor de ceremoniële omlijsting van plechtigheden, zoals de jaarlijkse Dodenherdenking.

Op Schuttersstukken, de befaamde schilderijen van schutterijen uit de Gouden Eeuw, neemt de vaandeldrager, het lid van de schutterij dat het vaak zware

Gilde St. Martinus en St. Antonius

vaandel torst, meestal een prominente plaats in. Dat is ook zo bij “De Nachtwacht” (eigenlijke titel: “De compagnie van kapitein Frans Banninck Cocq en luitenant Willem van Ruytenburgh”), het in 1642 voltooide magistrale schuttersstuk van Rembrandt van Rhijn (Leiden, 1606 - Amsterdam, 1669). Op

een ander olieverfschilderij van onze grootste schilder, “De Vaandrager”, dat uit 1636 dateert en in 2022 werd aangekocht door het Rijksmuseum, is zelfs uitsluitend een vaandrager afgebeeld.

Terug nu naar het eigenlijke onderwerp van dit artikel, de geschiedenis van de blaasmuziek in Ameide en Tienhoven, en dus naar de “Unie” en “Crescendo”, die beide over een vaandel beschikten, dat op tal van oude foto’s met gepaste trots en behangen met het op de concoursen verworven eremetaal wordt getoond. Het vaandel van de “Unie” is helaas teloorgegaan. Dat van “Crescendo” werd aan het eind van de vorige eeuw opgediept uit een vuilniscontainer, zorgvuldig gerestaureerd en op 6 april 2018 door Cees van der Grijn Krijnszoon, samen met een aantal oude uniformen, overgedragen aan de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven. De huidige voorzitter van het AFK is een kleinzoon van Cornelis van der Grijn (1889 - Ameide - 1978), die jarenlang lid en van 1920 tot 1938 en 1943 tot 1954 voorzitter van “Crescendo” was.

Het vaandel van “Crescendo” staat inmiddels al meer dan vijf jaar in het oude stadhuis op de Dam in Ameide. Het verkeert daar in het goede gezelschap van een grote verzameling lauwertakken, eremedailles en andere eretekenen van de “Unie”, die de Historische Vereniging op 7 december 2013 ten geschenke kreeg van Egbert en Gillis Langerak, twee zoons van Gerrit Langerak, die in zijn tijd een prominent lid van de “Unie” was.

Uniformen

Zoals eerder aangekondigd, kom ik er nu op terug dat het niet minder dan zestig jaar heeft geduurd tot de beide verenigingen de beschikking kregen over uniformen met de daarbij behorende petten. Het was dankzij de goede connecties van burgemeester Jan Cees de Ridder met de Koninklijke Marine dat in 1959 voor dit doel een grote partij afgekeurde uniformstof “op de kop kon worden getikt”, waaruit donkerblauwe (“bijna zwarte”) met goudstiksels versierde uniformen konden worden gemaakt, compleet met petten van eenzelfde kleur, die ’s zomers van een witte hoes konden worden voorzien. De stof moet van een degelijke kwaliteit zijn geweest, want de uniformen “gingen meer dan twintig jaar mee”. Bij de fusie in 1984 werd besloten het type uniform van “Crescendo” te handhaven. In 1997 werden nieuwe uniformen aangeschaft.

Fusie

In de tweede helft van de jaren zeventig werd gaandeweg duidelijk dat het ondoenlijk was om het voortbestaan van twee afzonderlijke muziekverenigingen te garanderen. Uiteindelijk leidde dit er in 1983 toe dat er op bestuurlijk niveau gesprekken op gang kwamen om gezamenlijk op te trekken, de gehechtheid van met name de oudere leden van de “Unie” en “Crescendo” aan de eigen identiteit ten spijt. Burgemeester Cees Bakker komt de eer toe dat hij heeft weten te bewerkstelligen dat de gesprekken

⁵ Volgens de gangbare definitie is een vaandel “een stuk doek of ander flexibel materiaal, waarop tekens of andere decoratieve ontwerpen zijn geschilderd, geborduurd of opgehangen, bedoeld om te worden uitgesteld. Het niet strikt rechthoekige, maar vaak gesegmenteerde vaandel hangt aan de vaandelstok, een horizontale stok aan de bovenzijde van de draagstok”.

▲ Ameide's Fanfare Korps (met verscheidene vrouwelijke muzikanten!) tijdens een muziekfestival, dat op 26 mei 1984 in Streefkerk werd georganiseerd door de plaatselijke muziekvereniging "Oefening Kweekt Kunst" (OKK).

op 15 augustus 1984 resulteerden in de oprichting van Ameide's Fanfare Korps. De van "Crescendo" afkomstige Aldert Marius (Al) den Oudsten werd de eerste voorzitter. Hij droeg deze functie in 1992 over aan de eveneens van "Crescendo" afkomstige Maks van Middelkoop. Een in 1987 in Eibergen gehouden concours was het eerste concours, waaraan AFK deelnam. Het resultaat mocht er zijn: een eerste prijs in de introductie-afdeling, die recht gaf op plaatsing in de Afdeling Uitmuntend.

Het ledental van AFK fluctueert nogal. De vereniging telde in 1990 veertig, in 1996 26 en in 2011 48 leden. Nadien bleef het aantal leden enkele jaren vrij constant, maar er trad vervolgens een daling in tot 36 leden in 2019.

In de daaropvolgende jaren had de Coronacrisis een fnuikend effect op het verenigingsleven, waaraan AFK zich niet heeft kunnen onttrekken. Daardoor daalde het ledental tot 25 aan het eind van het jaar 2022.

De Historische Vereniging Ameide organiseerde in de periode van 10 tot en met 13 oktober 2007 in de plaatselijke Gereformeerde Sionkerk een expositie over de geschiedenis van de "Unie" en "Crescendo". Oud-voorzitter Wim van Kekem van "Crescendo" sprak een openingswoord en AFK verzorgde de muzikale omlijsting. De expositie trok 1.200 bezoekers.

Overzicht van dirigenten en bestuurs-leden

Dirigenten

Unie

Van Bonzel	(1898-1903),
Trommelt	(1903-1904),
De la Rosière	(1904-1919),
Hoon	(1919-1959),
Van Delsen	(1959-1960),
Van Mourik	(1961-1983).

Crescendo

Hamerling	(1899-1900),
Blok	(1900-1913),
Van der Ham	(1913-1939),
Clemans	(1940-1942),
Jac. vd Grijn ⁶	(1943-1946),
Veerman	(1946-1947),
Lith	(1947-1948),
Van Mechelen	(1948-1950),
Van der Linden	(1950-1964),
De Groot	(1964-1965),
Both	(1965-1977),
Olischlager	(1977-1982),
Den Uijl	(1982-1983).

AFK (Ameide's Fanfare Korps)

Dirk van Mourik sr (Vianen) (1984-1993),
Aart Beijen (Culemborg) (1994-2005),
Harry Weijkamp (Amersfoort) (2005-2010),
Dirk van Mourik jr (Vianen) (2010-heden).

Voorzitters

Unie

W.G. Degenhardt	(1898-?),
J. van Nugteren	(?),
C. van Gelderen	(?),
G.J. Langerak	(?),
A. Langerak	(?-1974),
W. van Gelderen	(1974-1983)

Crescendo

P. A. de Hoon	(1899-1900),
C. Verheij	(1900-1907),
T. van Zessen	(1907-1909),
W. Verheij	(1909-1920),
C. van der Grijn	(1920-1938),
C. van Gent	(1938-1943),
C. van der Grijn	(1943-1954),
P. Roth	(1954-1955),
Jac. van der Grijn	(1955-1959),
F.C. Mesker	(1959-1977),
W. van Kekem	(1977-1982),
G. van Middelkoop	(1982-1983),
M. van Middelkoop	(1983-1984).

AFK (Ameide's Fanfare Korps)

A.M. (Al) den Oudsten (1984-1992),
M. (Maks) van Middelkoop (1992-2017),
C. (Cees) van der Grijn Krijnzoon (2017-2022),
A. (Aart) den Hartog (2022-heden).

De "Unie" kende een erevoorzitter in de persoon van oud-voorzitter Cees van Gelderen. "Crescendo" had twee erevoorzitters: Chris Will en Jan de Haan, van wie de eerste een onderwijzer en de tweede hoofd van de School met den Bijbel te Ameide was.

⁶ In de laatste oorlogsjaren werd er niet wekelijks gerepeteerd. Het korps stond toen onder leiding van een van de leden, Jac. (Kobus) van der Grijn, die als hulpdirigent fungeerde.

Een tochtje met een roeiboat... en een bezoek aan een familiegraf!

Dick Roodhorst

Verantwoording: Het onderstaande verhaal is aangeleverd door Cees en Aty Rietveld en bewerkt door Dick Roodhorst. Aty van Straten is de dochter van Hans van Straten. Alice van Bekkum heeft hier veel onderzoek naar gedaan en is daarom benaderd. Met instemming van betrokkenen wordt dit verhaal gepubliceerd in ons Nieuwsblad.

Gezien de eerdere publicaties zullen er ongetwijfeld lezers zijn die al eerder gehoord of gelezen hebben over wat de vrienden Adrie van de Berg (1933) en Hans van Straten (1933) tijdens de Tweede Wereldoorlog op 14 november 1944 hebben meegemaakt. En natuurlijk ook over het onderzoek van Alice van Bekkum dat uiteindelijk zo veel duidelijkheid heeft gegeven, ...wat een verhaal!

Er is inmiddels nogal wat bekend over dit onderwerp, maar het begint op 14 november 1944 met een boottochtje van Adrie en Hans op de Lek. In januari 2004 heeft Hans van Straten hierover het volgende op papier gezet:

“Wij, Adrie van de Berg en Hans van Straten, waren elf jaar oud. Omdat wij aan de rivier woonden in het plaatsje Tienhoven bij Ameide hadden wij een roeiboat ter beschikking. Adrie was de zoon van Janus van de Berg, die de veerdienst Tienhoven-Jaarsveld voor zijn rekening nam. Hiervoor gebruikte hij voor grotere vrachten de pont en voor kleinere vrachten een roeiboat.

Tijdens de oorlog kwamen er regelmatig allerlei spullen door de rivier voorbij drijven. Op die bewuste

dag dreef er een groot aantal meelzakken voorbij. Later bleek dat de meelzakken van een paard en wagen kwamen die was beschoten door de Duitsers. De binnenkant van die zakken was vaak nog vrij droog en de inhoud van de zakken, bloem, nog heel geschikt om er in die tijd van schaarste iets eetbaars van te maken. Er kwam weer wat aandrijven en wij dachten dat het opnieuw meelzakken zouden zijn. Tot onze schrik waren het twee ongeklede lijken. Hoe jong wij ook waren, we wilden onze plicht vervullen en de lijken hebben wij met veel moeite op de Koekoekswaard naar de kant gehaald. We hadden geen idee wie het waren!”

“Nadat de lijken naar de kant waren gehaald, zijn wij hulp gaan halen. De Duitse militairen die in Ameide/Tienhoven waren gelegerd zijn naar de Koekoekswaard gekomen en hebben de naamplaatjes van de lijken gehaald. Daarna werd mijn vader Jan van Straten (1897), die koster was van de kerk in Tienhoven,

▲ Hans van Straten wijst plek aan waar de lichamen op de kant zijn getrokken.

▲ Het graf van Hans Magnusson.

✂ Daarna werd mijn vader Jan van Straten (1897), die koster was van de kerk in Tienhoven, ontboden en zijn de twee lijken naar de kerk overgebracht.

ontboden en zijn de twee lijken naar de kerk overgebracht. Daar hebben zij ongeveer twee dagen opgebaard gestaan in lijkkasten die aan de binnenkant met lood beslagen waren. Waar de doden naartoe zijn gebracht wisten wij niet”.

Alice van Bekkum is mede door dit verhaal initiatiefnemer en voorzitter van de stichting Faces to Graves geworden, een non-profit organisatie die levensverhalen en foto's van de op de Canadese Oorlogsbe-

▲ Koster Jan van Straten (1897) als veerman bij het pontveer.

graafplaats in Groesbeek begraven militairen samenstelt om die als eerbetoon en Digitaal Monument beschikbaar te maken, waardoor hun verhalen levend worden gehouden en doorgegeven aan volgende generaties.

Zij ontdekte tijdens een bezoek aan het graf van haar ouders op de oude begraafplaats in Gorinchem een eenzaam oorlogsgraf. Zij vroeg zich af hoe dat ene graf uit de Tweede Wereldoorlog daar terecht was gekomen. Op de steen stond geen leeftijd, wel een naam: H.C. Magnusson en de datum 14 november 1944. Ook zijn rang en onderdeel: Sapper en Regiment Royal Canadian Engineers. Deze genisten (militairen van de Genie) maakten na de gevechten wegen weer toegankelijk en zorgden voor de verbindingen door het bouwen van bijv. Baileybruggen en het onderhoud daarvan. Het graf zag er steriel uit. Geen plantje ofzo, maar alleen een betonnen plaat afgewerkt met een laagje grind. Alice werd nieuwsgierig en ging onderzoek doen.

In de stadsarchieven van Gorinchem was niet veel informatie over het graf te vinden, temeer daar een deel van het archief tijdens de oorlog verloren was gegaan. Men wist wel te vertellen dat de Noorse overheid het stoffelijk overschot na de oorlog had opgevraagd om het in Noorwegen te kunnen herbegraven. In die tijd stond er een wit houten kruis op het graf, met daarop alleen de naam en het nummer. De naam was echter fout gespeld, namelijk Magnussen. Gelukkig kwam men er op tijd achter dat het om een persoon ging die de Canadese nationaliteit bezat!

Vervolgens heeft Alice aan de archivaris van het Bevrijdings Museum in Groesbeek gevraagd of daar iets over H.C. Magnusson bekend was. Harold Magnusson bleek gesneuveld tijdens het evacueren van de geallieerden die bij de slag om Arnhem door de Duitsers waren ingesloten. De Engelse militairen staken met gemotoriseerde opblaasboten en de Canadezen met zogenaamde stormboats de Neder-Rijn over van Oosterbeek naar Driel. Stormboats waren houten boten en geschikt voor het vervoer van een jeep. Daar wachtten uitgeputte, vaak gewonde militairen om de rivier over te steken naar bevrijd gebied.

Op de avond van 25 september 1944, het was pikke donker, vertrokken in de stromende regen de eerste boten. Je zou denken dan val je niet op, maar de Duitse militairen, die hoog op de Oosterbeekse wal kant zaten, vuurden lichtkogels af om te kijken of ze niet vanaf de rivier werden aangevallen. Daardoor waren deze boten een doelwit voor het Duitse afweergeschut. De eerste boot met vier bemanningsleden, waaronder Harold Magnusson, kreeg een voltreffer midden op de rivier. Zij zijn waarschijnlijk op slag dood geweest, of gewond en verdronken, want niemand heeft ze de dagen daarna terug gezien.

Maar... waarom is Harold Magnusson dan in Gorinchem begraven?

▲ Hans van Straten en Adrie van de Berg (in rolstoel) bij de onthulling van het ANWB-paneel aan de kerk in Tienhoven aan de Lek.

Navraag leerde Alice dat de Duitse Ortzkommandant in Gorinchem zat, hij heeft vermoedelijk opdracht gegeven de lichamen daarnaartoe te vervoeren. Er waren ook enkele Duitsers aangespoeld, die zijn tegelijk begraven op het door de Duitsers in beslag genomen deel van de begraafplaats aan de Vries Robbégweg.

Op die wijze is gebleken dat de lichamen van Hans Magnusson en Czesław Gajewnik (een 26-jarige Poolse Paratrooper die in Oosterbeek zijn laatste rustplaats heeft gevonden) door Adrie en Hans in Tienhoven uit de rivier zijn gehaald.

Waar de twee militairen waren begraven, mocht Alice de “jongens Adrie en Hans” vertellen tijdens de zomer van 2004. Via onder andere een vraag over een onderzoek van de Historische Vereniging Ameide en Tienhoven, een oproep in de Gorcumse Courant en een attente webmaster is Alice met Adrie en Hans in contact gekomen en heeft deze emotionele ontmoeting plaats kunnen vinden.

Daarna kwam het hele verhaal in een stroomversnelling, zelfs AVRO-TweeVandaag toonde interesse. Zij namen met Alice contact op, maar wilden alleen verder gaan als iemand van de familie van Harold Magnusson overkwam uit Canada. Alice had al het een en ander uitgezocht en gevonden. In de beschikbare Canadese archieven zag zij dat hij Harold Cecil heette en op 21 april 1922 was geboren in Saint John, New Brunswick.

Sinds 1994 was het gezin van Alice vaak gastgezin voor oorlogsveteranen, eerst Amerikanen, daarna meestal

Engelsen. Laat nou de enige Canadese veteraan, Ken Briggs, die in 2000 bij Alice logeerde, ook in Saint John, New Brunswick wonen. Terug in Canada vertelde Ken het verhaal van Alice na een kerkdienst en één van de aanwezigen zei dat hij de familie van Magnusson wist te wonen, en dat klopte!

Na een bezoek van Ken aan de familie Magnusson bleek dat Harold een tweelingzus had (Hilda). Hilda was reeds in 1988 overleden en heeft veel verdriet gehad om het gemis van haar tweelingbroer die maar 22 jaar oud mocht worden. Hilda had twee dochters, Allison en Mary-Ellen, die in en in de omgeving van Saint John woonden.

De AVRO betaalde het ticket voor de komst van Allison en haar zus Mary-Ellen zou ook naar Nederland komen. Toen dat bekend werd heeft Alice zelfs een herdenkingsdienst voor Harold kunnen organiseren op de begraafplaats in Gorinchem. En in Tienhoven hebben de zussen een ANWB-paneel mogen onthullen dat op de kerkmuur is bevestigd en herinnert aan de twee lichamen die daar werden geborgen. De zussen waren ook eregast bij de officiële 60-jarige herdenking bij het Engineers Monument aan de Drielse Rijndijk. Dat monument is speciaal opgericht voor de mannen die zoveel militairen via de rivier terug wisten te halen. Adrie en Hans zijn voor alle genoemde plechtigheden uitgenodigd en aanwezig geweest.

De zussen wisten veel te vertellen over Harold. Zij hadden ook oude foto's en persoonlijke bezittingen meegebracht. Die had hun moeder als tweelingzus altijd met

▲ Foto met graf van de herdenkingsplechtigheid op het kerkhof in Gorinchem.

▲ Hans van Straten en Adrie van de Berg (in rolstoel) met de nichten van Harold Magnusson Allison en Mary-Ellen.

zorg gekoesterd. Onder andere foto's van het eerder genoemde kruis dat de hopman van de Gorcumse Scouts in 1946 had opgestuurd naar de familie van Harold. De hopman was, 91 jaar oud, ook aanwezig bij de herdenkingsdienst. Ook de brieven die Harold schreef naar zijn tweelingzus toen hij in Europa was. Eerst was hij in Engeland, daarna is hij via Normandië en België naar Nederland gekomen. Hij eindigde de brieven altijd met: "Your better half, Harold".

De familie heeft altijd gedacht dat Harold als krijgsgevangene was gestorven. Op een formulier uit 1946 stond vermeld dat hij was begraven op een "Duitse Oorlogsbegraafplaats" in Gorinchem. Een dergelijke begraafplaats heeft nooit bestaan, maar hij is wel door de Duitse bezetter begraven in Gorinchem.

Wat heeft een onverwachte maar moedige actie van Adrie en Hans en het onderzoek en de vasthoudendheid van Alice veel betekend. Varen met een roeiboot om te kijken of er wellicht nog iets in het water dreef dat gegeten kon worden en een bezoek aan een familiegraf in Gorinchem heeft er uiteindelijk toe geleid dat de familie van Harold te weten is gekomen dat hij niet als krijgsgevangene maar bij het uitoefenen van zijn respectvolle en moedige taak als militair en bevrijder van ons land is gestorven.

Over dit onderwerp is eerder gepubliceerd in de Nieuwsbladen 3 en 4 van 2004 en Nieuwsblad 5 van 2006.

Groeten uit Berlijn

Sam Janse

Ik kreeg pas een bijzondere briefkaart onder ogen.¹ Nu is een briefkaart tegenwoordig sowieso al bijzonder, maar zeker een briefkaart uit 1944, een *Postkarte*. Het gaat om een kaart van Jan van der Velden aan zijn nicht 'Mej. L. Roodhorst, Achterweg 171A, Ameide a/d Lek, Holland'. Bovenaan staat 'Berlijn 10-2- '44'. De Führer prijkt op de postzegel.

De geadresseerde, mejuffrouw Lijs Roodhorst, is in Ameide nog bekend. Cees van Gelderen, bestuurslid van onze vereniging, weet er meer van: 'Lijs was een zus van mijn opa Gijs Roodhorst. Ze was getrouwd met Eim de Groot'. Eimert Cornelis de Groot leefde van 1921-2002, Lijs van 1921-1984. De lijnen zijn duidelijk.

Lijsje Roodhorst
13-07-1942

1940 Paardenmarkt Ameide r.Lijsje

- ▲ Portretfoto van Lijs Roodhorst gemaakt op 13 juli 1942.
- Lijs Roodhorst op de Paardenmarkt in 1940.

De kaart was in bezit van Machteld de Groot, een dochter van Lijs en Eim. Zij weet er nog meer van, zeker nadat ze informatie heeft ingewonnen bij haar broer Bert. Jan van der Velden blijkt een achterneef van Lijs Roodhorst te zijn. Hij werd op 28 april 1921 geboren in Rotterdam als zoon van Cornelis Jacob van der Velde (1897-1965) en Grada van der Ham

(1897-1977). Grada was het oudste kind van Klaas van der Ham, een broer van Elisabeth, de oma van Bert en Machteld (en Theo en Anja). Jan is van een generatie later dan Lijs, maar is in hetzelfde jaar geboren: 1921.

Het
gaat om een
kaart van Jan
van der Velden aan
zijn nicht
'Mej. L. Roodhorst,
Achterweg 171A,
Ameide a/d Lek,
Holland'

Hij is dus bijna 23 jaar als hij de briefkaart vanuit Berlijn schrijft. Hoe lang hij daar al zit, is onbekend. Hij heeft al wel wat brieven gehad en hij moet er dus al enige tijd wonen. Zijn werk bestaat uit 'de opruiming van ingeknakte huizen', zoals hij het noemt. Bij de geallieerde bombardementen zijn huizen soms zo geraakt dat ze niet meer bewoond kunnen worden. Maar daar liggen nog bruikbare spullen in en die moeten door Jan en andere tewerkgestelden opgehaald worden, zodat ze elders nog gebruikt kunnen worden.

Werken in Berlijn is in 1944 geen pretje, want de hoofdstad van Hitlers eeuwigdurende rijk krijgt regelmatig luchtaanvallen te verduren. 'Prettig is anders' schrijft hij wat onderkoeld. Jan vertelt hoe hij in de schuilkelder zat. Geruststellend zegt hij dat er geen bom doorkomt. Als ik Wikipedia mag geloven waren er op 28, 29 en 30 januari van dat jaar zware bombardementen op Berlijn.² Dat klopt met wat onze Jan hier schrijft. Vijf dagen nadat hij zijn kaart schreef, zou er weer een heftige luchtaanval op de stad zijn.

Bij zo'n kaart moet je altijd bedenken dat de censuur meelas. De schrijver kon geen kritiek uiten op het nazibewind of lelijke opmerkingen over de Duitsers maken. 'Maar het duurt niet eeuwig', schrijft hij, en daar zal hij wel mee bedoelen dat de oorlog een keer afgelopen zal zijn omdat de Duitsers aan het verliezen zijn.

Hoe was de militaire situatie begin februari 1944? De Duitsers waren duidelijk op de terugtocht. In februari 1943, een jaar vóórdat Jan zijn kaartje schreef, waren ze bij Stalingrad al verpletterend verslagen. In november 1943 moesten ze Kyiv ontruimen. Het beleg van Leningrad gaven ze in januari 1944 op, vlak voor Jan zijn kaart schreef. De westerse geallieerden rukten op in Italië. Het was duidelijk dat de Duitsers

1 Met dank voor de research van Bert en Machteld de Groot en van Linda van der Lem.

2 https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_gebeurtenissen_tijdens_de_Tweede_Wereldoorlog:_1944#Februari

▲ De wijk Treptow-Köpenick in het zuidoosten van Berlijn.

aan de verliezende hand waren. Dat werd in de berichtgeving van de nazi's natuurlijk niet toegegeven, maar het was moeilijk om een heel volk voor de gek te houden. Ook tewerkgestelden moeten wel iets van de militaire realiteit onder ogen gekregen hebben.

Wat levert het adres van Jan in Berlijn nog aan gegevens op? Hij noteert: 'Kieffholzstrasse 21, Berlin S.O. 36'. De letters 'S.O.' staan voor Süd-Ost: zuidoost. Al googelend ontdek ik dat de straat in het zuidoosten van het toenmalige Berlijn lag, in de wijk Treptow-Köpenick. De naam 'Treptow' staat ook op het poststempel. Op de plattegrond van het huidige Berlijn vind ik de Kieffholzstrasse terug. Er zal weinig over zijn van de straat zoals Jan die kende.

Ik was benieuwd of Jan de oorlog overleefd had. Inderdaad, zo weet Machteld te vertellen, is hij teruggekomen en na de oorlog getrouwd met Aartje Both (13 maart 1946). Het echtpaar kreeg een dochter Tineke, van wie ik de gegevens niet kon achterhalen. Op 12 oktober 1947 kregen ze nog een kind, maar dat staat als naamloos te boek. Het zal waarschijnlijk niet lang geleefd hebben.

De briefkaart van Jan is maar een simpel stukje papier. Maar tegelijkertijd een getuigenis van de waanzin die oorlog heet. We zijn in 2023 nog steeds niet veel verder.

Beste Lijs,
Ik hoop dat thuis alles nog goed is en jullie allen gezond zijn. Ik maak het nog goed en zit ik wel eens in de kelder te duimen dat de ingang niet in elkaar gaat. De laatste tijd is het hier weer onrustig in de lucht en is spanning genoeg, dat kan ik je verzekeren. Vanavond kwam ik een paar brieven in mijn koffer tegen en na die nog eens gelezen te hebben dacht ik ik zal je nog eens een kaartje schrijven. Brieven gaat niet meer dat is maar twee keer maand toegestaan en dat is niet te veel. Ik werk nu in de stad en help bij de opruiming van ingeknakte huizen en breng met auto's alle gespaarde meubelen weg. Het is een droevige bezigheid maar het moet toch gedaan worden. Vandaag hadden we hier weer voor alarm en ging voorzorgswijze naar een grondstation onder de grond. Ongeveer 20 m onder de straat. Daar komt geen bom door.

Maar hoewel er een hoop mensen in waren is er geen vliegtuig gekomen. Ik ben na een half uur weer weggegaan. Ja Lijs het is raar hier in Berlijn hoor. Prettig is anders. Maar het duurt niet eeuwig en daar zullen we ons maar aan vasthouden. Nu ik ga weer eindigen. Doe ze allemaal de hartelijke groeten thuis en tot ziens.

Hartelijke groeten
je neef Jan

Berlijn 10-2-44.
Beste Lijs,
Ik hoop dat thuis alles nog goed is en jullie allen gezond zijn. Ik maak het nog goed en zit ik wel eens in de kelder te duimen dat de ingang niet in elkaar gaat. De laatste tijd is het hier weer onrustig in de lucht en is spanning genoeg, dat kan ik je verzekeren. Vanavond kwam ik een paar brieven in mijn koffer tegen en na die nog eens gelezen te hebben dacht ik ik zal je nog eens een kaartje schrijven. Brieven gaat niet meer dat is maar twee keer maand toegestaan en dat is niet te veel. Ik werk nu in de stad en help bij de opruiming van ingeknakte huizen en breng met auto's alle gespaarde meubelen weg. Het is een droevige bezigheid maar het moet toch gedaan worden. Vandaag hadden we hier weer voor alarm en ging voorzorgswijze naar een grondstation onder de grond. Ongeveer 20 m onder de straat. Daar komt geen bom door.

Een raadsel ontrafeld...

Teus Stahlie

Vroeger kende men in veel dorpen een chirurgijn. Men moet alleen geen al te hoge dunk hebben van zijn kunde, zeker als je die vergelijkt met onze tijd. Chirurgijns hielden zich onder meer bezig met aderlating, verzorging van wonden, bereiding van zalfjes, kruiden-aftreksels en laxermiddelen en de behandeling van botbreuken. Vaak combineerde men het beroep met dat van barbier...

Wie chirurgijn wilde worden, moest eerst enkele jaren als gezelschap meelopen met een erkende meester (!). Overigens, artsen waren er ook, maar dan vooral in de steden. Ze hadden vaak een universitaire opleiding en richtten zich vooral op interne aandoeningen. Naast de chirurgijn waren er in veel dorpen ook vroedvrouwen werkzaam. Vaak subsidieerde de plaatselijke overheid deze chirurgijns en vroedvrouwen met het oog op de hulp aan de armen; dan werden zij benoemd door schout en schepenen.

In dit Historisch Nieuwsblad is een aantal jaren geleden¹ een interessant artikel verschenen over "Gezondheidszorg in Ameide". In dat artikel wordt (o.a.) melding gemaakt van ene *Insen Anima* (veel varianten van deze achternaam!), die rond 1650 opduikt in Ameide en hier enige tijd als chirurgijn werkzaam is geweest. Deze meester *Insen* kruiste mijn pad, toen ik op zoek was naar de bewoners van het huis, dat vóór het rampjaar 1672 op de plaats stond van het huidige Waterschapshuis aan de Voorstraat. Dat vroegere huis is door de Fransen tijdens hun aanval op Ameide in dat jaar 1672 in brand gestoken. De eigenaar van dat afgebrande huis was toen ene Gerrit Velroo, die het in 1654 kocht van...

Insen Anania. Wie was toch deze man met die opmerkelijke voor- en achternaam?

Dat bleek een lastige vraag te zijn. Alleen al die achternaam komt namelijk nauwelijks voor in Nederland... Dan vraag je je af: was dat dan wel zijn

'echte' achternaam of had hij die zelf verzonnen? Er was toen namelijk nog geen Burgerlijke Stand, die onze voor- en achternamen accuraat registreert en bewaakt, zoals dat vanaf de invoering van de Burgerlijke Stand in 1811 het geval is. Daardoor kwamen er vroeger veel verschrijvingen voor en soms veranderden mensen zelfs op eens van achternaam... Hoe zat het dan bij deze man en als hij zijn naam veranderde, hoe zou hij dan eerder zijn genoemd? Zouden we zijn afkomst (ooit) kunnen terugvinden? Een raadsel...

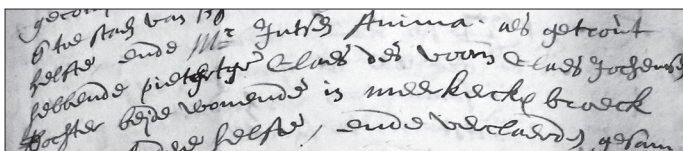
Insen Anima,
die rond 1650
opduikt in Ameide
en hier enige
tijd als chirurgijn
werkzaam is
geweest

Van Meerkerksbroek naar Ameide

De eerste vermeldingen over mr. *Insen* in Ameide en omgeving vinden we aan het einde van het jaar 1651 in de Meerkerkse archiefbronnen. Zijn beroep wordt dan aangeduid als *chirurgijn* en hij woont in (*Meerkerksche-*) *Broeck*. Op 31 oktober vernemen we, dat ene *Claes Jochems*² verschijnt voor Schout en

2 Claes was de zoon van Jochem Adriaensz en Pietertien Anthonis Damendr (ora Meerkerk, 2 d.d. 27-07-1613). Verder: ora Meerkerk 23 d.d. 22-4-1654: Wouter Jochemsz tot Streefkerk voor 1/3, Jan Jansz Marcus x Ariaentgen Jochums voor 1/3 en Claes Willemsz, won. tot Ameide, Adriaen Willemsz, won. tot Lexmond, Peter en Willem Gijsbertsz, won. in Broeck, Adriaen Dircksz Oscamp x Weijntgen Willems en Aeltgen Ghijsbertsz, weduwe van Jan Corsen, kinderen van Trijntgen Claes, voor 1/3, tezamen erfgenamen van Claes Jochumsz, overleden in Broeck, autoriseren de schout alhier om de boedel van Claes Jochumsz te regelen vlg. autorisatie van 24-9-1651 te Meerkerk.

1 Nieuwsblad December 2018 blz.34.

Transcriptie: Mr. Intsen Anima als getrouwt hebbende Pietertge Claes des voorn: Claes Jochemse dochter beijde woonende in Meerkerckbroeck.

Schepenen³ van Meerkerk samen met *Intsen Anima als getrouwt hebbende Pietertge Claes des voornoemde Claes Jochems dochter*, wonend in Meerkerksbroek.

Zij verklaren een stuk land te verkopen aan Jan Janse Marcus voor een bedrag van 1.100 gld. De 'bijvangst' van deze akte levert interessant nieuws: mr. Insen is dus getrouwd! Helaas ontbreken de trouwboeken in deze periode van zowel Meerkerk als Ameide, dus dit huwelijk kunnen we hier niet terugvinden. Gelet op de woonplaats van zijn vrouw en schoonvader lijkt het waarschijnlijk, dat Insen in Meerkerk getrouwd is. Pietertjes doop is daar wel terug te vinden: op 6 juni 1626 wordt *Pieterke* gedoopt, dochter van *Nicolaes Jochemsen in 't Broek en N.N* (naam moeder onbekend). Zeer waarschijnlijk zal mr. Insen dan ook wel van dezelfde leeftijd zijn. Er is ook nog een grafzerk aanwezig in de kerk van Meerkerk met de tekst:

HIER LEYT BEGRAVE
AERTTS DE HUYS
CLAES JOCHEMS
DEN 4 DECEMBER 1640

Dat moet wel de moeder van Pietertje zijn geweest!

Opvallend, dat mr. Insen zich kort na zijn huwelijk stort in allerlei zakelijke transacties. Hier lijkt een plan achter te zitten: het (jonge) echtpaar wil (schoon)vader Claes Jochems best in huis nemen, maar dan moet de hofstede in Broek verkocht worden en moet er wel een fraai (lees: duur) huis tegenover staan! En dus wordt de boerderij in Meerkerksbroek eind oktober 1651 verkocht aan ene Willem Gerritsen uit Broek. Vervolgens sluit Insen op de 31^e oktober een lening van 600 gld af met Maeritge Aerts⁴, weduwe van Sebastiaan Thoonissen uit Lakerveld, en op 23 november leent hij nog eens 600 gld van Peter en Willem Gijsbertsen uit Meerkerksbroek.

Wat de bedoeling van dit alles is, wordt ons duidelijk als op 24 november de lening van Maeritge Aerts voor het *Termeise* Gerecht wordt omgezet in een formele obligatie. We lezen in de betreffende akte, dat als onderpand van de obligatie *sijn huijsinge ende erve staende ende geleegeen binnen deeser stede aen de Voorstraet dient. Daar wil men dus 'op stand' gaan wonen en wel in het pand, waar jaren later het Waterschapshuis zal verrijzen!* Mr. Insen betaalt voor de aankoop een bedrag van maar liefst 2375 gld aan

John Coulé⁵, een koopman uit Rotterdam. Een groot bedrag waarvoor Insen zich diep in de schulden moet steken. Maar ja, dan woonde je wel aan de voornaamste straat in het toenmalige Ameide! Zo'n huis past een koopman, maar past dat ook een chirurgijn alias barbier?

Klaarblijkelijk wil hij in deze periode zijn naam en faam graag 'wereld-kundig' maken, want nog op de 18^e november laat hij ene Dina Jaspers uit Ameide op zijn verzoek een verklaring afleggen over hoe kundig ze door hem behandeld is. Ze verklaart, dat ze de hulp van de chirurgijn had ingeroepen vanwege *een accedent 't welck sij (God beter't) aen haer been had*. Wekenlang werd zij gekweld door vreselijke pijnen, kon ze niet rusten en slapen, maar nadat deze chirurgijn zijn *medicamenten te werck had gestelt sij well gerust ende groote verlichtinge van de pijn gevonden heeft*. Goede reclame voor de meester chirurgijn!

Het geluk duurt helaas niet lang... Pietertje moet al kort na de verhuizing naar Ameide zijn gestorven, wellicht rond de bevalling van haar eerste kind; bepaald niet uitzonderlijk in die tijd. Insen blijft eenzaam achter. Nog even zien we hem begin november 1652 voor het Gerecht in Meerkerk geld opeisen van de weduwe van Jan Schrevelsz uit Broek vanwege verdiend meesterloon (schepenen veroordelen gedaagde tot betaling onder aftrek van de kaas, die zij de chirurgijn heeft geleverd), maar kort hierna ont-knoopt zich een triest tafereel. De jonge chirurgijn blijkt zijn hand financieel overspeeld te hebben en hij komt in financiële moeilijkheden. Vanaf eind 1652 begeeft de Termeise gerechtsbode Claes Hermense van Hemelgeest zich met een zekere regelmaat - met *consent* van de burgemeester - naar het huis van mr. Insen om beslag te leggen op zeker kapitaal (te *'arres-teren'* heette dat vroeger). Verschillende schuldeisers eisen hun geld op omdat Insen in gebreke blijft:

- 3/11 november 1652: de erfgenamen van Maeritge Aerts eisen hun geld op. Theunis Bastiaansen⁶, de zoon van Maeritge, wonend in Willemstad, verleent procuratie aan burgemeester Otte-lander en Frans Cornelisse, beiden uit Ameide, om zijn geld te innen. Op 24 november verklaart hij een deel van het geld ontvangen te hebben.
- Op 12 maart 1653 trekt Coulé aan de bel: Insen heeft nog niet het volle pond betaald van de koopsom van zijn huis.
- Op 3 juni 1653 wordt een deel van de lening van Theunis Bastiaansen, schipper op Willemstad, opgeëist.
- Op dezelfde dag wordt er een verklaring opgetekend, waaruit blijkt, dat Insen nog meer schul-

5 In het Rotterdam archief komt een schuldbekentenis voor (29-10-1642; notaris Jacobus Delphius), waarbij Jan Couly, Engelsman en van beroep lakenverkoper, bekend 600 gulden schuldig te zijn aan Hendrick Heindericx Ravensberch. N.B.: Jan tekent met John Coulé..

6 Waarschijnlijk was dit Thonis Bastiaensen Schipper. Hij wordt enkele malen vermeld in het Doopboek van Willemstad (rond 1650). Zijn achternaam duidt erop, dat hij mogelijk schipper was van beroep. Misschien is Insen met deze schipper meegevaren op een van zijn tochten over de Lek naar Willemstad? Was Thonis misschien een neef?

3 Archief Meerkerk, toeg.nr.22 inv.nr.521.

4 Zou dit een tante zijn geweest van Pietertje, gelet op het patroniem en die grafzerk in de kerk van Meerkerk?

den heeft en dat de relatie met zijn goede gevers zo langzamerhand het vriespunt bereikt... Er wordt verklaard, dat Insen op 30 mei bij de steiger aan de haven heeft gestaan en daar de timmerman Pieter Dirxks Nerevelt, van wie hij ook geld geleend blijkt te hebben, ontmoet heeft. Na enkele woorden gewisseld te hebben, zegt Insen: *vroeger waaren wij goede vrienden, maar nu doet gij als een schelm nu gij mij geen uijtstel hebt gegeven*, waarna Insen met zijn hand of vuist de borst raakt van Nerevelt. Er ontstaat een kort handgemeen, waarop Insen een mes(!) trekt. Dat laat Nerevelt niet op zich zitten en slaat Insen tegen de grond. Het mes verdwijnt in het water van de haven...

- Tenslotte... september 1653: weer wordt er betaling opgeëist ten behoeve van Theunis Bastiaansen.

De maat is 'vol': er zit klaarblijkelijk niets anders op dan het grote pand aan de Voorstraat te verkopen en zo af te komen van al zijn schuldeisers. Nog geen 3 jaar(!) na zijn aankoop verkoopt hij medio 1654 het pand aan de *laeckencooper* Gerrit Velroo, schepen van Ameide, en wel voor 2.270 gld. Ook nog eens met verlies dus! Deze Velroo blijkt nog steeds de eigenaar van dit huis te zijn als de Fransen het in november 1672 tot de grond toe afbranden.

Gelukkig is er ook nog goed nieuws voor mr. Insen. Kort na de dood van zijn vrouw treedt hij rond 1653/54 voor de tweede keer in het huwelijk en wel met Neeltje Aelberts uit Tienhoven, de dochter van Aelbert Claesz, die enige tijd schepen was in Tienhoven. Aelbert was in 1^e huwelijk getrouwd geweest met Maritge Jans Stout (<1629) en nu in 2^e huwelijk getrouwd met Mijntje (ook: Mensie etc.) Willems. We moeten het weer doen zonder trouw- en doopboeken en dus moeten we gissen naar de huwelijksdatum van Insen en Neeltje. Na de verkoop van het huis aan de Voorstraat verhuist hij met zijn nieuwe vrouw naar een pand aan de Achterweg, dat hij op 09-06-1654 koopt van Aeffgen Hendricks Stael, een (welgestelde) nicht van Neeltje uit Ameide. Weliswaar aangeslagen, maar van plan om weer een nieuwe toekomst op te bouwen in het dorp.

De afkomst van mr. Insen

Die verhuizing van Meerkerk naar Ameide speelt ons een 'ideaal' aanknopingspunt in handen betreffende de afkomst van de chirurgijn! Dominee Auricanus hield namelijk vanaf 1609 (!) een lijst bij van alle (nieuw) ingekomen lidmaten in Ameide. En daar komen we rond 1651 (geen datum vermeld) een opmerkelijke aantekening tegen:

Claes Jochemse uijth het Merckercksche Brouck met Ensses Reijnierse van de ...?aert, chirurgijn, mitsgaders Petertge Claesdr syn huisvrouwe, dochter van voorsz Claes Jochems.

Die schoonzoon van Claes Jochems moet natuurlijk mr. Insen Anima zijn!! **Hier krijgen we dus informatie over zijn 'echte' naam:** hij zou eigenlijk het patroniem Reijniers (of Reiniers/Regniers) moeten voeren. Maar om zich voornaam voor te doen, kiest hij voor een nieuwe achternaam: Anima (met allerlei schrijfvarianten). Dat hier overigens *Ensses* wordt genoteerd, kan eenvoudig verklaard worden uit (weer) een verschrijving; lees dus: Inses!

In ieder geval tot 1659 verblijft het echtpaar in Ameide. Maar in 1663 zien we in een akte betreffende mr. Insen plotseling vermeld staan: *wonend in de Klundert* (West-Brabant). Hé, wat heeft hij daar te zoeken? Zou hij dan mogelijk zijn teruggekeerd naar zijn 'vaderlijk erfdeel'? Dat gegeven brengt ons ertoe eens te gaan speuren in de archieven van West-Brabant.

Zoekend in de doopregisters van Klundert en omgeving vinden we op 30-05-1627 de doop (gereformeerd) in **Fijnaart** van **Insen Reinier Insens**, een zoon van Reinier Insen en Geertgen (ook: Geertruij(t)) Mattheus. Het raadsel is nu definitief ontrafeld: mr. Insen heette dus **Insen Reijnierse!!**

En die moeilijk te ontcijferen aanduiding betreffende de plaats van herkomst van Insen is nu ook gelijk duidelijk: ...?aert moet dus *Fijnaert* betekenen! Ook blijkt die latere achternaam *Anima* in het gebied rond Klundert en Fijnaart helemaal niet voor te komen, sterker nog: deze komt in heel Nederland nauwelijks voor!! Een mogelijke verklaring voor zo'n verheven achternaam werd mij aangereikt door Ben Remie, die in de Oprechte Haerlemsche Courant van 8 september 1671 de volgende advertentie vond:

Tot Amsterdam, is gedrukt en te bekomen by Pieter Arentsz., Boeckverkooper in de Beurs-steegh: den Gouden Leeuw, of den Afijn der Wijsen; waer in veel heerlijke nutte Verborgentheden ontdeckt worden, als de Anima uyt alle Metalen en Mineralen te trecken, veel heerlijke Medicijnen, Schilder-Gout, Brandewijnen uyt Koorn sonder viese smaack, uytsteeckend Blancketfel, kostelijke Gesteenten, &c. te maecken: Alles met eygen Handen gewrocht, en met veele kopere Platen aen den dagh gegeven, door Gooffen van Vreeswijk, Bergmeester.

▲ De advertentie in de Haerlemsche Courant van 8 september 1671.

Dieper graven in de archieven van Fijnaart levert de nodige verrassingen op! Vader Reijnier blijkt ook van beroep chirurgijn te zijn geweest!! Hij moet rond 1624 getrouwd zijn met de eerdergenoemde Geertruij(t) Mat(t)heus. Jammer genoeg hebben we de huwelijksakte niet kunnen terugvinden en evenmin de doopakte(s) van het (de) oudste kind(eren). Zou dat een aanwijzing zijn, dat Reijnier en zijn vrouw elders zijn opgegroeid en getrouwd en pas rond 1625 naar Fijnaart zijn gekomen?

Onder de boedelinventarissen van Fijnaart vinden we een eigenhandig (!) geschreven nota van de chirurgijn terug! Niet zo raar, want het kwam natuurlijk vaak voor, dat de chirurgijn te hulp werd geroepen kort vóór iemand overleed. Na het overlijden kwam

Joh. boeken de ontfangen te hebben
 faen jaen vetteren faen mefter gheft
 vaen elckel qua beunen on 4 gulden
 noech on 5 gulden daer jich haen beauch
 voor goede botakin
 Rennie Inses

▲ De nota van chirurgijn Rennie Inses voor ene Jan Pieters, de voogd van de weeskinderen van Aeltken Dingemans (Fijnaart, 1626).

dan bij de inventarisatie van de inboedel de rekening van de dokter boven tafel...

Wat hier bij deze nota opvalt is de gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal van de chirurgijn...

Daarbij valt in het bijzonder zijn schrijfstijl op: *ontvanghen*=ontvangen, *faen*=van, *Jaen*=Jan, *faor*=voor etc. Dat is voor die tijd geen 'normale' schrijfwijze. Wist dit dan misschien op een 'vreemde' afkomst? Hij ondertekent zelf met *Rennie*, en dat zou op een Franstalige afkomst kunnen duiden... een gevluchte Hugenoot?

Kinderen uit het huwelijk met Geertruijt Mattheus:

1. Trijntje Reijniers. Haar doopregistratie is niet in Fijnaart terug te vinden. Later blijkt zij in Willemstad te wonen en is zij daar in 1645⁷ getrouwd met Lenaert Jacobs Kerckeweij. Al op 4 maart 1646 is haar broer *Ensche Reijniers* (lees: *Insen*!) getuige bij de doop van Jacob, de oudste zoon van het echtpaar. Trijntje overlijdt in 1662 op 37-jarige leeftijd en zal dus rond 1624/25 zijn geboren. Of zij het oudste kind is geweest uit het huwelijk is niet geheel zeker.
2. **Insen Reijnier Insens**, gedoopt 30-05-1627 te Fijnaart. Bij deze doop worden er geen familieleden als doopgetuigen vermeld, hetgeen vroeger toch min of meer gebruikelijk was. Misschien (weer) een aanwijzing, dat de familie van beide ouders 'op afstand' woonde en dat het echtpaar nog maar kort in Fijnaart verbleef?

30 Maij hebben Mr. Reinier Insens ende Greetgen Mattheus haer soon laeten doopen, genaamt Insens. Getuigen: Jacob Jacobse ende Maeijke Barnouts.

Transcriptie: Den 30 Maij hebben Mr. Reinier Insens ende Greetgen Mattheus haer soon laeten doopen, genaamt Insens. Getuigen: Jacob Jacobse ende Maeijke Barnouts

3. Magdalena Reijnier Insens, gedoopt te Fijnaart op 26-11-1628.
4. (moeilijk leesbaar) Marijt/Marije(?), gedoopt te Fijnaart op 17-09-1634.

den selve dito (=17 sept.) hebben Reijnier Insens ende Geertruijt Michiels haar dochter laten doopen, genaamt Marijt(?). Getuigen: Meerten Peters, Griet Michiels ende Geertruijt Claes.

Transcriptie: den selve dito (=17 sept.) hebben Reijnier Insens ende Geertruijt Michiels haar dochter laten doopen, genaamt Marijt(?). Getuigen: Meerten Peters, Griet Michiels ende Geertruijt Claes.

Opvallend, dat het patroniem van Geertruijt nu 'Michiels' is!

5. Hilleke, gedoopt te Fijnaart in april 1637 (geen precieze datum aangegeven). Vrijwel zeker jong gestorven.

In 1638 (datum niet bekend) blijkt moeder Geertruijt te zijn overleden. Er wordt dan een *Staet, Inventaris ende Estimatie van goederen bevonden inden naegelaten boedel van wijlen Geertruijt Matheussen, in haer leven huisvrouw van mr. Reijnier Insens, chirurgijn* opgemaakt. Uit de opsomming blijkt, dat het thuis geen 'vetpot' is geweest. Zoals bij veel gezinnen vroeger waren de bezittingen in de slaapkamer (bed, lakens, dekens), in de keuken (o.a. potten en pannen) en aan het lichaam (kleding) de meest waardevolle.

Reijnier is klaarblijkelijk van plan te hertrouwen, want hij laat samen met de voogden een uitkoopregeling voor zijn *vijer minderjarige kinderen* opstellen. Vader Reijnier mag de boedel behouden en zegt toe zijn vier kinderen (Hilleke blijkt overleden te zijn) te onderhouden *in eet ende dranck, soo sieck als gesont tot haren respectieve ouderdom van twintig jaeren, oock ondertusschen deselve te versorgen van cleedinge zoo linden als wollen, mitsgaders deselve ter schole te laten gaen ende leeren lesen ende schrijven, oock de dochterkens 't hantwerck van naeijen...*

nam. Trynthon Reijnier oudt ontrent xij. Jaeren, Insens Reijnier son oudt ontrent xij. Jaeren, Magdalena Reijnier oudt ontrent ix Jaeren ende Hilleke Reijnier oudt ontrent iij Jaeren op te hoeden grootmoecken de tondershouwen in eet ende dranck soo sieck als gesont

▲ Opsomming van de kinderen in de uitkoopakte van 1638. Insens omtrent 12 jaeren...

Verder belooft hij de kleren van zijn vrouw te zullen verkopen en de opbrengst ten *profijte* van de kinderen te laten komen. Mochten de kinderen door een stiefvader of stiefmoeder *qualijck* worde getracteert ofte in't slaen ende stooten mishandelt, soo sullen haer voogden met advijs van de representanten van de weescamer dezelve kinderen van daer mogen nemen...

◀ Handtekening Reijnier/ Renier Insens (hier: Rennie).

Hierna (her)trouwt Reijnier op 20 juni met Maeijke Cornelisse uit Fijnaart:

afgemaakt op den 20. Juni 1634. Hier sijn verhoort ondertrouwde Reijnier Insens ende Maeijke Cornelisse van Fijnaart. Getuigen: J. J. B. B. B.

⁷ Ondertrouw op 21 april 1645 in Willemstad en huwelijk op 7 mei 1745 in Fijnaart.

Transcriptie: Den 15 Meij zijn wettelick ondertrout Rijgnier Inses, wednr. van Geertruijt Mattheussen ende Maeijke Cornelis, J:D: beide wonende inde Fijnaart. (1638)
N.B.: Let op de schrijfwijze van 'Insen'. Meerdere archieven hebben dit soms aangezien als 'Jusen' of zelfs 'Josen'. Hier overigens: Inses!

Uit dit tweede huwelijk worden nog de volgende kinderen geboren:

- Cornelis Reijnierse, gedoopt te Fijnaart op 15-05-1639; jong gestorven.
- Adriaantje Reijnierse, ged. 13-08-1645; jong gestorven.
- Cornelis Reijnierse, ged. 14-04-1647; jong gestorven.
- Sijbrant Reijnierse, ged. 30-10-1649. In ieder geval komen we hem in 1673 en 1675 nog tegen; verdere gegevens ontbreken.
- Ariaantje Reijnierse, ged. 09-02-1653. Zij trouwt op 08-07-1674 in Fijnaart met de soldaat Hendrick Bommer(s) (ook: Bomert), geb. ca.1650, overleden ca.1680. Zij hertrouwt op 26-04-1681 met Thomas Laurensse Brouwer. Bij de doop van haar eerste kind Maeijke op 24-11-1675 is haar broer *Sijbrecht Reijniersze Inze* doopgetuige.

Betrekkelijk kort na hun huwelijk, nl. op 5 oktober 1640, roept Reijnier de notaris naar zijn huis en vraagt hem hun gezamenlijke testament op te stellen. Reijnier is gezond, maar Maeijke is *zijck bij de bedde liggende*. Zij bepalen, dat ze een waardige christelijke begrafenis willen. Als Maeijke als eerste komt te overlijden, dan moet Reijnier al haar kleren overdragen aan haar broer Pieter Cornelisse, maar de gouden ring moet hij geven aan hun oudste dochter Trijntje. Verder moet aan haar *twee halve zusters, waar moeder aff is Pieternelle Ariens*, ieder een bedrag van 6 gld uitgekeerd worden. Mocht Reijnier als eerste komen te overlijden dan moet Maeijke zijn kleren aan de kinderen overdragen (en te gelde maken) en ieder van de kinderen 30 gld uitkeren.

◀ Handtekeningen onder het testament van 1640.

Maeijke kan niet schrijven, vandaar de tekst:
Dit crujsken is tot een hantmerck gestelt bij den testatrice.

Die gegevens uit het testament maken het mogelijk om de ouders van Maeijke te traceren. Gelet op het patroniem van zowel Maeijke als haar broer Pieter moet de voornaam van hun vader *Cornelis* zijn. De eveneens genoemde *Pieternelle Ariens* (eventueel geschreven in andere varianten) zal dan de tweede vrouw van deze Cornelis zijn. En inderdaad vinden we op 30 mei 1625 in Fijnaart het tweede huwelijk terug van *Cornelis Pieters* met *Pieternella Ariensen, j.d. van Steenberghe*. Verder kunnen we ook Maeijkes doop terugvinden: op 18 december 1616 is zij in Fijnaart ten doop gehouden met als vader *Cornelis Pieter* en als moeder *Ariaentje Pieters*. Wanneer uit dat tweede huwelijk van Cornelis Pieters in 1627 nog

een dochter *Ariaentje* wordt geboren, zal ze genoemd zijn naar Cornelis' eerste vrouw. Hierna vinden we in Fijnaart geen registraties meer van andere kinderen; wellicht is het gezin vertrokken. De genoemde *Ariaentje* is in 1647 doopgetuige bij de doop van de zoon van haar zus; zij zal dus een van de twee 'halve' zussen zijn geweest.

Na haar ziekte, zoals vermeld in het testament, blijkt Maeijke weer hersteld te zijn. Erg 'zichtbaar' is het echtpaar overigens niet in de daaropvolgende jaren: er zijn maar weinig aktes, waarin hun namen voorkomen.

We springen naar 1674 als er een eindafrekening wordt opgesteld betreffende de erfdeling van de nazaten van Reijnier en Maeijke. Beiden zijn dus inmiddels overleden. De keuze van dit moment is waarschijnlijk ingegeven door het feit, dat dochter *Adriaantje* inmiddels is getrouwd en *Sijbrant* (overigens nu *Sijbreght* genoemd) meerderjarig is geworden. Zij zijn de enige twee kinderen uit het tweede huwelijk, die de volwassenheid bereiken. Verder wordt duidelijk, dat Maeijke na de dood van Reijnier voor de tweede keer is getrouwd en wel met ene *Cornelis Fabri*. Deze Fabri heeft op 7 en 8 maart 1667(!) - met toestemming van Schout en Schepenen - alle roerende goederen verkocht en even later ook de onroerende goederen. Dat lijkt erop te duiden, dat Maeijke inmiddels is overleden, hetgeen ondersteund wordt door de vermelding in de erfdelingsakte, dat voor *Adriaantje* 3 jaar onkosten zijn betaald over 1668/69/70 en voor *Sijbregt* 2 hemden vermeld zijn in de winter van 1668. Reijnier zal al eerder zijn overleden, maar daar hebben we verder geen gegevens van. Na de dood van hun moeder zijn *Sijbrant* en *Adriaantje* dus waarschijnlijk in een gezin opgenomen. Ook andere uitgaven worden vermeld betreffende kleding, stoffen, schoenen, *montgelt*, kostgeld, schoolgeld, etc., alle in de jaren na 1668. Uiteindelijk blijft er in de eindafrekening een bedrag van ruim 500 gld over, dat verdeeld moet worden tussen de twee kinderen enerzijds en *Cornelis Fabri* anderzijds.

◀ De handtekeningen van *Sibrecht Reiniersen* en *Hendrik Bommers* (de man van *Ariaentje*) onder de erfdelingsakte uit 1674.

Verder snuffelend in de archieven van Fijnaart vinden we - naast de eerder vermelde geboorte van *Insen* (1627) - hier ook de registratie (25-11-1650) van de eerdergenoemde ondertrouw van *Insen* met *Peterken Claes*, zijn eerste vrouw, terug:

Transcriptie: Den 25 November in ondertrouw opgenomen Inse Regniers j.m. van alhier ende Peterken Claas j.d. van Merkerksbroeck. In de marge: Met attestatie gegaen naar Merekerck.

De chirurgijn in Ameide (tot ca. 1660) en terug in Klundert

Zoals we gezien hebben, is mr. Insen kort na een (zakelijk) turbulente periode in Ameide hertrouwd met Neeltje Aelberts uit Tienhoven en breekt er rond hem een rustiger periode aan. Waarschijnlijk zijn er in deze periode meerdere kinderen uit dit huwelijk geboren. Uit latere bronnen weten we, dat er in ieder geval één kind rond 1660 nog in leven is (waarover later meer).

Uit de periode 1653-1660 zijn verder weinig gegevens over hem en zijn vrouw in de archieven van Ameide terug te vinden. Een enkele notitie uit deze periode:

1. Bij de belastingaanslag over de jaren 1654-1657 wordt het huisgezin van mr. Insen aangeslagen voor 2 gld. en 10 stuivers. Een betrekkelijk klein bedrag... Gerrit Velroo aan de Voorstraat betaalde 30 gld.!
2. Op 08-02-1654 is Insen in Willemstad getuige bij de doop van zijn nichtje Geertruij, dochter van zijn zus Trijntje Reijniers. Natuurlijk vernoemd naar hun beider moeder. Dat moet een hele reis (per schip) zijn geweest vanuit Ameide!

Lieutenant Jacobus Buchholz
 Tenth Regiment.
 Tenth Co. 5th Regiment
 Sister { Sister Regiment Youngs
 Sara Abigail Brewster

Transcriptie: Testes (=getuigen): Insen Reijniers, chirurgijn (DTB Willemstad).

3. Op 27-09-1655 is ook Neeltje Aelberts getuige in Willemstad, nu bij de doop van Reijnier, de zoon van Trijntje.
4. Bij een transportakte van stukken land, die zijn zwager Bastiaan Sijmonsens⁸, getrouwd met Aefgen Aelberts en wonend in Graveland (bij Groot Ammers), op 23-09-1659 overdraagt aan mr. Insens wordt vermeld, dat Insens (nog steeds) woonachtig is in Ameide.

Maar dan komt er begin 1663 opmerkelijk nieuws naar boven. In een Bredase (!) vestbrief⁹ d.d. 21-03-1663 vinden we de volgende informatie:

...procuratie hebbende van d'ersaeme Insen Anna-
nia, mr. chirurgijn, ende d'eerbaere Elisabeth Henlo,
wettige houwelijkcxlieden woonende op den Clun-
dert, gepasseert voor Borgemeester ende Schepenen
der stede Niervaert, geseijt den Clundert, opten
15den febr. 1663...

Insen blijkt dus (weer) hertrouwd te zijn en nu met een vrouw uit Klundert (*Niervaert*), nl. Elisabeth Henlo(o). Zij blijkt de dochter van Thomas Henlo(o) en Dorothea Sem te zijn en de genoemde vestbrief betreft regelingen rond een erfenis binnen de familie Sem. Dan moet Neeltje Aelberts natuurlijk intussen zijn overleden en dat zal wel in Ameide zijn gebeurd, waarschijnlijk rond 1658/59. Insens moet dan na haar dood (met zijn kind?) zijn teruggekeerd naar Klundert en daar rond 1661/62 (schatting) weer in het huwelijk zijn getreden. Trouwboeken van Klundert rond deze periode zijn helaas grotendeels verloren gegaan, dus we kunnen weer geen precieze informatie krijgen over de datum van het huwelijk.

Toch vinden we nog een archiefstuk, dat de datering wat preciezer inkleurt. Op 29 oktober 1663 richt Inszen zich tot de Klundertse notaris Micault met het

◀ *Het dorp
Klundert rond
1680.*

verzoek om een speciale verklaring (vroeger *attestatie* genoemd) op te stellen. Hij is namelijk uitgeschol-
den en beledigd door een plaatselijke vrouw en
vraagt de notaris enkele getuigen van het voorval
onder ede een verklaring te laten afleggen. Wat lezen
we?

...d'eerbare Jenneken Jacobs, out ontrent 31 jaren heeft ter requisitie van meester Inse Annenia verclaert, dat eene Willemina van Broeckhuijsen is gekomen op saterdage lest lede, sijnde de 27 deser voor des requirants deure versoeckende des requirants huijsvrouw, **die ontrent drie weeken kraemen out was**, te spreken...

Dat verzoek werd geweigerd door de *craem be-waerster*, waarop Willemina boos was weggegaan. Kort daarop is zij teruggekomen en heeft toen Insen thuis getroffen en hem bij die gelegenheid uitgeschoonden voor *schelm* en *dieff*... Deze verklaring wordt bevestigd door enkele andere vrouwen. Het wordt niet duidelijk wat de aanleiding is voor de scheldpartij en ook is niet duidelijk wat Insen verder met deze verklaring heeft gedaan. Maar wat voor ons van belang is, is de opmerking, die gemaakt wordt over Elisabeth Henloo: zij blijkt drie weken tevoren, dus begin oktober, bevallen te zijn. Dat wijst erop, dat Insen zeer waarschijnlijk ergens vóór 1663 in het

8 In het Weesboek van Ammers Graveland komt de volgende aantekening voor: 22-2-1633: zijn geaccordeerd Bastiaen Ariensz. als voogd van het nagelaten weeskind van Sijmon Willemsz. wonende in Ammers Graveland genaamd Bastiaen Sijmons. geprocureerd bij Machteltgen Bastiaensdr. zijn zaliger huisvrouw. En in 1642: Bastiaen Sijmons. nu oud 18 jaar mondig en voljaard zijnde zal voortaan met assistentie van zijn vader zijn eigen goederen regeren.

9 Vestbrieven 1660 - 1663, Schepenbank Breda 1499-1811, inventarisnummer 537, blad 342r. Een vestbrief is vaak een transportakte.

huwelijk is getreden, aannemende, dat dit dan hun eerste kind was.

Intussen...

Rond 1658/59 moet ook Aelbert Claesz¹⁰, de vader van Neeltje, zijn overleden. Een en ander is de aanleiding om regelingen rond de erfdeling in gang te zetten. Dat betekent, dat naast Neeltje ook haar zus Aeffgen Aelberts(dr) - getrouwd met Bastiaan Sijmonsens - in aanmerking komt voor het vaderlijk erfdeel.

Vanaf 1663 komen we Insens en zijn zwager daarom verschillende keren in Termeise aktes tegen met nadere uitwerkingen van deze erfdeling. Neeltje is inmiddels gestorven en nu blijkt uit deze aktes, dat er een kind (naam wordt nog niet gegeven) uit het huwelijk tussen Neeltje en mr. Insens als enige erfgenaam van het moederlijk erfdeel is achtergebleven.

De volgende vermeldingen kunnen we terugvinden:

- Op 29-10-1663 dragen Mensie Willemsen, weduwe van Aelbert Claesz en wonende in Grave-land (bij Groot-Ammers) met Bastiaan Sijmons uit Gelkenes en Insens Anania, *woonende in de Clundert*, een stuk land in het Aexterveld voor fl. 1575,- over aan Schalck Wiggersz van de Graeff.
- Via Aelberts zuster Willempjen Claesdr wordt in 1665 nog een erfenis verdeeld, waarin ook de kinderen van Aelbert bedacht worden. Op 2 juni wordt een huis in Ameide voor fl. 917,- verkocht, waarbij de nodige neven en nichten moeten delen. Van de kant van Aelbert wordt gezegd:
...Bastiaen Sijmons als man en voogd van Aeffjen Aelberts en als voogd van 't onmondige kint van mr. Insens Anania verwekt aen Neeltjen Aelberts, tesamen kinderen van Aelbert Claesen voor ¼ paert¹¹...
- Ook nog op 28-04-1667 en op 21-06-1668 vinden er in de familie van Aelbert Claesz erfdelingen plaats en ook dan wordt het kind van Neeltje weer bedacht met de woorden: *...het onmondige kind van mr. Insens Anania verwekt aen Neeltjen Aelberts...*

Weer terug in Ameide (1664) en het definitieve vertrek naar Klundert

Om de een of andere reden is mr. Insens met zijn nieuwe vrouw begin 1664 weer teruggekeerd naar Ameide: op 03-05-1664 worden zij daar als nieuwe lidmaten kerkelijk ingeschreven met de toevoeging: *van Nieuwveen*. Dat is niet correct, want we weten intussen dat dit *van (de) Nieuwvaert* moet zijn, de oude benaming van *de Clundert*. Kennis van de topografie van West-Brabant was bij dominee Auricanus beperkt... Het is en blijft raadselachtig wat het motief van Insens is geweest om weer terug te keren naar

Ameide; misschien nog onroerend goed en/of de nodige dorpscontacten?

Naast het eerder vermelde kind uit het huwelijk met Neeltje Aelberts en het kind, dat in 1663 in Klundert is geboren, wordt het gezin in Ameide nog uitgebreid met enkele kinderen. Gelukkig kunnen we nu putten uit de officiële doopboeken van Ameide, want deze beginnen daar in 1663:

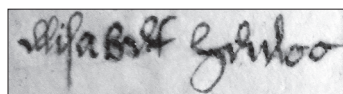
- Gerard, gedoopt in Ameide op 05-07-1665. Getuigen zijn Gera(a)rd Langerbeen en zijn vrouw Willemijntgen Henloo, de enige zus van Elisabeth. Deze Langerbeen was van beroep apotheker en het echtpaar woonde in Rotterdam. Het ligt voor de hand, dat het kind vernoemd is naar deze zwager.
- Thomas, gedoopt op 10-01-1667. Weer zijn Langerbeen en zijn vrouw getuigen. De dopeling wordt vernoemd naar zijn grootvader Thomas Henlo(o), de vader van Elisabeth en Willemina.
- Geertruid en Dorothea (tweeling), gedoopt op 28-03-1669. En weer die nauwe band met de familie uit Rotterdam! Qua vernoeming: Geertruid was de moeder van mr. Insens en de moeder van Elisabeth en Willemina heette Dorothea.

Dan doet zich een merkwaardige gebeurtenis voor op 8 november 1667, dus nog vóór de geboorte van de tweeling in Ameide in 1669. *De huisvrouw(!) van mr. Insens Anania is van meijninge in't openbaer ten overstaen van Schout ende Schepenen alhier te vercoopen eenich haeff ende verscheijde andere goederen...* Waar is mr. Insens; waarom zijn huisvrouw?? In het betreffende document worden de condities voor de verkoop vastgelegd en daarna volgt een lijst met de verkochte goederen.

Enkele voorbeelden:

- een melckkoe	30 - 0 - 0
- een hockelinck.....	15 - 0 - 0
- een karn.....	2 - 8 - 0
- een melckton.....	0 - 15 - 0
- een vrincktoeb.....	0 - 15 - 0
- 2 emmers.....	0 - 18 - 0
- een juck.....	1 - 2 - 0
- een banck.....	0 - 7 - 0
- een schup.....	0 - 10 - 0

Geen huiselijke goederen, maar vooral spullen, die op het land werden gebruikt. Wat zou de reden zijn geweest van deze boedelverkoop? Maakt men aanstalten om te vertrekken, gaat men land verkopen?

◀ Handtekening van Elisabeth bij de boedelverkoop (1667).

Uiteindelijk brengt deze openbare verkoop een bedrag op van ruim 275 gld., toch een behoorlijk bedrag. De opbrengst wordt in gedeelten uitbetaald, de laatste betaling vindt plaats op 12 december 1668 en wordt in ontvangst genomen door... mr. Insens zelf.

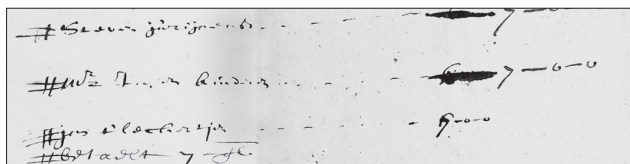
¹⁰ Aelbert Claesz is de zoon van Claes Jan Berntsz en Aeffken Aelbertsdr Vermaeth, beiden afkomstig uit Tienhoven. Naast het patroniem 'Claes(sen)' gebruikten jongere broers van Aelbert de achternaam 'Vermaeth' en/of 'Van Tienhoven'.

¹¹ Paert = part/gedeelte.

Na 1669, dus na de geboorte van de tweeling in Ameide, raken we het spoor enigszins bijster betreffende het echtpaar. In ieder geval staat vast, dat het echtpaar in februari 1673 weer(!) in West-Brabant (Klundert) woont. Bertrude Sem, een tante van mr. Insens, regelt namelijk op 11 januari 1674 in Breda een aantal zaken met familieleden en in de betreffende Bredase vestbrief wordt gezegd: *...procuratie hebbende van de eersame Insens Annania, mr. chirurgijn, ende d'eersame Elisabeth Henlo, wettige houwelycx lieden, woonende op den Clundert, gepasseert voor Borgemr ende Schepenen der stede Niervaert, geseijt den Clundert op den vijftienden februarij 1673...* Waarom zouden ze in dit geval Ameide hebben verlaten? Zou een mogelijke verklaring liggen in het feit, dat de Franse troepen in 1672 de Republiek binnenvielen en veel mensen op de vlucht zijn geslagen? In dat beruchte rampjaar werden in de maand juni ook nog allerlei polders onder water gezet om de Waterlinie te vormen; ook in de buurt van Ameide stond veel land onder water. En op 27 november wordt Ameide aangevallen door de Franse troepen en worden heel wat huizen in brand gestoken... Zouden ze met hun nog jonge kinderen hun toevlucht hebben gezocht in veiliger gebied met achterlating van (een deel van) hun goederen?

Wat weten we nog over de tussenliggende periode (1669-1673)?

1. In januari 1673 is in het archiefstuk "Quotisatie huisgezinnen Ameide" de aantekening terug te vinden:

▲ Mr. Insens kinderen... 7- 0- 0

Dan moet mr. Insens inmiddels overleden zijn!

2. Op 14 september 1673 sluit Elisabeth (zonder echtgenoot?!) een voorlopig (ver)koopcontract (coopcedule) af met Annegen Sijmerts (Sijmens?) betreffende een huis aan de Dam in Ameide.
3. Dit voorlopige contract wordt op 28 februari 1674 in Ameide omgezet in een officiële transportakte voor Schout en Schepenen als *Signeur Geeraert Langerbeen als oom ende voocht van de kinderen van Insens Anania, verweckt aan Elisabeth Henloo* in Ameide zijn handtekening komt zetten. Zijn dan beiden inmiddels overleden, of treedt Langerbeen hier op namens Elisabeth?

Gegevens uit begraafboeken zijn helaas niet beschikbaar, maar we gaan er vooralsnog van uit, dat mr. Insens kort vóór 1673 overleden is en zijn vrouw rond 1673/1674.

De kinderen, die de volwassenheid bereikt hebben

- Op de 7^e oktober 1678 krijgen we (eindelijk!) de naam in beeld van het enige kind van mr. Insens

en Neeltje Aelberts. Zijn eerdergenoemde oom en voogd Bastiaan Sijmons verschijnt dan *samen met Aelbert Insensen, noch minderjarig, doch tot de administratie sijner goederen geauthoriseert* voor Schout en Schepenen in Ameide. Zij betalen een schuld af van 300 gld aan *Dorente Willems*¹², weduwe van Boudewijn Pieterse van der Pijl, die nog uitstaande was op grond van een schepen-akte d.d. 28-04-1667.

Bastiaan Sijmons, Aelbert Insensen

▲ Handtekeningen (Bastiaan Sijmons; Aelbert Ensens) onder de akte uit 1678.

- Zoals Bastiaan Sijmons als oom en bloedvoogd de belangen van Aelbert Insensen, kind uit het huwelijk van mr. Insens en Neeltje Aelberts behartigde, zo verzorgde Gerard Langerbeen uit Rotterdam als oom en bloedvoogd de belangen van de weeskinderen uit het huwelijk tussen mr. Insens en Elisabeth Henlo. Belangwekkend bij die laatstgenoemde voogdij is een akte uit 1678, waarin Langerbeen - met toestemming van Schout en Schepenen van Ameide - overgaat tot de verkoop van een huis aan de Nieuwe Breestraat. Vermeld wordt, dat er op dat moment sprake is van **twee minderjarigen** zonder hun namen te noemen.

Conditio Gerarda Langerbeens in qualiteit als voogd over de twee onmondige kinderen van mr. Insens Anania verweckt aan Elisabeth Henlo

▲ Inleidende zinnen in de akte van verkoop (1678). Er is hier sprake van **twee** onmondige kinderen...

- Maar wie waren dan die twee minderjarigen?? We hebben in het rechterlijk archief van Tienhoven (een verwijzing naar) een testament gevonden in Benschop van Aelbert Insensen (d.d. 01-07-1683). **Hier vinden we een bepaling, dat hij 400 gld schenkt aan zijn halve broeders Insens Insensz Anania en Gerardus Insensz Anania!!** Inderdaad 'halve broers': Aelbert was een zoon van Neeltje en de andere mannen waren zonen van Elisabeth!

Conclusie: Er zijn in ieder geval drie nakomelingen van mr. Insens bekend, die uiteindelijk de volwassenheid hebben bereikt, nl. Aelbert (geb. ca. 1655), Insens (geb. 1663) en Gerard (geb. 1665).

Wat weten we meer van deze mannen?

Aelbert (geb. ca. 1655)

Van hem is weinig bekend. Tweemaal komen we hem 'tegen': eenmaal in 1678 als hij met zijn oom in

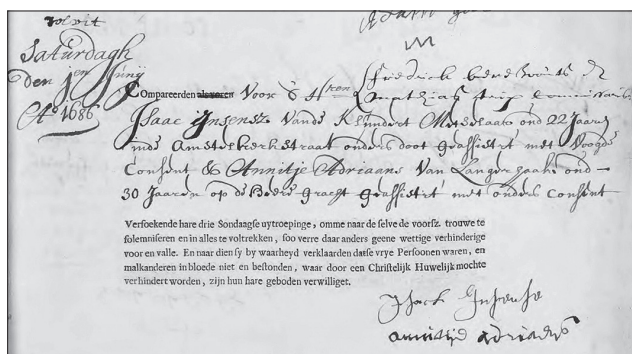
¹² Dorothea Willems Boelhouwer, geboren te Rotterdam.

Ameide verschijnt om een handtekening te zetten en verder in een verwijzing naar een notariële akte, waarin hij geld overmaakt aan zijn twee 'halve' broers.

Insen/Isaac (geb. 1663)

Van deze zoon is veel te vertellen, maar dat valt eigenlijk buiten het kader van dit artikel. In het kort zetten we een aantal punten op een rijtje:

- Hij verandert zijn voornaam in **Isaac** (in vele varianten geschreven: Isack, Isaack, IJsack etc.). **Nergens zal deze Isaac de achternaam Anima (of enige variant) gebruiken;** hij gebruikt enkel en alleen het patroniem Insen (weer in allerlei schrijfwijzen).
- We komen hem in 1686 tegen in De Rijp (NH). Hoe hij hier terecht is gekomen en wat hij hier deed is onbekend. Op 28 maart van dat jaar doet hij belijdenis in de plaatselijke kerk en op 26 mei wordt hem kerkelijke attestatie verleend naar Amsterdam.
- Daar in Amsterdam gaat hij op 1 juni in ondertrouw met Annetje Adriaens uit Langerhaak, wat vrijwel zeker wijst op het plaatsje Langerak. Zijn leeftijd wordt aangegeven als 22 jaar (komt overeen met zijn eerder veronderstelde geboorte in De Clundert in oktober 1663).

▲ Inschrijving betreffende ondertrouw (Amsterdam; 1686).

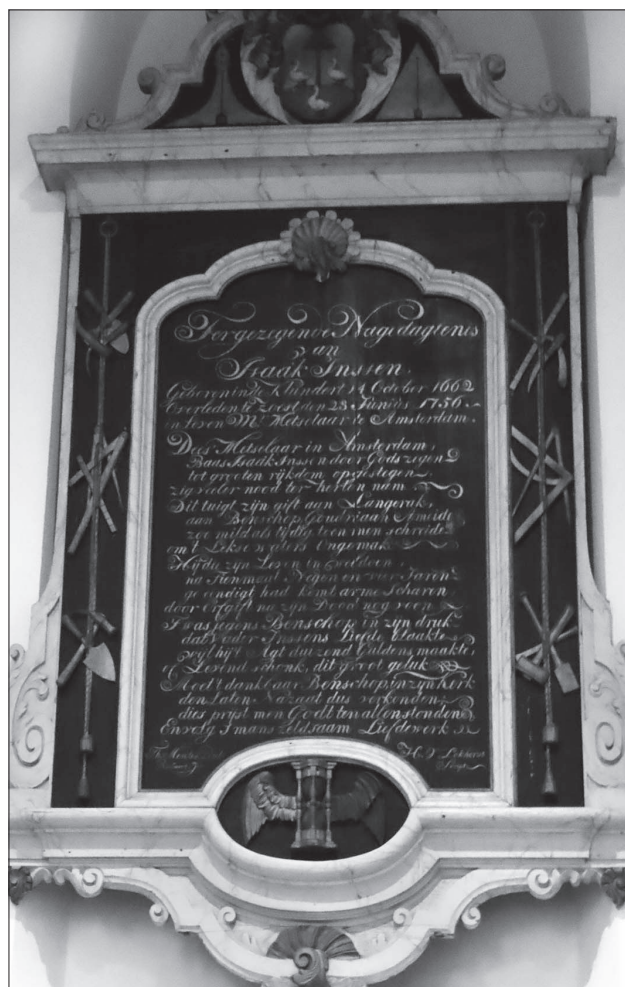
- Hij gaat werken in de bouw; zijn beroep wordt aangeduid als metselaar. Een ideaal beroep voor een ondernemend persoon in de gouden tijd van de stadsuitbreidingen in Amsterdam.
- Hij wordt ook **rooijmeester**¹³ en handelt veel in huizen. **Hij komt zeer regelmatig voor in allerlei Amsterdamse notariële stukken.** Hij wordt een zeer vermogend man!
- Op 11-10-1697 wordt zijn vrouw Annetje begraven (Zuiderkerk, kerkgraf), waarbij vermeld wordt, dat het gezin op de hoek woont van de Heerengracht en de Reguliersgracht. Hij hertrouwt met Willemte Egberts Huijsmans (45 jr); ondertrouw op 24-04-1699 in Amsterdam.
- Uit het huwelijk met Annetje Adriaens worden meerdere kinderen geboren, waaronder T(h)omas (1690) en Elisabeth (1695). Zoon T(h)omas treedt in 1711 in het huwelijk met Catharina Muller, maar gaat in 1716 scheiden. Een en ander heeft grote financiële consequenties en er volgen de nodige notariële aktes

om alles in goede banen te leiden. Dochter Elisabeth treedt in 1724 in Amsterdam in het huwelijk met Jacobus Doeckes (later schout in Soest).

◀ Herdenkingspenning n.a.v. het 25-jarig huwelijksjubileum van Elisabeth Insen en Jacobus Doeckes (1749).

- Zijn vermogen gebruikt hij o.a. om grote schenkingen te doen. Deze **mensenvriend** schonk naar aanleiding van een overstroming in 1751 de gemeenschap van Benschop een bedrag van 8.000 gld voor herstel van de geleden schade. Ter ere van hem is ook vandaag nog een gedenkteken aanwezig in de kerk van Benschop. Een zelfde soort bedrag schonk Insen ook aan Langerak, Goudriaan en Ameide...

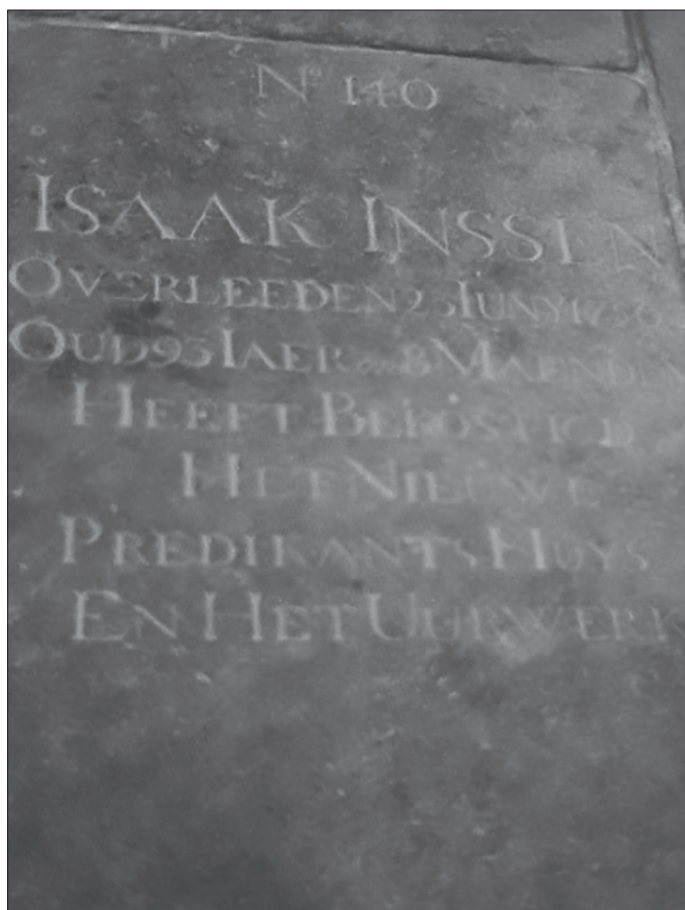
▲ Gedenkbord Isaäk Inssen (Benschop).

*Ter nagedachtenis aan Isaäk Inssen
geboren in de Klundert 14 Oct 1662
overleden te Zoest den 23 Junius 1756
in leven mr. metselaar te Amsterdam
Dees metselaar in Amsterdam
Baas Isaäk Inssen door Gods zegen
tot grooten rijkdom opgestegen
Zig veeler nood ter herten nam
Dit tuigt zijn gift aan Langerak*

13 Belast met het aanwijzen van de rooilijn bij de bouw van huizen.

Aan Benschop, Goudriaan en Ameide,
 Zo mild als tijdig toen men schreide
 An 't Lekse waters ongemak.
 Hij die zijn leven in weldoen
 Na tienmaal negen en vier jaren
 Geëindigd had komt arme scharen
 Door erfgift na zijn dood nog voen.
 't Was jegens Benschop in zijn druk
 Dat vader Insens liefde blaakte.
 Wyl hij 't agt duizend guldens maakte
 Of levend schonk. Dit groot geluk
 Moet 't dankbaar Benschop in zijn kerk
 Den laten nazaat dus verkonden;
 Dies prijst men Godt ten allen stonden,
 En volg 's mans zeldzaam liefdewerk.

- Ook kocht hij twee landgoederen in de buurt van Soest: *Hofslot* en *Hinloopen*. Daar is hij later gaan rentenieren. Ook de gemeenschap van Soest heeft hij royaal bedacht met schenkingen.
- Uiteindelijk is hij op 23 juni 1756 in Soest overleden, ruim 93(!) jaar oud. Hij is daar in de plaatselijke kerk begraven; zijn grafzerk is daar nog altijd terug te vinden. Daarop is te lezen:

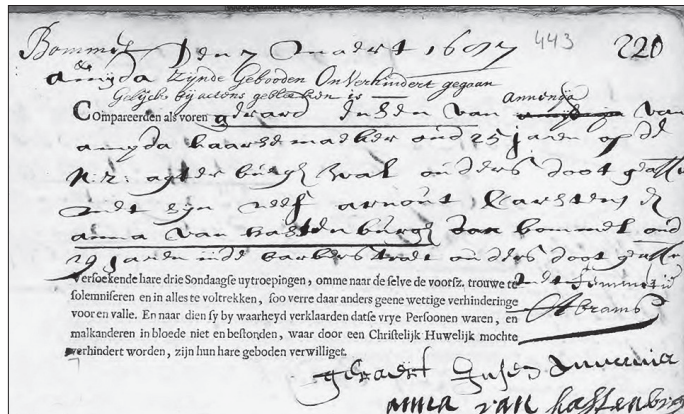

▲ Grafsteen van Isaak Inssen in de kerk van Soest.

Isaak Inssen
 Overleeden 23 Juny 1756
 Oud 93 Jaer en 8 Maenden
 Heeft Bekostigd
 Het Nieuwe
 Predikantshuys
 En Het Uurwerk

Gerard (geb. 1665)

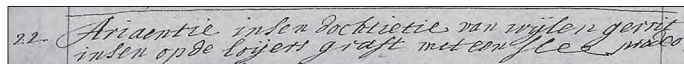
Zijn ondertrouw vinden we terug in het Trouwboek van Amsterdam op 7 maart 1687: Gerard Inssen van Annenija, van beroep kaarsemaeker, ouders doot en geassisteert met zijn neef Arnout Carstens en Anna van Hastenburgh van Bommel, 19 jaren.

▲ Akte van ondertrouw in het Amsterdams archief (1687).

Klaarblijkelijk vond het huwelijk in Ameide plaats, getuige een vergelijkbare akte met de aanvullende aantekening: *beijde wonende te Ameijda*. Hier worden de namen geschreven als Gerard Ensen van Anenia (met attestatie van Amsterdam) en Anna van Hastenburgh.

Het jonge echtpaar is kort na het huwelijk naar Amsterdam vertrokken, want daar vinden we op 22-10-1688 een doopregistratie van een dochter *Elisabeth*, waarbij de namen van de ouders nu vermeld worden als Gerardus Inssen en Anna van Harstenburg. Deze dochter zal zonder twijfel vernoemd zijn naar Gerards moeder. Doopgetuigen bij deze gelegenheid zijn Gerards broer Isaac Insens met zijn vrouw Anntie Adriaens. Nog een doopregistratie in Amsterdam is terug te vinden op 24-02-1690 als *Arianetje* in de Westerkerk wordt gedoopt met als ouders Gerrit Ensen en Anna van Assenbergh. Steeds weer die verschrijvingen... Dit dochttertje overlijdt op jeugdige leeftijd in 1698.

▲ Registratie van overlijden van Ariaentje Insen, dochter van wijlen Gerrit Insen op de Looijersgracht (Amsterdam, 22 mei 1698).

Gerard zal kort na de geboorte van dit tweede dochttertje zijn overleden, want Adriana hertrouwt op 29-09-1691 in Amsterdam met Gijsbert van den Berghe; Adriana's leeftijd wordt dan aangegeven als 24 jaar. Het gezin vestigt zich in Zaltbommel, waar in de daaropvolgende jaren meerdere kinderen worden geboren.

Gerard is dus slechts 25/26 jaar oud geworden.

Diploma Landbouwcursus Ameide 1935-1937

Gerrit van der Grijn

Na het overlijden van mijn broer Ad (Adrie) van der Grijn op 24 juni 2022 kreeg ik een email van zijn dochter Natascha. Er waren wat papieren en foto's, of ik die misschien wilde hebben. Ja, zeker wel.

Wat mij het meest interesseerde was een wat gehavend diploma. Een diploma van 'den Algemeenen Landbouwcursus te Ameide'.

Het diploma is uitgereikt aan mijn vader Jan van der Grijn Gzn, geboren 23 januari 1904 te Tienhoven (Z.H.), als bewijs dat hij het onderwijs aan den Algemeenen Landbouwcursus te Ameide *getrouw en met vrucht* had gevolgd.

Het diploma is ondertekend te Lexmond d.d. 12 maart 1937 door Het Hoofd van den Cursus W.K. Haafkens alsmede door De Rijkslandbouwconsulent de heer Van Riel uit Dordrecht, die de diploma's uitreikte, en secretaris (J.H.?) Scherpenzeel.

Hij was 33 jaar toen hij slaagde, ik heb nooit beter geweten dan dat hij alleen de lagere school had bezocht. Dit diploma was voor hem ongetwijfeld een belangrijk document (zeker als je de afmetingen bekijkt: het diploma is 36 cm hoog en 46 cm breed, groter dan een moderne placemat!). Mijn vader, een laatbloeiër, woonde nog thuis bij zijn ouders Gerrit van der Grijn en Adriana Rietveld op de boerderij annex mandenmakerij aan de Lekdijk 46 te Tienhoven. Tien jaar later brak daar op 24 juli 1947 de grote brand uit die de dorpskern vrijwel geheel zou verwoesten.

Als altijd bij dit soort zaken raadpleeg ik oude kranten. En vind in de Schoonhovensche Courant van woensdag 24 maart 1937 een schat aan informatie. Waaruit blijkt dat hij nog over de onverharde dijk moet zijn gelopen van Tienhoven naar Termei. Want die zou volgens het bijgaande artikel in de Schoonhovensche Courant pas voorzien worden van een dub-

DE ZUIDER LEKDIJK WORDT BESTRAAT.

Dit jaar komt het werk gereed.

Nieuwpoort. In de op 4 dezer gehouden vergadering van het hoogheemraadschap „De Alblasserwaard” is besloten, de algeheele verbetering van den Zuidelijken Lekdijk, waartoe het vorig jaar reeds was besloten, te doen geschieden door het aanbrengen van een dubbele klinkerbestrating. De aanbesteding zal spoedig worden gehouden, waarna de uitvoering vermoedelijk in 4 ploegen zal geschieden. Het is de bedoeling, het werk uiterlijk 1 Mei aan te vangen en het 1 November geheel gereed te hebben.

Dit besluit zal ongetwijfeld algemeene instemming hebben. De onhoudbare stofplaaig gaat tot het verleden behooren terwijl gerekend mag worden op een veilig en bruikbaar wegdek. Naast waardeering jegens dijkgraaf en hoogheemraden voor hun vlote medewerking, past een woord van hulde aan den burgemeester der gemeenten Groot-Ammers, Nieuwpoort en Langerak, die daartoe het initiatief heeft genomen.

De verbetering, welke betreft het wegdek vanaf Alblasserdam tot Ameide, is een gevolg van de samenwerking der gemeenten Nieuw-Lekkerland, Streefkerk, Groot-Ammers, Nieuwpoort, Langerak en Tienhoven, welke een jaarlijksche bijdrage in het onderhoud toezegden onder het beding dat hierop in mindering zullen komen de bedragen, welke de Provincie straks voor verbetering van tertiaire wegen beschikbaar stelt.

Het intusschen ingediende wetsontwerp geeft allen grond voor de verwachting, dat de toezegging van deze gemeenten haar geen of slechts een gering bedrag zal kosten.

Met de betrokken commissie der samenwerkende gemeenten hopen wij nog steeds dat het mogelijk zal blijken het gedeelte Lekdijk in de gemeente Ameide en den Zouwendijk, in de verbetering te betrekken.

Einde Landbouwcursus

Ameide. Verleden week had in de Chr. School de eindles plaats van den twee-jarigen landbouw-wintercursus, welke door den heer W. K. Haafkens, landbouw-onderwijzer te Lexmond, gehouden was. De rijkslandbouwconsulent, de heer Van Riel, uit Dordrecht, reikte aan het einde de diplomas uit aan de volgende cursisten: Het diploma „met zeer veel vrucht” behaalden: C. van Es, J. Veen, A. Jongkind en G. Heicoop. „Met veel vrucht”: A. Lakerveld en H. Bikker. „Met vrucht”: H. Spek, J. v. d. Grijn, G. B. van Mourik en A. 't Lam.

De heer C. van Es dankte als oudste cursist den landbouw-onderwijzer, den heer W. K. Haafkens, voor het genoten onderwijs en bood hem tenslotte namens de leerlingen een kistje sigaren aan.

De heer Haafkens sloot met dankgebed.

▲ Het artikel uit de Schoonhovensche Courant 24-03-1937: „Einde Landbouwcursus Ameide”.

bele klinkerbestrating tussen 1 mei en november 1937.¹

De informatie die ik zocht over de cursus stond in een artikel met de kop „Einde Landbouwcursus Ameide”.

In het artikel staat dat een week eerder in den Chr. School de eindles had plaatsgevonden van „den twee-jarigen landbouw-wintercursus» gegeven door de heer W. K. Haafkens, landbouwonderwijzer te Lexmond. Uit het artikel blijkt dat het diploma drie gradaties kende: 1. „met zeer veel vrucht”, 2. „met veel vrucht” en 3. „met vrucht”. Maar wel getrouw! De cursus was gestart in 1935 en er werden twee jaar later tien diploma's uitgereikt. Het diploma „met zeer veel vrucht” werd uitgereikt aan C. van Es, J. Veen, A. Jongkind en G. Heicoop. Het diploma „met veel vrucht” ontvingen A. Lakerveld en H. Bikker. De cursisten H. Spek, J. van der Grijn, G.B. van Mourik en A. 't Lam ontvingen het diploma „getrouw en met vrucht”.

“De oudste cursist C. van Es bedankte den landbouw-onderwijzer en bood hem een kistje sigaren aan. De heer Haafkens sloot af met dankgebed.”

Een 86 jaar oud diploma wat zichtbaar geleden heeft door de tand des tijds, een landbouwcursus in de Chr. School die wij kennen als de School met den Bijbel, dus strikt theoretisch neem ik aan, en een landbouw-onderwijzer die de cursus afsluit met gebed. Het is een tijdsdocument.

▲ Het artikel uit de Schoonhovensche Courant 24-03-1937: „De zuider Lekdijk wordt betraat”.

1 Zie uitgebreid artikel van Bram Provoost in HVAT-2017-1.

Reinoud en Walraven van Brederode

Bericht uit Maastricht (IV)

Bram Provoost

Aan de banden tussen leden van het geslacht Brederode en (de huidige provincie) Limburg is al eerder aandacht besteed in het Nieuwsblad van de HVAT. In september 2014 is een uitgebreid artikel gewijd aan Margareta van Brederode (1514-1577), die van 1531 tot haar overlijden Abdis en Vrouwe van het Keizerlijke vrije wereldlijke Stift Thorn is geweest¹. In dezelfde maand

✂ In dit artikel wordt nader ingegaan op nog oudere banden tussen Brederode en Limburg, die er eind 14de eeuw toe hebben geleid dat twee nieuwe voornamen, Reinoud en Walraven hun intrede deden in het geslacht Brederode.

werd door de HVAT ook een goed bezochte excursie naar Thorn georganiseerd. In maart 2023 verscheen een artikel, gewijd aan de broers Osewalt Willem en Johan Adolf Brederode van Bolswaert, die in de 17de eeuw proost zijn geweest van het Sint-Servaas kapittel in Maastricht².

In dit artikel wordt nader ingegaan op nog oudere banden tussen Brederode en Limburg, die er eind 14de eeuw toe hebben geleid dat twee nieuwe voornamen, Reinoud en Walraven, hun intrede deden in het geslacht Brederode. Daarnaast wordt uitgelegd waarom het wapen van het Hertogdom Limburg maar

liefst tweemaal op de voorgevel van het Stadhuis van Vianen is afgebeeld.

De Heren van Brederode

De Brederodes vormen een oud Hollands geslacht – het kerngebied lag rond Haarlem en hun kasteel bij Santpoort. In een vroeg stadium krijgen zij ook bezittingen en zeggenschap in de Alblasserwaard. Met een korte onderbreking van het begin van de Tachtigjarige Oorlog (1568-1579) is er van 1414 tot 1679 een elftal Brederodes heer van Ameide, Tienhoven en Vianen geweest.

De eerste vijf heren van Brederode droegen puur Hollandse namen: Dirk, Willem en Hendrik.

- Dirk I van Teylingen (ca. 1180 -1236)
1^e heer van Brederode (ca. 12??-1236)
- (zoon) Willem (ca. 1230 – 3 juni 1285)
2^e heer (1236-1285)
- (zoon) Dirk II (ca. 1252 – 16 dec. 1318)
3^e heer (1285-1318)
- (zoon) Hendrik I (ca. 1305 – 27 sep. 1345)
4^e heer (1318-1345)
- (neef) Dirk III (ca. 1308 – 11 nov. 1377)
5^e heer (1345-1377)

Na Dirk III verschijnen er twee nieuwe namen: **Reinoud** en **Walraven** en komt de naam Dirk niet meer terug als Heer van Brederode.

- (zoon) **Reinoud I** (ca. 1336 – 1390)
6^e heer (1377-1390)
- (zoon) Jan (ca. 1372 – 25 okt. 1415)
7^e heer (1390-1401) Ingetreden in een kartuizerklooster³ in 1401. (broer) **Walraven I** (ca. 1375 – 1 dec 1417) 8^e heer (1401-1417)⁴
- (zoon) **Reinoud II** (1415 – 16 okt. 1473)
9^e heer (1417 - 1473)
- (zoon) **Walraven II** (1462 - 14 jan. 1531)
10^e heer (1473-1531)

1 Brouwer, Dr. H.J.J., Joosen, A.J.P. en Provoost, A.P.: "Margareta van Brederode. Vrouwe van het Keizerlijke vrije wereldlijke Stift Thorn" Nieuwsblad HVAT, 2014, jrg. 25, nr. 3, blz. 28-40.

2 Provoost, Bram. "De Brederodes van Bolswaert in Maastricht" Nieuwsblad HVAT, 2023, jrg. 33, nr. 1, 28-40.

3 Het leven van Jan van Brederode is uitgebreid beschreven in het boek Nobel Streven van Frits van Oostrom, Uitgeverij Prometheus, Amsterdam, 2017.

4 Walraven I trouwt in 1414 met Johanna van Vianen, die tevens erfdochter van Herlaar en Ameide is.

- (zoon) **Reinoud III** (1492 – 25 sep. 1556)
11^e heer (1531 – 1556)
- (zoon) **Hendrik II** (1531 – 15 feb. 1568)
12^e heer (1556-1568)

Met de dood van Hendrik II (Grote Geus) sterft het geslacht Brederode in de rechte lijn uit, tevens worden de goederen van de opstandige Hendrik verbeurd verklaard door Philips II. De titel gaat in 1579 door toedoen van de Staten van Holland over naar Reinoud van Brederode-Cloetingen, net als Hendrik II een kleinzoon van Walraven II. Na deze Reinoud IV volgt nog tweemaal een Walraven van Brederode!

- (neef) **Reinoud IV** (1520 – 1584)
13^e heer (1579-1584)
- (zoon) **Walraven III** (1547 – 1614)
14^e heer (1584 - 1614)
- (neef) **Walraven IV** (15?? – 1620)
15^e heer (1614-1620)
- (broer) **Johan Wolfert** (1599 – 5 sep. 1655)
16^e heer (1620-1655). Laat in 1644 in Ameide het Stadhuis op de Dam bouwen.
- (zoon) **Hendrik III** (1638 – 1 juli 1657)
17^e heer (1655-1657)
- (broer) **Wolfert** (1649 – 15 juni 1679)
18^e (en laatste) heer (1657-1679)

Na Dirk III zien we dus een grote verandering optreden in de namen van de Heren van Brederode! Wat gebeurde er? Omstreeks 1334 trouwt Dirk III van Brederode ver buiten het kerngebied van de Brederodes met Beatrix van Valkenburg (ca. 1318 – 3 april 1354). Het betreft hier Valkenburg aan de Geul, in de huidige provincie Limburg. Beatrix is een dochter van Reinoud van Valkenburg (ca. 1283 -1333) en Maria van Boutershem (ca. 1287 – na 1325). Reinoud (ook wel Reinald genoemd) was telg uit het adellijke Huis Valkenburg-Heinsberg. Hij was onder andere heer van Valkenburg en Monschau-Bütgenbach en schout van Aken.

Reinoud werd geboren als tweede zoon van Walram II 'de Rosse' van Valkenburg (1254-1302) en Philippa van Gelre, een zus van graaf Reinoud I van Gelre. (De oorsprong van de naam Reinoud komt dus eigenlijk via Valkenburg van Gelre bij Brederode terecht).

Walram (ook wel Waleran) de Rosse was Heer van Valkenburg en Heer van Monschau. (De naam Walram is afkomstig uit het geslacht Monschau en is bij de Brederodes veranderd in Walraven).

Walram de Rosse was de zoon van Dirk II van Valkenburg (1221-1268) en Bertha van Limburg (ca. 1225 – 1254), erfdochter van Monschau en dochter van Walram III van Monschau.

De oudste zoon van Walram en Bertha was Dirk III van Valkenburg (ca. 1270-1305), een oudere broer van Reinoud. Deze Dirk III van Valkenburg is kinderloos overleden en opgevolgd door zijn broer Reinoud, de vader van Beatrix van Valkenburg. We zien dat zowel in het geslacht Van Brederode als in dat van Van Valkenburg de naam Dirk driemaal voorkomt. In het geslacht Van Valkenburg komt er

Herkomst en betekenis van de namen Reinoud en Walram (Walraven)

Reinoud (Reinout) is een tweedelige Germaanse naam, bestaande uit Regin- 'raad' en -wald, vergelijk Duits walten 'heersen'. De betekenis is dus ongeveer 'de door zijn raad heersende'. Ook de betekenis 'de goede heerser' is mogelijk, aangezien het eerste lid een versterkende functie kreeg. Walram (Walraven) is een tweedelige Germaanse naam, met als eerste lid wal of wald in de betekenis van slagveld of heersen. Het tweede lid -ram betekent 'raaf'. De raaf was bij de Germanen een vereerde vogel. Hij behoorde vooral bij het slagveld, daarom moeten we voor het eerste lid in dit geval vermoedelijk kiezen voor wal-. Walraven betekent dus zoiets als "de raaf van het slagveld".

Walram is de naam van meerdere graven en hertogen van Limburg. Walram I van Limburg was een zoon van Walram I van Aarlen die was gehuwd met Judith van Luxemburg, erfgename van het hertogdom Neder-Lotharingen. Hij bouwde in 1064 het slot in Limburg⁶ aan de Vesder. Hij overleed rond 1082. Walram II, bijgenaamd Paganus, was een kleinzoon van de vorige. Hij regeerde van 1118-1139 en verwierf in 1128 de Hertogstitel van Neder-Lotharingen.

Walram III (1180-1226), zoon van Hendrik III, regeerde van 1221 tot 1226. Walram IV, zoon van Hendrik IV, kwam omstreeks 1246 aan de macht en liet bij zijn dood in 1279 een dochter Irmgard (Ermengarde) als enige erfgename na. Zij trouwde met Reinoud I van Gelre.

nog een Dirk IV (ca. 1310 – 1346) bij, een oudere broer van Beatrix. Bij de Brederodes blijft het bij driemaal Dirk.

In het huwelijk van Dirk III van Brederode en Beatrix worden vier zonen geboren. De eerste krijgt de naam van haar vader: Reinoud. De tweede zoon die van haar grootvader Walraven. De derde zoon krijgt de naam Dirk (van zowel Brederode als Valkenburg) en de jongste de Brederode-naam Willem. De oudste zoon zal als Reinoud I van Brederode in 1377 zijn vader opvolgen. Hij trouwt met Jolanda van Gennep. Weliswaar krijgt hun oudste zoon de naam Dirk van Brederode (ca. 1368 – 1415), maar hij kiest voor het leven in een Kartuizerklooster. Zijn jongere broer Jan wordt dan de 7de heer van Brederode. Ook Jan van Brederode trekt zich terug in een klooster en zodoende wordt de derde broer als Walraven I de 8ste heer van Brederode⁵.

5 Zie hierover het boek "Nobel Streven" van Frits van Oostrom, Uitgeverij Prometheus, Amsterdam, 2017.

6 Limburg (Limbourg) is een stadje in het N.O. van de Belgische provincie Luik, gelegen aan de Vesder (Vesdre), een rivier die bij Luik in de Maas stroomt.

Two bekende kasteelruïnes: Brederode en Valkenburg

De ruïnes van de Brederodes in Santpoort en van het Huis Valkenburg in Valkenburg horen bij de bekendste kasteelruïnes in Nederland.

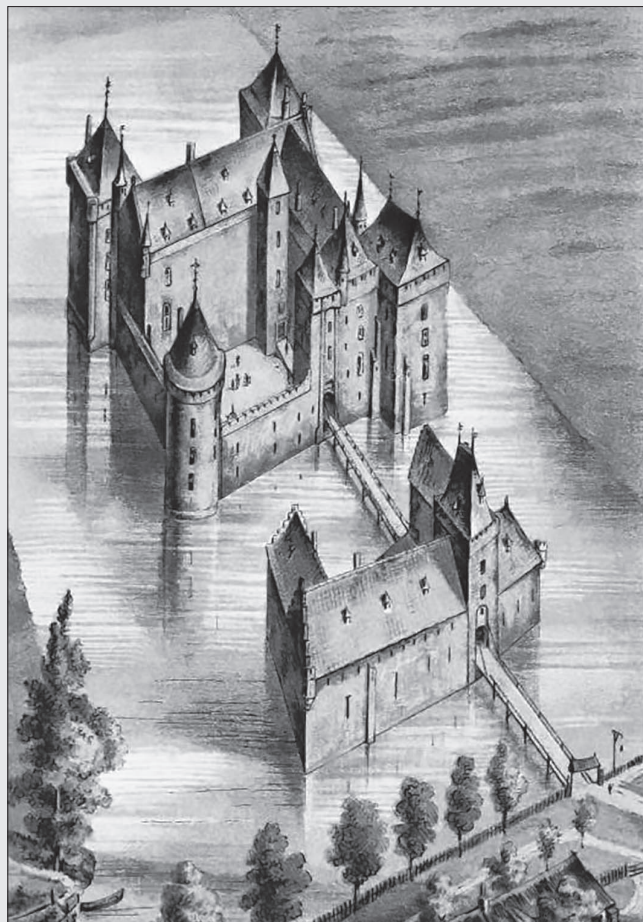
Kasteel Brederode is gebouwd in de tweede helft van de 13de eeuw door Willem van Brederode en uitgebreid door Dirk II. In 1351, tijdens de Hoekse en Kabeljauwse twisten, is het kasteel zwaar beschadigd en herbouwd in 1354 door Dirk III. Kasteel Brederode bleef een uitvalsbasis voor de Hoeken. Na het huwelijk van Walraven II met Johanna van Vianen in 1414 werd Kasteel Batestein in Vianen de hoofdresidentie van de Brederodes.

Kasteel Brederode in Santpoort werd definitief vernield in 1573 door Spaanse troepen tijdens de Tachtigjarige Oorlog.

(Meer informatie over kasteel Brederode via: <https://ruinevanbrederode.nl>)

De bouw van het Kasteel Valkenburg is begonnen in het begin van de 12de eeuw. In de volgende eeuwen werd het uitgebreid tot een machtige hoogteburcht die hoog boven Valkenburg uitstak. Het kasteel is vernield in het rampjaar 1672. Niet door de Fransen, maar door de Staatse troepen van stadhouder Willem III. Nadat het Franse leger van Lodewijk XIV het kasteel Valkenburg in mei 1672 had bezet, werd het in december 1672 door de Staatse troepen heroverd. Omdat een Franse bezetting mogelijk een bedreiging van Maastricht zou kunnen zijn, werd het kasteel verwoest. Desondanks werd Maastricht in juni 1673 alsnog veroverd door de troepen van Lodewijk XIV.

(Meer informatie over Kasteel Valkenburg via: www.kasteelvalkenburg.nl).

▲ Reconstructie Kasteel Brederode, eind 19de eeuw. (Uit: Van Lennep en Hofdijk "Merkwaardige kasteelen in Nederland" 2de druk 1884).

▲ Het kasteel van Valkenburg kort voor de verwoesting in 1672 (Joshua de Grave, 1669).

▲ Ruïne kasteel Brederode te Santpoort in 2009.

▲ Kasteel ruïne Valkenburg (Limburg). Rijksmonument 36769 (Kleon 3, 2013).

Familiewapens

Door het huwelijk van Dirk III van Brederode en Beatrix van Valkenburg veranderden niet alleen de namen van de nakomende Heren van Brederode. Ook het familiewapen van Van Brederode⁷ werd aangepast. Aan het Brederode-wapen werd het wapen van het Land van Valkenburg toegevoegd. De Heren van Valkenburg waren afstammelingen van de Hertogen van Limburg aan de Vesder (zie het kopje “De drie Limburgen!” op een volgende pagina). Zij voerden vanaf eind 13de eeuw (Walram van Monschau en Valkenburg) een wapen met een rode leeuw op een zilveren ondergrond. Vanaf 1306, onder Reinoud I van Valkenburg, is de leeuw duidelijk met een dubbele staart en gekroond.

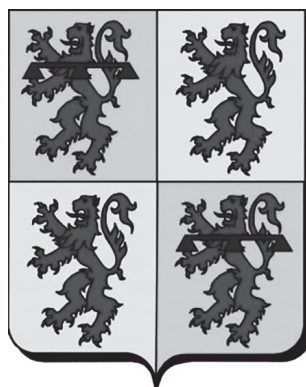

▲ De wapens van Valkenburg en Brederode boven de voordeur van het Stadhuis van Vianen.

◀ Het wapen van het Hertogdom Limburg aan de Vesder en het Land van Valkenburg.

Het ‘nieuwe’ gevierendeelde Brederode-wapen toonde linksboven en rechtsonder het oorspronkelijke Brederode-wapen en linksonder en rechtsboven het wapen van Valkenburg (Limburg)⁸.

◀ Het nieuwe ‘Brederode-Valkenburg’ wapen.

Het gevierendeelde Brederode-wapen, met de hertogelijke leeuw van Valkenburg/Limburg, sloeg aan bij de Brederodes, en bleef gevoerd worden tot en met Walraven II (overleden in 1531). Diens zoon Reinoud III voerde het oude wapen

van Brederode, maar zonder barensteel alsof hij Graaf van Holland was. Daardoor kwam hij in conflict met keizer Karel V, de echte Graaf van Holland. Reinoud III werd hiervoor zelfs ter dood veroordeeld, maar hij kreeg gratie. Wel moest hij daarna het oude Brederode-wapen voeren met de barensteel boven de rode leeuw. Dit wapen is te zien op de voorgevel van het Stadhuis van Ameide en van Vianen.

Naast het Brederode-wapen is op de voorgevel van het Stadhuis van Vianen ook het wapen van het Huis van Valkenburg te zien. De bouw van het Stadhuis van Vianen is begonnen in het begin van de 15de eeuw. Daarna zijn nog talloze verbouwingen en restauraties uitgevoerd. Zo werd bij de restauratie in de

jaren 1956-1960 de voorgevel sterk veranderd. Oorspronkelijk waren slechts wapens aangebracht op de onderste verdieping. Boven de dubbele voordeur zijn de wapens van Brederode en Valkenburg prominent aanwezig.

Op de begane grond is het Valkenburg-wapen boven het linkerraam nogmaals aangebracht. Boven het rechterraam staat het wapen van Philipotte van der Marck⁹, de echtgenote van Reinoud III, Reinoud en Philipotte trouwden in 1521. Dit zou kunnen betekenen dat deze wapens rond 1520/30 zijn aangebracht.

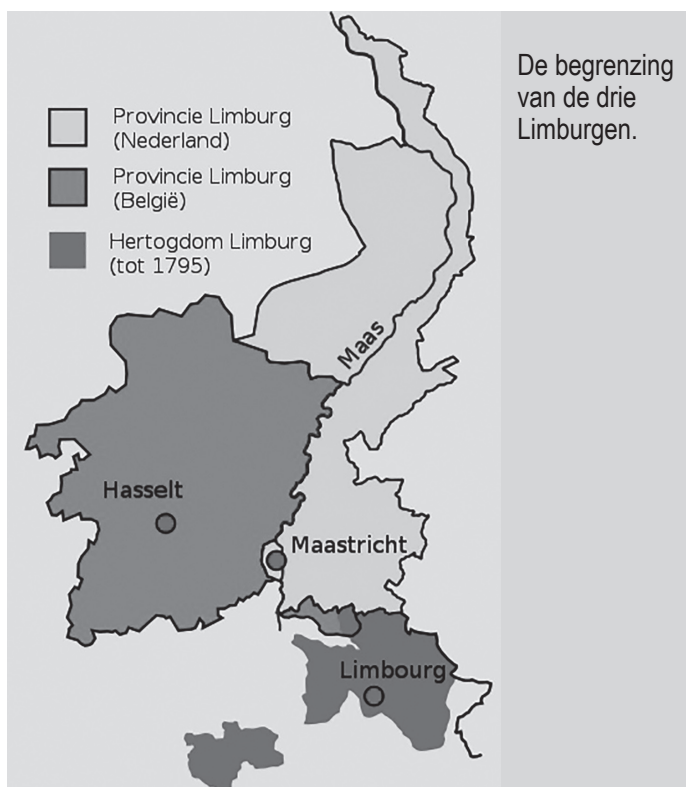
▲► Stadhuis Vianen vóór (links) en na de restauratie (1956-60).

Bij de restauratie van 1956-1960 is de voorgevel sterk veranderd en zijn ook boven de ramen op de verdiepingen wapens aangebracht van de steden en dorpen van de voormalige Landen van Vianen en Ameide. Op de eerste verdieping zijn dat v.l.n.r.: Ameide, Vianen en Tienhoven en op de bovenste verdieping: Lexmond, Meerkerk en Hei- en Boeicop. In de latei boven de voordeur zit een banderol met de tekst *‘audi alteram partem’* en het stadswapen van Vianen. De tekst betekent letterlijk *‘hoor ook de andere partij’* en verwijst naar het vroegere gebruik als Kamer van Justitie.

⁷ In goud een rode leeuw, blauw getongd en genageld, en over de borst een blauwe barensteel. Een barensteel of lambel is gebruikt als aanduiding voor een jongere familietak. Bij Brederode is dat een jongere tak van de graven van Holland.

⁸ In zilver een goud gekroonde en genagelde rode leeuw met dubbele staart.

⁹ In goud een dwarsbalk geschaakt van rood en zilver – drie rijen – en een halve rode leeuw, genageld en getongd van blauw, uit de balk komend.

de Habsburgse Nederlanden (tussen 1543 en 1585) beschouwd.

De huidige provincies Limburg in Nederland en in België

Provincie Limburg (1815-1830).

Bij de vorming van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden (het huidige Nederland en België) in 1815 werd het land ingedeeld in 17 provincies. Eén van deze provincies zou naar haar hoofdstad Maastricht gaan heten, maar Koning Willem I (hij was ook hertog van Limburg) wilde de naam Limburg niet verloren laten gaan. Hoewel het hertogdom zelf in de provincie Luik kwam te liggen werd het gebied ten noordwesten hiervan de nieuwe provincie Limburg. Na de Belgische opstand in 1830 en de Belgische onafhankelijkheid volgde er een jarenlang slepende scheiding. Uiteindelijk ontstonden er in 1839 uiteindelijk twee nieuwe provincies. De Belgische provincie Limburg met hoofdstad Hasselt en de Nederlandse provincie Limburg met hoofdstad Maastricht. Tot 1866 werd het Nederlandse deel echter Hertogdom Limburg genoemd en maakte het gebied ook deel uit van de Duitse Bond¹⁰.

Drie Limburgen!

Hertogdom Limburg (Limbourg sur Vesdre) en de provincies Limburg in respectievelijk Nederland en België.

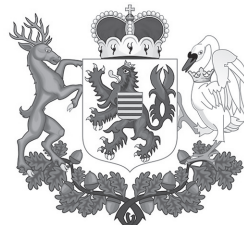
Hertogdom Limburg

Het hertogdom Limburg was in de 10de en 11de eeuw ontstaan bij het uiteenvallen van het hertogdom Neder-Lotharingen. Het omvatte voornamelijk het Land van Eupen ten zuidoosten van Aken. De eerste heer was Frederik van Luxemburg, die in Limburg een burcht liet bouwen op een rotspunt boven de rivier de Vesder. Een van de bekendste hertogen van Limburg was Walram III (1180-1226), die daarnaast ook markgraaf van Aarlen, mederegent van de Graaf van Luxemburg en heer van Monschau was. Hij voegde de tweede staart toe aan de leeuw op zijn wapenschild.

Na het overlijden in 1279 van Walram IV van Limburg zonder mannelijke nakomelingen, ontstond de Limburgse Successieoorlog. Het conflict over de erfopvolging ging voornamelijk tussen Reinoud I van Gelre (getrouwd met de enige dochter van Walram IV en gesteund door o.a. de heer van Valkenburg) en Jan I van Brabant. De strijd werd uiteindelijk in 1288 beslist in het voordeel van Brabant. Het hertogdom Limburg kwam zo in het bezit van de hertog van Brabant. Uiteindelijk vormen het Hertogdom Limburg samen met de drie Brabantse Landen van Overmaas (Valkenburg, Dalhem en 's-Hertogenrade) in 1473 een Gezamenlijke Staten, met een delegatie naar de Staten Generaal in Brussel. Dit gewest werd daarom ook als één van de Zeventien Provinciën in

Huidig Limburg in België

Hoewel de Belgische Provincie Limburg nauwelijks grondgebied van het voormalige Hertogdom Limburg omvat, vormt de rode leeuw met de dubbele

Provinciewapen (Belgisch) Limburg.

staart toch de basis van het provinciewapen. Als hartschild is toegevoegd het wapen van het Graafschap Loon¹¹, gedwarsbalkt door tien stukken afwisselend in goud en rood. Het wapen wordt gekroond met een hertogelijke muts en gesteund door twee schildhouders, een hert en een zwaan.

Huidig Limburg in Nederland

Eeuwenlang was het gebied van de huidige Nederlandse provincie Limburg een lappendeken van min of meer autonome gebieden: hertogdommen, graafschappen en rijksheerlijkheden. Vlak voor het definitief ontstond in 1866 telde de provincie Limburg 26 van dergelijke territoria. De gemengde samenstelling van de huidige reguliere Nederlandse provincie Limburg komt het best tot zijn recht in het provinciewapen. Dit wapen is op 27 december 1886 goedgekeurd door Koning Willem III. In het provinciewapen zijn de wapens opgenomen van de voornaamste vorsten-

¹⁰ De Duitse Bond ontstond in 1815 tijdens het Congres van Wenen als statenbond. De bond werd in 1866 opgeheven.

¹¹ De huidige Belgische provincie Limburg komt bijna overeen met het graafschap Loon.

Limburg & Overmaas ca. 1600

Limburg

Dalhem

's Hertogenrade

Valkenburg

De hoogbanken
Les Hauts-Bans

Huidige nationale grenzen
Frontières actuelles

Hoofdstad
Capitale

Landen van Overmaas	Les pays d'Outre-Meuse	Landen van Overmaas
Dalhem	Dalhem	Dalhem
Valkenburg	Fauquemont	Valkenburg
's Hertogenrade	Rode le Duc (Rolduc)	Herzogenrath

Luik	Liège	Lüttich
Aken	Aix-la-Chapelle	Aachen
Gulik	Juliers	Jülich

D Dalhem
B Bombye (Bolbeek)
W Warsage (Weerst)
M Mortier
J Jülmont
C Cheratte
H Housse
F Feneur
R Richelle

▲ De ingewikkelde begrenzings van de gebieden behorend tot het Hertogdom Limburg en de Landen van Overmaas ca. 1600 (bron: Wikipedia – Landen van Overmaas).

Provinciewapen
(Nederlands)
Limburg.

dommen waarvan de huidige provincie Limburg deel uitmaakte tot aan de Franse tijd.

(Linksboven) In het zilveren veld staat een rode leeuw met dubbele staart, gouden klauwen en met goud gekroond. Dit is ontleend aan het wapen van de heer van Valkenburg.

(Rechtsboven) In het gouden veld staat een ongekroonde, zwarte leeuw, met rode tong en rode klauwen. Deze leeuw is ontleend aan het blazoën van het Huis Gulik.

(Linksonder) In het gouden veld staan drie rode hoorns met zilveren banden. Dit is ontleend aan het wapen van Horn.

(Rechtsonder) In het blauwe veld staat een gouden leeuw met dubbele staart, rode tong en een kroon en klauwen van goud. Deze komt van het wapen van het hertogdom Gelre, het huidige Gelderland.

(Hartschild in het midden) Een zilveren veld met een rode leeuw met dubbele staart, gouden kroon en klauwen. Dit komt van het wapen van het hertogdom Limburg. Daarboven is het wapen bedekt met de Limburgse hertogelijke hoed of kroon.

Oude ansichten van Ameide en Tienhoven

Hans van den Heuvel

Enige tijd geleden ontving de redactie van het Nieuwsblad van een verzamelaar een groot aantal foto's van ansichtkaarten, die meer dan honderd jaar geleden werden toegezonden aan of verzonden door Petrus Antonius de Hoon (Ameide, 3 mei 1896 - Gorinchem, 15 april 1980). De lezers van dit blad kennen hem als kunstschilder Piet de Hoon, omdat in de edities 2005-I, 2015-I (2x) en de in 2022 uitgegeven speciale editie uitgebreid aandacht werd besteed aan zijn werk.

De heer De Hoon werd vroeger in Ameide en Tienhoven ook wel "Meester De Hoon" genoemd vanwege zijn verbintenis met de School met den Bijbel, waar hij van 1914 tot 1918 "invaller" en van 1918 tot 1921 leerkracht was. De in de aanhef bedoelde brieven zijn in deze periode verzonden.

De afbeeldingen op de voorzijde van de kaarten variëren van Bijbelse voorstellingen, stillevens, zee- en riviergezichten en landschappen in binnen- en buitenland tot een grote verscheidenheid van stads- en dorpsgezichten. Tot de laatste categorie behoren de zes kaarten, die hierna zijn afgedrukt:

De kaarten 1 en 2 en 4 tot en met 6 zijn uitgegeven door C. Stam en G. Bouter, van wie verder geen gegevens zijn vermeld. Van de collectie maakt verder een zevende kaart deel uit, die op een veel latere datum, 3 mei 1956, is verzonden. Het gaat in dit geval om een foto van het interieur van de oude hervormde kerk van Ameide, "Aangeboden door de Ned. Herv. Gemeente van Ameide".

Dat het er in het eerste kwart van de vorige eeuw bij de verzending en de bestelling van brieven geheel anders aan toeging dan heden ten dage het geval is, blijkt uit de volgende adressering van een "Carte postale", "Postkarte", "Post Card", "Tarjeta Postal", die op 19 juni 1919 vanuit 's-Gravenhage werd verzonden:

Aan den Heer
P. A. de Hoon
Chr. Onderwijzer
Ameide a/d Lek

Ameide.

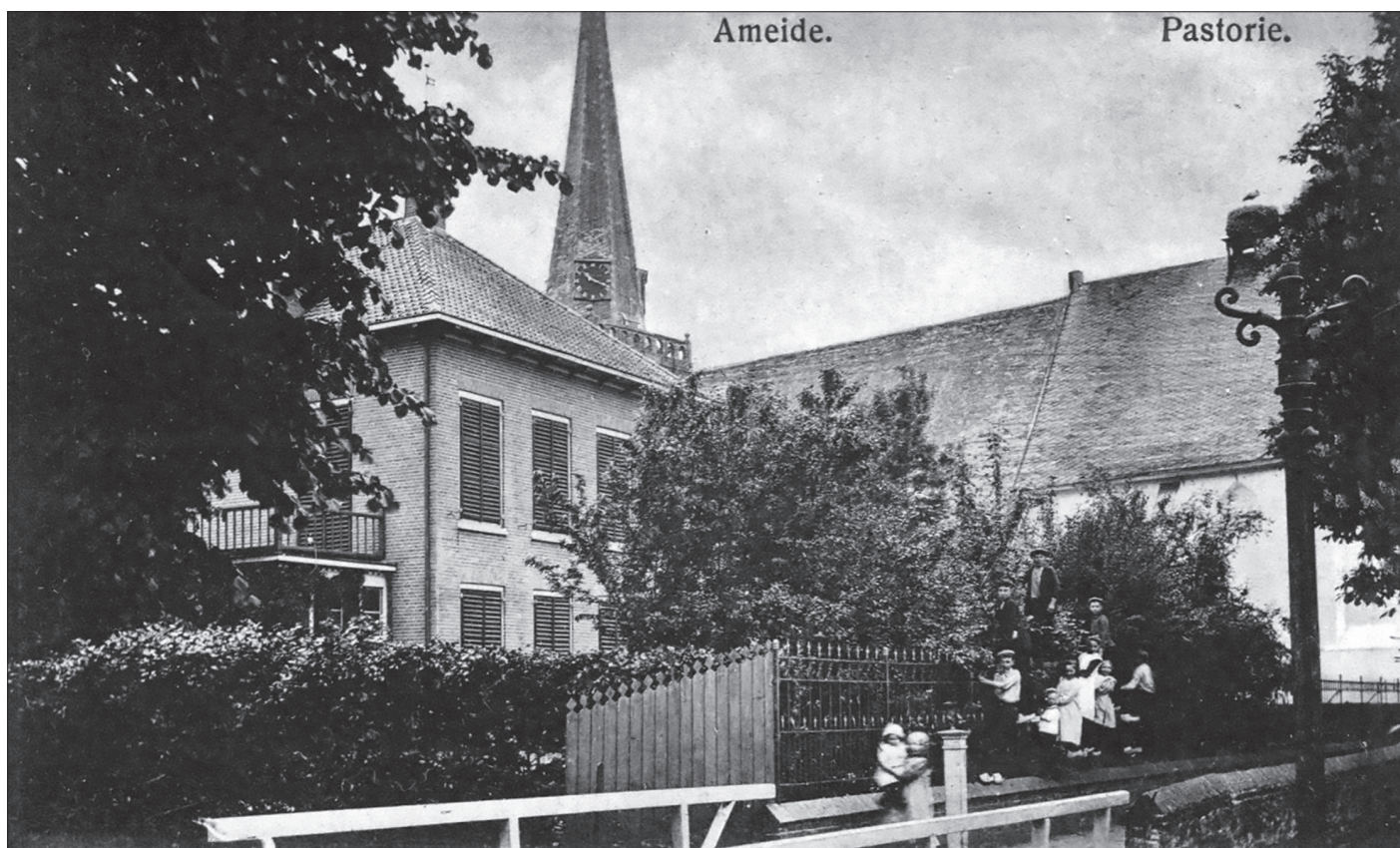
Lekzicht.

▲ 1. Ameide, Lekzicht, verzenddatum: 23 juli 1919.

Ameide. Fransche straat.

▲ 2. Ameide, Franschestraat, verzenddatum: 6 november 1920.

▲ 4. Ameide, Pastorie, verzenddatum: 11 november 1920.

▲ Ameide, Aanlegplaats, verzenddatum: 23 november 1920.

▲ Ameide, Prinsengracht, verzenddatum: 8 november 1921.

▲ Ameide, Hooge Waard, verzenddatum: onleesbaar.

Het wapen van het geslacht De Bruijn (Ameide)¹

Dr. J.H. de Bruijn
en E.M. de Bruijn-ter Denge

In de heraldische collectie Muschart² bevindt zich onder de naam *Van Killesteijn* een wapen, dat als volgt wordt beschreven: „In blauw drie horizontaal geplaatste zilveren zwaarden, boven elkaar, en in een goud schildhoofd een blauwe lelie; helmteken: een rood schild”.

Als bronvermelding verwijst Muschart naar het *Armorial Général* van Rietstap³ en naar *De Navorscher*⁴. In laatstgenoemd artikel, geschreven door een zekere K, wordt echter gesproken van negen zwaarden. Deze schrijver citeert een aantekening die, zo zegt hij, „door eene mij onbekende hand is geschreven, en voor wier juisten inhoud, dien ik niet aan de historie heb kunnen toetsen, ik mij niet aansprakelijk zou durven stellen”. In deze aantekening wordt een aantal personen met namen *De Bruijn* en *De Bruijn van Buijtewech* ten tonele gevoerd, van wie bij sommigen een verwantschap vermeld, bij anderen gesuggereerd wordt. Daaronder bevindt zich *Govert de Bruijn*, die behoort tot het geslacht *De Bruijn* (Ameide), waarvan de genealogie bij schrijvers dezes bekend is⁵.

Deze *Govert* was niet, zoals de aantekening ons wil doen geloven, heer van Nieuwkoop, Noorden en Achttienhoven. Hier heeft kennelijk een verwisseling plaatsgevonden met Mr. *Gerrit de Bruijn van Buijtewech*⁶. De afstamming van *Govert* blijkt uit het volgende fragment van de genealogie *De Bruijn* (Ameide), waarbij weinig gebruikte patronimica tussen haakjes geplaatst zijn. De door K geciteerde aantekening wekt de indruk afkomstig te zijn uit familie-overlevering. De summere gegevens van *Govert* zijn, althans ten dele, ontleend aan de literatuur.

Feiten die betrekking hebben op personen uit de tweede helft van de 18de en het begin van de 19de eeuw zijn nagenoeg juist. Daarentegen ontbreekt de schakel *Jacobus de Bruijn*, zoon van *Govert* en vader van *Abraham Jacob*. Wij nemen aan dat de beschreven kleuren van het familiewapen juist zijn: een bewijs hiervoor hebben wij niet kunnen leveren. Het (rode) schild als helmteken behoort tot het wapen *De Bruijn van Buijtewech* en is in de door ons gevonden zegels niet aanwezig. Een verband met dit geslacht hebben wij niet kunnen leggen. Wel menen wij met het vorenstaande, na bijna een en een kwart eeuw, een antwoord te hebben gegeven op de vraag van K in 1856 „naar de geslachtslijst van de familie *De Bruijn*”, waartoe men, naar zijn zeggen, toen „reeds voor meer dan 40 jaren” vergeefse pogingen had aangewend.

Govert de Bruijn vertrok in 1654 als adelporst in dienst van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (V.O.C.) naar Batavia. Na zijn opleiding aldaar werd hij tenslotte „opperhoofd op de cust van Canara” (aan de westkust van het huidige India). Tijdens een conflict met de V.O.C. keerde hij in 1674 terug naar zijn geboortestreek, waar hij op 8 jan. 1675 door Wolphert van Brederode⁷ werd beleend met „Killesteijn” en de bijbehorende 35 morgen land bij Lexmond⁸. Het „Huys tot Kiellenschesse”, zoals deze hofstede in 1388 werd genoemd, kwam in 1532 in

▲ Huize Killesteyn.

1 Dit artikel verscheen eerder in DE NEDERLANDSE LEEUW, Maandblad van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde, september 1979.

2 Heraldische Collectie Muschart, fiche no. 21a. Centraal Bureau voor Genealogie, Den Haag.

3 J. B. Rietstap. *Armorial Général*, tome 1, p. 1091. Gouda 1884. H. V. Rolland. *Planches de l'Armorial Général* de J. B. Rietstap. tome 111, pl. CCCXIX. La Haye 1938.

4 *De Navorscher* 6 (1856), blz. 229-230.

5 Dit artikel verscheen eerder in DE NEDERLANDSE LEEUW, Maandblad van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde, Jaargang CX, nr. 3-4, maart-april 1993.

6 H. G. A. Obreen. *Geschiedenis van het geslacht Van Wassenaer*, bIz. 167-168. Leiden 1903.

7 Wolphert van Brederode (1649-1679) was de laatste heer van Brederode, Vianen, Ameide en Noordeloos.

8 Alg. Rijksarchief., Archief Leenhof van Vianen, inv. no. 70, fo. 206-207.

▲ Cornelis van Aerssen (1637-1688), heer van Sommelsdijck. Sedert 1683 gouverneur van Suriname, schilder onbekend, olieverf op doek, 121 x 91 cm, Rijksmuseum, Amsterdam.

▲ Joan Jacob Mauricius (1692-1768). Gouverneur-generaal van Suriname, dichter en toneelminnaar. Cornelis Troost, Pastel op papier, 73 x 58 cm. Rijksmuseum, Amsterdam.

handen van de Van Brederode's⁹. Uit de rechterlijke archieven van Ameide en uit het archief van het Leenhof van Vianen is een volledig beeld verkregen van de allodiale bezittingen¹⁰ en de leengoederen van de genoemde leden van het geslacht *De Bruijn* (Ameide).

Geen hunner, behalve Govert en zijn nakomelingen, is ooit beleend geweest met „Killesteijn”, zodat de toevoeging „het patrimoniale goed”, hiervoor in de door K geciteerde aantekening gebezigd, onjuist is. Govert huwde op 10 mei 1675 te Molenaarsgraaf met de predikantsdochter *Margareta Coxius*. Van de uit dit huwelijk geboren kinderen bereikten twee zonen, *Justus Theophilus* en *Jacobus*, en een dochter, *Johanna Maria*, de mondige leeftijd.

Govert was in 1680 en '81 schepen en in '82 heemraad van Lexmond. Blijkbaar kon hij niet aarden in zijn geboortestreek, want in 1683 verkocht hij zijn inboedel, veestapel en te velde staande gewassen en vertrok samen met, of spoedig gevolgd door zijn gezin, naar Suriname. Daar werd hij onder de gouverneur *Cornelis van Aerssen van Sommelsdijck* in verscheidene openbare functies benoemd, zoals kapitein der burgerij (1684), weesmeester (1684) en raad van politie en justitie (1685). Hij overleed in 1694. Uit de

archieven van de Sociëteit van Suriname blijkt dat hij eigenaar was van een plantage, gelegen op de linker-oever van de Commewijne, die later onder de naam „Killesteijn-Nova” wordt genoemd als bezit van zijn weduwe. Op een in 1737 uitgegeven, door De Lavaux getekende, kaart van Suriname wordt *Jacobus de Bruijn* vermeld als eigenaar van deze plantage¹¹. Op latere uitgaven van deze kaart komt bovendien een plantage „Killesteijn” voor, gelegen op de rechteroever van de benedenloop van de Commewijne, waarvoor op 6 okt. 1745 door de gouverneur Joan Jacob Mauricius concessie werd verleend aan *Pieter van der Werff*, zoon uit het huwelijk van *Johanna Maria de Bruijn* met *Jacob van der Werff*, haar neef van moederszijde¹². Het leengoed „Killesteijn” bij Lexmond werd op 26 aug. 1695 overgedragen aan *Justus Theophilus*¹³ en na diens overlijden, op 24 sept. 1716 aan *Jacobus*¹⁴. Laatstgenoemde liet het op 16 april 1721, bij procuratie verkopen¹⁵.

In 1741, kwam hij naar Holland, vestigde zich aanvankelijk te Amsterdam, maar kocht al spoedig te Oudshoorn (bij Alphen aan de Rijn) de buitenplaats

11 Universiteitsbibliotheek Amsterdam. A. de Lavaux, Generale Caart van de Provintie Suriname enz. Amsterdam 1737.

12 Alg. Rijksarchief, Microfilms van uitgiftebrieven van gronden in Suriname, no. 1 (LT 43-17 52).

13 Alg. Rijksarchief, Archief Leenhof van Vianen, inv. no. 31, fo.396-399.

14 Alg. Rijksarchief, Archief Leenhof van Vianen, inv. no. 33, fol. 103r-105v.

15 Alg. Rijksarchief, Notarieel Archief Vianen, inv. no. 7837.

9 J. J. S. Sloet en J. S. van Veen. Register op de leenaktenboeken van het Vorstendom Gelre en Graafschap Zutphen. Leenen buiten Gelderland. (Uitheemsche leenen.), blz. 44-45. Arnhem 1912.

10 Allodiale bezittingen zijn vrije eigen bezittingen.

„Rijnoort”, die hij omdoopte in „Bruijnsigt”, waar hij op 10 maart 1743 overleed.

Uit zijn huwelijk met *Aernoudina Catherina Cores* was omstreeks 1740 een zoon *Abraham Jacob*, geboren. Deze erfde „Killesteijn-Nova” voor 4/8 deel van vaderszijde en voor 1/8 deel van moederszijde. Van *Tobias Feldner*, weduwnaar van zijn in gemeenschap van goederen hertrouwde en inmiddels overleden moeder, kocht hij op 7 april 1762 het ontbrekende 3/8 deel¹⁶ en verkocht op 21 okt. 1769 de gehele plan-
tage¹⁷

Uit het vorenstaande volgt dat *Govert, Justus Theophilus, Jacobus, Johanna Maria en Abraham Jacob de Bruijn* reden zouden hebben gehad om van *Killesteijn* aan hun naam toe te voegen.

Een feit is, dat dit noch in de talrijke bewaard gebleven acten noch in doop-, trouw- en begraafanteekeningen is geschied. Het door K onder *Killesteijn* beschreven wapen staat dan ook niet in verband met een bezitting met deze naam. Het schild behoort tot het familiewapen *De Bruijn* (Ameide) zie rechts-onder staande afbeelding, zoals blijkt uit een drietal zegels, afkomstig van leden van dit geslacht buiten *Govert* en zijn nakomelingen:

1. *Maeijcken Claes de Wael*, weduwe van *Hendrick de Bruijn*, schout van Ameide, sloot in 1694 een briefje met een lakafdruk van een cachet, waarop alleen het wapenschild voorkomt. Op het onderste gedeelte hiervan bevinden zich negen zwaarden die, op grond van de scheiding tussen gevest en kling op 1/3 van de linkerkant af, als zodanig herkend kunnen worden. De lelie in het schildhoofd is beschadigd¹⁸.
2. *Pieter Andriessen de Bruijn* hechtte als schepen van Ameide in 1661, aan een charter een wasafdruk van een cachet, dat blijkens het randschrift „(Si) gyl:Henrick de Bruijn” heeft toebehoord aan zijn grootvader *Henrick de Bruijn*, secretaris van Ameide en Tienhoven. Uit een tweetal testamenten van leden van het geslacht *De Bruijn* (Ameide) is ons bekend dat vererving van cachets van vader op oudste zoon voorkwam. In deze afdruk is de lelie duidelijker herkenbaar, terwijl de zwaarden minder geprononceerd overkomen dan in het onder 1, beschreven zegel. Boven het schild bevindt zich een rechtsgewende traliehelm met een antieke vlucht. Aan dit charter ontbreekt helaas het zegel van *Hendrick de Bruijn*, die als schout ook deel uitmaakte van het college waar-

voor de betreffende transportacte is gepasseerd¹⁹.

3. Ook aan een charter uit 1655 is alleen het zegel van bovengenoemde *Pieter Andriessen de Bruijn* overgebleven. Hoewel minder duidelijk dan in het onder 2. beschreven zegel, zijn fragmenten van de voornaamste elementen van het wapen herkenbaar²⁰.

Fragment van de Genealogie *De Bruyn* (Ameide). *Henrick (Petersen) de Bruijn*, ca. 1554-1631), van, 1579 tot zijn overlijden secretaris van Ameide en Tienhoven. Uit zijn eerste huwelijk met *Marichgen Willems* werden zes kinderen geboren, waaronder twee zonen:

Andries Henricksen de Bruijn (ca. 1577-1647), brouwer en „capiteijn der borge-rij”, van 1628 tot 1633 schepen van Ameide. Uit diens eerste huwelijk met *Geertruijt Pieters Roeck* werd een zoon geboren, namelijk :

Pieter Andriessen de Bruijn (†1677), „vaendrager”, later „schrienwercker ende weert”, van 1646 tot 1675 burgemeester en schepen van Ameide.

Hij huwde in 1624 met *Jannegen Jacobs Verhoeff* uit welk huwelijk zeven kinderen werden geboren, waaronder:

- *Govert (Petersen) de Bruijn*. schout van Ameide. Hij was gehuwd met *Maeijcken Claes de Wael*.
- *Peter (Henricksen) de Bruijn* (ca. 1595-1643), van 1631 tot zijn overlijden secretaris van Ameide en Tienhoven. Hij was gehuwd met *Aefgen Henricks Stael*, uit welk huwelijk twee kinderen werden geboren, waarvan een zoon:
- *Hendrick (Petersen) de Bruijn* „schrienwercker ende weert”, († 1679) van 1653 tot zijn overlijden van 1646 tot 1675 burgemeester schout van Ameide.

16 Gemeentearchief Rotterdam, Oud Notarieel Archief Rotterdam, inv. nr. 2757. akte no. 106. fo. 286-288.

17 Gemeentearchief Amsterdam, Notarieel Archief Amsterdam, inv. no. 12723. akte no. 61.

18 Alg. Rijksarchief, Archief Kamer van Justitie Vianen, inv. no. 142.

19 Gemeentearchief Ameide inv. no.28.

20 Rijksarchief Utrecht. Archief Huize Jaarsveld, inv. no. 914.

LEZING LEZING LEZING LEZING

DE LEERDAMSE GLASFABRIEKEN

Datum : dinsdag 14 november 2023
Locatie : stadhuis op de Dam in Ameide
Spreker : Ton van Kooten
Aanvang : 20.00 uur.
Toegang : vrij

H Al meer dan 250 jaar wordt in Leerdam onafgebroken glas geproduceerd. De gebroeders Pelgram stichtten in 1765 daar de eerste fabriek. Hoe kwamen zij in Leerdam verzeild? Wat werd er geproduceerd? Wat zij nooit hebben geweten, is dat dit bedrijf later uit zou groeien tot de toonaangevende glasfabriek in de wereld die tot de dag van vandaag miljoenen flessen en glazen produceert.

Spreker is Ton van Kooten (1970). Hij werkt sinds 1987 op de Leerdamse glasfabriek als logistiek manager. In een ruim twee uur durende boeiende en rijkelijk van foto's voorziene presentatie vertelt Ton u op een levendige en inspirerende manier het complete verhaal. Van de start tot heden ten dage. Over de overnames en de moordende concurrentie. Over de kunstnijverheid van directeur Cochius tot de concentratie van glasfabrieken door de NV Vereenigde Glasfabrieken in Nederland in de eerste helft van de twintigste eeuw. Na afloop heeft de glasindustrie voor u geen geheimen meer.

▲ Ameide in 1647. Met zicht op de Voorstraat? Prent van Roelant Roghman (1627-1692).

▲ Tienhoven in 1647. Met zicht op Slot Herlaar. Prent van Roelant Roghman (1627-1692).